

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

24 NUMARALI
ŞER'İYE SİCİLİ'NE GÖRE TOKAT

Hazırlayan
Ersin ŞEYHOĞLU

Tarih Anabilim Dalı
Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Alpaslan DEMİR

TOKAT – 2017

24 NUMARALI ŞER'İYE SİCİLİNE GÖRE TOKAT

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 26 / 05 / 2017

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr. Ali AÇIKEL

Üye : Doç.Dr. Sadullah GÜLTEN

Üye : Doç.Dr. Alpaslan DEMİR

Üye :

Üye :

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 23.05.2017 tarih ve 20-15 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof.Dr.Mustafa ÇOLAK
Enstitü Müdürü

GAZIOSMANPAŐA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(.../.../2017)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ersin ŞEYHOĞLU

İmzası

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başından sonuna kadar her açıdan bana destek olan ve cesaret veren tez danışmanım Doç. Dr. Alpaslan DEMİR'e özellikle tezin bilgisayar ortamında düzeltilmesi konusunda emeğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Murat Hanılçe'ye ve bizlerin her zaman yanında olan Prof. Dr. Ali AÇIKEL'e teşekkürlerimi sunarım.

Ersin ŞEYHOĞLU

ÖZET

Bu tez çalışmasında, 1818–1820 (H.1234–1235) yıllarına ait 24 Numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defterinde yer alan belgelerin özetleri çıkartılarak, belgeler ışığında söz konusu dönemde Tokat’ın idari, askeri ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı hukukuna genel bir giriş yapılmıştır.

İkinci bölümde, Şer’iye sicillerinin tanımı ve kapsamı hakkında açıklamalara yer verilmiş; ardından sicillerin günümüzdeki durumuna ve sicillerle ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, 24 Numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defteri’nin tanıtımı yapılarak defterde yer alan belgelerin tasnifi yapılmıştır.

Dördüncü bölümde özetleri çıkarılan belgelerden de yararlanılarak 1818–1820 yılları içerisinde Tokat’ın idari, sosyal, ekonomik ve askeri yapısı ile ilgili elde edilen sonuçlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın sonunda yer alan ekler kısmında ise 24 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili’nde yer alan tüm belgelerin özet bilgilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mahkeme, Kadı, Şer’iye Sicili, Sivas, Tokat.

ABSTRACT

This thesis aims to sum up “The Court Register Number 24 of Tokat” that belongs to the years 1818–1820 (Hegira 1234–1235) and to evaluate Tokat’s social and economic structure according to the documents in the register.

Our work consists of four parts. In the first part, there exists a general introduction to the law of the Ottoman Empire.

In the second part, it has been given general information on the definition and content of court registers, and then the present-day situation of court registers and the studies on court registers have been discussed.

In the third part, “ Court Register Number 24 of Tokat ” has been introduced and the documents in the court registers have been classified.

In the fourth part, Tokat’s social, economic and administrative structure between 1818 and 1820 has been determined with the help of the documents which has been summarized before.

In the appendix part, in the last part of the study, the summary of all documents in the Court Register Number 24 of Tokat have been added.

Key Words: Court, Judge, Court Register, Sivas, Tokat.

ÖNSÖZ

Ülkemizde ve dünyada önemi gittikçe artan yerel tarih araştırmaları, kent kimliğinin ve kentli olma bilincinin oluşmasında, kentlerin bulunduğu coğrafi konumun, askeri, sosyo-ekonomik yapının ve kültürel yaşantının algılanması ve sahiplenmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Dünümüzü ve yaşadığımız yeri ne kadar iyi tanıyıp bilirsek, bugünle ilişkilendirip, algılamamız ve yarını tasarlayabilmemiz de o kadar kolay olacaktır. Yazılı kaynakların en önemlilerinden biri de bize yerel tarih araştırmalarına ışık tutacak olan Şer’iyye Sicilleridir. XV. yüzyılın ortalarından başlayarak XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar düzenli bir şekilde tutulmuş olan bu siciller Türk tarihinin ve kültürünün değişik yönlerine ışık tutmakta ve bu alanda yapılan araştırmalarda birinci elden kaynak özelliği teşkil etmektedir. Osmanlı devletinde Kadılar ve onun hizmetindeki katipler tarafından tutulmuşlardır. Geniş yetkilerle donatılmış kadıların tuttuğu bu kayıtlar tarihin değişik sahalarda araştırma faaliyeti içinde bulunanlar için bilgi hazinesi niteliğindedir.

Türk tarihinin ve kültürü açısından pek ehemmiyetli bir yere sahip olan bu sicillerin aydınlatılması ile Türk tarihide bütün yönleriyle gün ışığına çıkarılacaktır. Yüksek lisans seviyesinde hazırlamış olduğumuz 24 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicil Defteri üzerindeki çalışmamızın işte bahsettiğimiz bu amaca küçükte olsa bir katkı sağlayacağını düşünüyorum. Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Osmanlı hukukuna genel bir giriş yapılmıştır. İkinci bölümde, Şer’iyye sicillerinin tanımı ve kapsamı hakkında açıklamalara yer verilmiş; ardından sicillerin günümüzdeki durumuna ve sicillerle ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde, Defterin tanıtımı yapılarak defterde yer alan belgelerin tasnifi yapılmıştır. Dördüncü bölüm ise 1818–1820 yılları içerisinde Tokat’ın idari, sosyal, ekonomik ve askeri yapısı ile ilgili elde edilen sonuçlar üzerinde durulmuştur. Ekler kısmında ise 24 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nde yer alan tüm belgelerin özet bilgilerine yer verilmiştir.

Tez danışmanım Doç. Dr. Alpaslan DEMİR’e özellikle tezin bilgisayar ortamında düzeltilmesi konusunda emeğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Murat Hanilçe’ye bizlerin her zaman yanında olan Prof. Dr. Ali AÇIKEL’e ve tarih bölümündeki tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ersin ŞEYHOğLU

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Osmanlı Hukukuna Genel Bir Bakış.....	1
1.2. Şer’i Hukuk	1
1.3. Örfi Hukuk	2
1.4. Şer’i ve Örfi Hukukun Birbiriyle İlişkisi	4
2. ŞER’İYE SİCİLLERİ’NİN TANIMI, KAPSAMI VE HAZIRLANMASI.....	6
2.1. Şer’iye Sicillerinin Korunması ve Günümüzdeki Durumu	8
2.2.Tokat Şer’iye Sicilleri	9
2.3. 1818-1820 Yıllarında Şer’i Mahkemenin İşleyişi ve Mahkemede Görevli Memurlar.....	12
3. TOKAT ŞER’İYE SİCİLLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	17
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	25
5. 24 NUMARALI TOKAT ŞER’İYE SİCİLİ.....	26
5.1.Deferin Tanıtımı.....	26
5.2. Defterde Yer Alan Belgelerin Tasnifi	27
6. TOKAT KAZASININ GENEL KONUMU, ADI VE İDARİ YAPISI.....	28
6.1. Genel Konumu	28
6.2. Tokat Adı	28
6.3. Tokat Kazasının İdari Yapısı	30
6.4. Tokat Merkez Kazada (Nefs-i Tokat) Bulunan Mahalleler ve Mahalle İmamları.....	33
6.5. Nahiyeler ve Köyler	35
7. TOKAT’TA SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HAYAT	38
7.1. Sosyal Ve Kültürel Hayat.....	38
7.1.1. Kullanılan İsim, Lakap Ve Unvanlar.....	38

7.1.2. Kutlamalar (Şehzade Doğumu).....	39
7.1.3. Uzunluk ve Ağırlık Ölçüleri.....	40
7.1.4. Sürgün	41
7.1.5. Vakıflar	43
7.1.6. Din ve Eğitim Kurumları	45
7.2. Ekonomik (İktisadi) hayat.....	45
7.2.1.Sanayi, İş Kolları ve El Sanatları	45
7.2.2. Ticaret, Narh, Para ve Ticaret Malları.....	47
7.2.3.Vergiler.....	53
8. ASKERİ GELİŞMELER	57
9. BULGULAR.....	59
10.SONUÇ.....	61
11. KAYNAKLAR	62
12.EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ	122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 - Tokat Şer'ıye Sicilleri	10
Tablo 2 – 1818 – 1820’de Tokat’taki Mahallelerin İsimleri	34
Tablo 3 -1818–1820 Yıllarında Tokat Kazası'na Bağlı Nahiyeler	36
Tablo 4 Komanat Nahiyesine Tabi Köyler	36
Tablo 5- Kafirni Nahiyesine Tabi Köyler	36
Tablo 6 - Tozanlu Nahiyesine Tabi Köyler	37
Tablo 7 - Yıldız Nahiyesine Tabi Köyler.....	37
Tablo 8 - Dönekseâbâd Nahiyesine Tabi Köyler	37
Tablo 9 --24 Numaralı Tokat Şer'ıye Sicili'nde Geçen Vakıfların İsimleri	44
Tablo 10 – 24 Numaralı Tokat Şerıye Sicilinde Yer Alan Din ve Eğitim Kurumları	45
Tablo 11 - Tekstil Sektörü ile İlgili İş Kolları	46
Tablo 12 - Dericilikle İlgili İş Kolları	46
Tablo 13 - Gıda Sektörü ile İlgili İş Kolları	46
Tablo 14 - Farklı Aletlerin Üretimiyle Uğraşanlar	46
Tablo 15 İnşaat Sektörü ile İlgili İş Kolları	47
Tablo 16 Diğer İş Kolları.....	47
Tablo 17 Vergilendirme Rakamları	47
Tablo 18 Bakkal ve Manavlarda Satılan Ürünler ve Fiyatları	49
Tablo 19 Unlu Mamuller ve Fiyatları	50
Tablo 20 Et ve Sakatat Fiyatları.....	51
Tablo 21 Pamuk Fiyatları	51
Tablo 22 Kiriş Fiyatları.....	51
Tablo 23 Nalçacı Fiyatları	51
Tablo 24 Nalband Fiyatları	51
Tablo 25 Demirci Fiyatları	52
Tablo 26 Keçeci Fiyatları	52
Tablo 27 Kiremitçi ve Çömlekçi Fiyatları	52
Tablo 28 Setenci Fiyatları.....	53

KISALTMALAR LİSTESİ

- A :Arapça
 Ans :Ansiklopedi
 B : Receb
 Bas. : Basımevi
 Bkz. :Bakınız
 C : Cemaziye'l-ahir
 Ca : Cemaziye'l-evvel
 c. : Cilt
 GOÜ : Gazi Osman Paşa Üniversitesi
 H. : Hicrî
 İA. : İslam Ansiklopedisi
 L : Şevval
 M. : Miladî
 M : Muharrem
 N : Ramazan
 MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
 R : Rebiü'l-ahir
 Ra : Rebiü'l-evvel
 S : Safer
 S. :Sayı
 s. : Sayfa
 Ş : Şaban
 TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
 TŞS : Tokat Şer'ıye Sicili
 TTK : Türk Tarih Kurumu
 Vb : Ve benzerleri
 vd. : Ve diğerleri
 Yay. : Yayımlı
 Z: Zilhicce
 Za: Zilkade

1.GİRİŞ

1.1.Osmanlı Hukukuna Genel Bir Bakış

Çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan ve bünyesinde farklı ırk ve dinlerden birçok unsuru barındıran Osmanlı Devleti'ni asırlarca yaşatan faktörlerin başında, bu devletin sahip olduğu hukuki yapı ve bunu uygulayış biçimi gelmektedir. Ancak Osmanlı Devleti, kuruluşu ile beraber yeni ve orjinal bir hukuk sistemi ortaya çıkarmış değildir. Bu devleti kuranlar, daha önce kurulmuş Türk ve İslam devletlerinden gelenek, kültür, örf, adet, sosyal hayat unsurlarının yanı sıra, o zamana kadar yürürlükte olan ve büyük oranda birlik arz eden bir hukuki yapıyı da almışlardır (Şen, 2000: 327). Osmanlıların yaptığı bir taraftan bu hukuki düzeni kısmen dönemin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlamak, diğer taraftan da bunu etkin bir tarzda hayata geçirmektir (Aydın, 2002: 15).

Osmanlı hukukunun esas temelini İslam hukuku oluşturur. Bu realite Osmanlı Devleti'nin çağdaşı veya daha önce kurulmuş bulunan diğer İslam devletleri için de geçerlidir. Ayrıca buna, İslam hukukunun ayrıntılı olarak düzenlemediği veya düzenlenmesini devlet başkanlarına bıraktığı alanlarda Osmanlı padişahları tarafından dönemin ihtiyaçları ve anlayışı ışığında hukuk kurallarının konduğu olgusu da eklendiğinde, altı asırlık Osmanlı uygulamasının nasıl kendine özgü bir hukuki yapı ortaya koyduğu kolayca anlaşılır (Aydın, 2002: 15). Osmanlı hukuk mevzuatı incelendiğinde iki kısımdan oluştuğu görülmektedir. Bunlardan ilki şer'i hukuk, diğeri ise örfi hukuktur.

1.2. Şer'i Hukuk

Doğrudan doğruya Kur'an, sünnet, icma ve kıyasa dayanan fıkıh kitaplarında bulunan normlar manzumesidir ki, bunlara "şer'i hükümler, şer-i şerif veya şer'i hukuk" adı verilir. Osmanlı kanunnamelerinde "şer'i hukuk" kelimesinin yerine, "şer' " yahut "şer-i şerif" terimleri kullanılmıştır. Şer'i hukuk kavramı, geçerliliği için hiçbir kişi veya kurulun onayına gerek olmayan hukuki hükümleri ifade eder (Özbilgen, 1985: 43).

İslam hukukunun ilk ve en önemli kaynağı kutsal kitap (Kur'an) dır.Kur'an ayetlerine bakıldığında iki grup hareket kaidesi göze çarpmaktadır.Birinci grup, kul ile Allah arasındaki ilişkileri düzenleyen hareket kaideleridir ki bu kaideler "dogma"

niteliğindedir ve değişme kabul etmezler.İkinci grupta ise dünyevi ilişkileri düzenleyen kaideler bulunmaktadır (Durhan, 1999: 220).

Sünnet peygamberimizin hayatından çıkarılmış olan kaide ve prensipler toplamıdır.Bu kaideler de tıpkı Kur'an kaideleri gibi bağlayıcı ve kesin idi. İslam hukukunun bu kaynakları (Kur'an, sünnet, icma) şer'i nitelikte olduklarından yanılmaz mahiyette oldukları kabul edilir. Müslümanların oluşturduğu kurulda alınan kararlar İcma'yı oluşturmaktaydı.Kıyas ise İslam hukukunun dördüncü kaynağıdır ve yanılması mümkün olan insandan gelmektedir.Kıyas ferdi bir ameliyedir.Hukukçu sorunu çözmek için aradığı kaideyi diğer kaynaklarda bulamazsa benzer soruna uygulanan kaideyi kısasen uygulayıp uygulamayacağını araştırır.Eğer tek bir kaide kıyası mümkün kılmıyorsa, o zaman mevzuatın bütünü göz önünde bulundurularak çözüm yolu bulunmaya çalışılır. Bir sorunun çözümü için Kanunda (Kur'an, sünnet, icma) bir kaide bulunamıyor ve kıyasta yapılamıyorsa "ictihat" yoluyla bir çözüme ulaşılabacaktır. İctihat insan aklının yargısal ve hukuksal sorunları takdir ederek bunları vasıflandırmak, yani islamileştirmek suretiyle kanunlaştırma ameliyesidir. (Durhan, 1999: 222).

Osmanlı padişahları şer'i hukukun ayrıntılı olarak düzenlemiş olduğu alanlarda kanun koymamaya, diğer alanlarda kanun koyarken de bu hukukun temel prensiplerine ters düşmemeye özen göstermişlerdir. Çünkü şer'i hukuk, kendisine karşı bir geleneğin, aykırı başka bir hukuk yapısının oluşumuna izin vermez (Şen, 2000: 332).

1.3. Örfi Hukuk

Osmanlı hukuk mevzuatının diğer kısmını ise örfi hukuk mevzuatı oluşturmaktadır. Osmanlı hukukunda örfi hukuk denilince, sadece âdet hukuku değil, şer'i hükümlerin kanun tarzında tedvini de dahil olmak üzere, padişaha tanınan sınırlı yasama yetkisi çerçevesinde, uzman hukukçuların içtihada ve fetvalarına dabaşvurularak ortaya konan hukuki hükümler akla gelir (Cin-Akgündüz,1995: 165). Osmanlının erkendönemlerinden itibaren şer'i hukukun yanı sıra örfi hukukun gelişmeye başladığı,esasen örfi hukukun sadece Osmanlıya has olmayıp adlandırma farklı da olsa bütün İslam devletlerinde az çok görüldüğü bilinmektedir.

Şer'i hukukun sınırlı bir alanı kapsadığı ve bunun da daha ziyade ibadetlerle, helal ve haramla, ahiret hayatıyla yakından ilgili, ahlaki yapıların açılımı niteliğindeki hükümler olduğu, geride özellikle kamu hukuku alanında büyük bir bilinçli boşluğun

birakıldığı göz önündebulundurulursa her toplumda örfi hukuk benzeri bir gelişme kaçınılmaz görülmektedir (Bardakoğlu, 2000: 415).

Örfi hukukun bir anda oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Bilakis bu hukuku oluşturan kurallar, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren ihtiyaç oldukça teker teker konulan kanun hükümlerinden oluşmuştur. Bu şekilde konan kurallar belli bir birikime ulaştınca, oluşum biçiminin klasik İslam hukukundan farklı oluşu göz önüne alınarak ayrı bir isim verilmiş, örf veya örfi hukuk denmiştir. Tarihi kaynaklarda örfi hukuk ifadesine ilk olarak Fatih dönemi tarihçisi olan Tursun Bey'in eserinde rastlanmaktadır (Aydın, 2002:241).

Osmanlı Devleti'nde örfi kanunların hazırlanmasında, devletin en üst kademelerinde yıllarca tecrübe kazanmış devlet adamlarından oluşan Divân-ı Hümâyun ve özellikle örfi hukuktan sorumlu olan nişancıların önemli rolleri vardır. Divanda yapılan görüşmeler ve nişancıların faaliyetleri sonucu şekillenen hukuki esaslar, padişahların tasdikleri ile kanun haline gelmekte ve uygulamaya girmektedir. Padişahlar tarafından konulan kanunların yürürlük süreleri de esas itibariyle bunların hayatlarıyla sınırlıdır. Bununla beraber Osmanlı padişahlarının, kendinden önceki padişahlar zamanında mevcut kanunnameleri düzenleme ve onaylama yetkisi keyfi değildir (Şen, 2000: 334).

İslam hukukunun özellikle Kur'an ve sünnet tarafından ayrıntılı olarak düzenlenmemiş alanlarında devlet başkanına belirli bir takdir hakkını tanımış olması, Osmanlı padişahlarının uzun asırlar boyunca özellikle idare hukuku, ceza hukuku ve mali hukuk alanında yaptıkları düzenlemelere müsait bir zemin hazırlamıştır. Bilindiği üzere had ve kısas suçlarının aksine ta'zir suçları denen çok geniş bir suç kategorisinin düzenlenmesi, İslam hukukunca devleti yöneten kişiye bırakılmıştır. Hangi fiillerin suç sayılacağı ve ne gibi cezalara çarptırılacağı belirli kurallar çerçevesinde devlet başkanı tarafından tespit edilir. Keza şer'i vergiler dışında yeni vergilerin konulmasında da devlet başkanının takdir yetkisi vardır. İşte Osmanlı padişahları her iki alanda kendilerine tanınan yetkiyi düzenli bir biçimde kullanmışlardır (Şen, 2000: 329).

Padişahlar, fermanlar ve kanunnamelerle hangi fiillerin suç olduğu veya cezayı yaptırıma uğratılacağını belirlediği kanun veya yasaları da uygulama görevi Kadılarına bırakılmıştır. Örfi hukuk alanındaki istikrarlı uygulamada kanunnamelerin önemli rolü olmuştur. Örfi hukuk kuralları çoğu kere ferdi kanun hükümleri şeklinde ortaya

çıkıyorsa da bunlar belli bir toplama ulaştığında gerek resmi gerekse özel derlemelere konu olmuştur. (Aydın, 2002: 19). Özel derlemeler de netice itibariyle ferman, hüküm, hatt-ı hümayun, irade-i seniyye gibi resmi hukuk belgelerine dayandığından bunların kişiler tarafından düzenlenmiş olması bir engel oluşturmamaktadır. Bazen uygulandığı eyalete, bazen içerdiği konulara veya hakkında kanun hükümleri konan gruplara göre bir araya getirilen kanunnameler, örfi hukukun düzenli uygulanmasında ve Osmanlı Devleti'nde hukukun istikrarının ve birliğinin sağlanmasında önemli bir görev üstlenmişlerdir. Ancak şer'i hukukta mezheplere göre bir farklılık olduğu gibi örfi hukukta da uygulandığı eyalete göre farklı düzenlemeler bulunmaktaydı. Sonuç itibariyle Osmanlı Devleti sadece dönemin şartlarında bir hukuk sistemi geliştirmekle kalmamış, bunların hayata geçirilmesi ve uygulanması için elinden geleni yapmıştır. (Aydın, 2002: 19).

1.4. Şer'i ve Örfi Hukukun Birbiriyle İlişkisi

Şer'i ve örfi hukuku tespitten sonra üzerinde durulması gereken nokta, farklı şekillerde oluşan bu hukuk sistemlerinin birbiriyle uyum gösterip göstermediği, gösteriyorsa bu uyumun nasıl olduğudur. Osmanlıların esas itibariyle İslam hukukunu uyguladıkları, bu hukukun boşluklarının veya devlet başkanına yetki tanıdığı alanların örfi hukuk kurallarıyla doldurulduğu göz önüne alındığında, Osmanlı hukukunun İslam hukuku etrafında şekillendiğini söylemek yanlış olmaz (Aydın, 2002: 16).

Osmanlı Devleti'nde Şer'i ve Örfi Hukuk, birbiriyle çatışan değil, belli bir ahenk içerisinde birbirine paralellik gösteren özelliklere sahiptirler. Zira örfi hukuk, şer'i hukukun kurallarını ortadan kaldırmak veya değiştirmek amacıyla ortaya çıkmış bir hukuk sistemi değildir. Aksine şer'i hukukun tanıdığı yetki çerçevesinde veya bu hukuk tarafından düzenlenmemiş alanlarda kural koyması söz konusudur (Şen, 2000: 334).

Örfi hukukun yazılı kaynağı olan kanunnamelerde dikkati çeken önemli bir nokta, bunların geleneksel hukuka geniş bir uygulama alanı tanımış olmasına rağmen, bu uygulamanın ancak şer'i bir hukuk kuralı bulunmayan durumlarda mümkün olabilmesi halidir. Yukarıda belirtildiği gibi Osmanlı padişahlarının, şer'i hukukun ayrıntılı olarak düzenlemiş bulunduğu alanlarda kanun koymamaya, diğer alanlarda kanun koyarken de bu hukukun genel prensiplerine ters düşmemeye özen gösterdikleri görülmektedir.

İlk örfi vergi olan Pazar vergisinin (bâc) konması sırasında Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'nin Allah'ın emri değil diye böyle bir vergiye karşı çıktığı, ancak şer'i esaslara aykırı olmadığını anladıktan sonra bunu kabul ettiğini tarihi kaynaklar belirtmektedir. Çoğu ferman ve hükümlerde yer alan “şer ve kanun” üzere görülmesi emri de, Osmanlı Devleti'nde şer'i ve örfi hukukun birbiriyle çatışan değil birbirini tanımlayan iki hukuk mevzuatı olarak kabul edildiğini göstermektedir (Şen, 2000: 332).

Örfi hukuk normlarının konmasında önemli rolleri bulunan ve bu sebeple kendilerine “müfti-i kanun” denilen nişancıların, medrese kökenli olan ve İslam hukuku öğrenimi görmüş bulunan ulemeden seçilmesi, keza örfi hukukun oluşmasında önemli bir yere sahip bulunduğu anlaşılan Divan-ı Hümayun'da şer'i hukukun iki önemli temsilcisi olan Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinin yer alması, örfi hukukun daha hazırlık aşamasında şer'i hukukla uyumuna dikkat edildiğini düşündürmektedir. Bunun yanı sıra şeyhülislamların, padişahların şer'i hukuka aykırı kanun ve uygulamalarına zaman zaman karşı çıktıkları da görülmüştür. Osmanlı Devleti'nde her iki hukukun aynı yargı organı tarafından uygulanması, bir diğer ifadeyle örfi hukuk için ayrı mahkemeler kurulmayıp şer'iyeye mahkemelerince tatbik edilmesi, bu iki hukukun belli bir bütünlük içerisinde yürütülmesinde olumlu bir rol oynamıştır (Akgündüz, 1990: 87).

Osmanlı hukuku gündeme geldiğinde öncelikle onun şer'iliği meselesi tartışılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin hukuk düzeni ile yakından ilgilenen araştırmacıların konuyla ilgili öncelikle dikkatlerini çeken mesele kanunnamelerde yerini alan cezai hükümlerdir. Esas tartışmaya sebep olan konu ise zina, katl, organlara yönelik cinayetler, hırsızlık ve iffetli kadına zina iftirasında bulunma gibi hadd ve kısası gerektiren suçların cezai karşılıklarının kanunnamelerde farklı biçimde düzenlenmiş olmasıdır. Ancak kanunnamelerde yer alan ve örfi cezalar kapsamında değerlendirilen bu tür cezalar, haddlerin yerini almak amacıyla düzenlenmiş değil, İslam hukukunun devleti yöneten kişiye tanıdığı yetkiler çerçevesinde hadleri uygulamayı gerekli kılabilecek biçimde oluşmamış olan suçlara verilecek ta'zir cezaları olduğu anlaşılmaktadır. Fatih, II. Beyazıt ve Kanuni dönemi kanunnamelerinde, kısas uygulanmadığı takdirde verilecek para cezalarından bahsedilmektedir. Kanuni dönemi ceza kanunnamesinde, hırsızlık suçu için öngörülen para cezasının, suçun haddi gerektirecek şekilde oluşmamasına bağlı olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir.

Kıyas ve hadd cezaları naslar tarafından açıkça ve kesin bir biçimde belirlendiğinden bunlar fıkıh kitaplarında aynen yerini almış ve suçun unsurları oluştuğunda uygulanmıştır (Köse,1999: 27-29).

Sonuç olarak, yapılan araştırmalardan Osmanlı Devleti'nin şer'i hukuku esas aldığı ve örfi hukukun da İslam hukukunun Osmanlı dönemi uygulamasından ibaret bulunduğu anlaşılmaktadır. "Suç ve cezaların kanuniliği" ilkesinin hedefi olan keyfiliği önleme amacıyla, Osmanlı sultanlarının çıkardığı kanunnamelerde yer alan cezai hükümlerin, İslam hukukunun takdirini devlet başkanına bırakmış olduğu ta'zir cezaları olduğu fikri ağırlık kazanmaktadır.

Kanunnamelerdeki cezaların haddi gerektiren suçlarla ilgili olması bazı yanlış anlamalara sebep olmuştur. Oysa İslam hukuku, özellikle çok ağır cezalar olan ve kişiler üzerinde önemli etkiler meydana getiren, haksız olarak uygulandığında telafisinin mümkün olmadığı bu tür cezaların, suç tam sabit olmadıkça uygulanmasına sıcak bakmamıştır. Ceza ağırlaştıkça ispat yükü de ağırlaşmış, şüpheden, sanığın yararlanması esaslı bir prensip olarak kabul edilmiştir. İşte Osmanlı kanunnamelerinde yer alan cezai hükümler, haddi gerektirecek ölçüde sabit olmamış suçların cezalarını düzenlemektedir. Zaman zaman uygulamada bazı sapmalar görülse de genel anlamıyla Osmanlı Devleti, İslam ceza hukuku hükümlerini uygulamıştır (Köse,1999: 32).

2. ŞER'İYE SİCİLLERİ'NİN TANIMI, KAPSAMI VE HAZIRLANMASI

Tarih biliminin en büyük özelliklerinden biri, tarihi olayları ve olguları yer, zaman göstererek belgeler ışığında açıklamasıdır. Her ulusun tarihi dokusunu anlatan bir takım belgeler olduğu gibi Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar ulaşan oldukça zengin, çeşitli belgeler ve arşivler vardır. Osmanlı Devleti'nin en önemli yargı organı olan Şer'i Mahkemelerde, devletin muhtelif devirlerdeki askerî, dinî, hukukî, idarî ve iktisadî müesseseleri hakkında çok değerli tarihî belgeler kaleme alınmıştır (Akgündüz, 1988: 11). Bu belgelerin önemli bir bölümü mahkemelerde kadılar tarafından kaleme alınan Şer'îye sicilleridir.

Osmanlı Devleti'nde çok geniş ve kapsamlı görevlere sahip olan kadılar, kendilerine merkezden gönderilen hüküm ve fermanları, hüküm verdikleri davalara dair kararları (Uzunçarşılı, 1984: 109) halkın kendilerine ilettiği şikâyet, istek ve dilekçeleri,

görev yaptıkları taşra birimlerinin mahalli idarelerine ait hukuki düzenlemeleri, kanunların öngördüğü bir şekilde sicil defterlerine kaydetmek zorundaydılar (Beşirli, 2000: 7).

Kadınların, görevi olarak tutmak zorunda oldukları kayıtları içeren defterlere Şer'îye Sicilleri, Kadı Defterleri, Mahkeme Defterleri ve Zabt-ı Vekâyi sicilleride denilmektedir (Bayındır, 1986: 1). Osmanlı Devlet yapısını ortaya koymada önemli bir yere sahip olan şer'îyesicil defterleri, verdikleri bilgi ve tarihlendirme bakımından oldukça güvenilir kaynaklardır (Ekici, 2010: 2).

Şer'îye sicilleriyle ilgili bilinmesi gereken bazı kavramlar vardır. Bunlardan en önemlileri: “Sicil, mahzar (mahdar) ve sakk-ı şer'î ”dir. Sicil kelimesi sözlük anlamı olarak okumak, kaydetmek ve karar vermek anlamına gelmektedir. Sicil kelimesi kavram olarak ise; toplumla ilgili bütün hukuki olayları, kadınların verdikleri kararların suretlerini ve çeşitli yazılı kayıtları içeren defterler için kullanılmaktadır. (Hanilçe, 2013: 1).

Mahzar kelimesi sözlük anlamı olarak, huzur ve hazır olmak anlamlarına gelmektedir. Mahzar kavramı iki farklı anlamı karşılamaktadır. Birincisi bir konu hakkında düzenlenen yazılı belgenin içeriğinin doğruluğunu belirtmek için mahkemede hazır olan ve konuyu bilen subaşı, muhızır ve çavuş gibi görevlilerin yazılı şahitliklerine ve imzalarına mahzar adı verilmektedir. İkinci manası ise tarafların iddia ve delillerini içeren ancak hâkimin kararına esas teşkil etmeyen beyanlardır.

Sakk-ı şer'î ise Farsça çek kelimesinin Arapçalaşmış şeklidir. Sakk-ı şer'î nin sözlük anlamı ise berat, hüccet, temessük, tapu tezkeresi ve kısaca yazılı belge manalarını ifade etmektedir. Sakk-ı şer'î terim olarak ise; şer'î mahkemelerde her türlü belgenin düzenlenmesinde dikkat edilen yazım usulüdür (Akgündüz, 2002: 58). Her kadının mevcut kurallara uygun sakk düzenleyemeyeceği dikkate alınarak sicillerin amacına uygun, kolaylıkla ve eksiksiz tutulabilmesi açısından âlim kadınlara değişik muamelelerin nasıl yazılacağına dair örnek formlar biçiminde “sakk mecmuaları” adı verilen rehber kitaplar hazırlanmış ve yayımlanmıştır (Hanilçe, 2013: 1).

Osmanlı Devleti'ne ait şer'îye sicilleri genel olarak XV. yüzyılın ortalarından başlayarak XX. yüzyıla kadar uzanan bir dönemde kaleme alınmışlardır (Moğol, 1996: 6-7). Bu dönem Türk tarihini, Türk İktisadını ve Türk Siyasi, Sosyal ve Hukuki hayatını yakından ilgilendirmekte ve kısaca Türk Kültür ve Tarihinin temel yapı taşlarının

başında gelmektedir (Akgündüz, 1988: 11). İlk dönemlerde hazırlanan sicillerde kayıtlar bir sayfanın yarısını geçmeyecek şekilde tutulmuş ve çoğu kez bir sayfaya altı-yedi kayıtn sığdırılmasına özen gösterilmiştir.

Eski defterler küçük, dar ve uzun bir boyuttadır. İlk dönemlere ait Şer'îye sicil defterleri genelde az bir farklarla aynı özelliğe sahiptirler. Daha sonraları özellikle Tanzimat sonrası sicil defterlerinin ise daha hacimli ve büyük olduğunu görmekteyiz. Hacimdeki bu artışın başlıca nedeni bu dönemden itibaren sicil defterlerine şahitlerin isimleri dışında açık adreslerinin de yazılması zorunluluğudur.

Bütün sicil defterlerinin başında genellikle dili Arapça olan Dilbace yani bir giriş kısmı vardır. Burada şer'î hükümlere ve bunları vaz'eden Allah ve Peygamberine saygı sunulmakta, daha sonra sicili tutan hâkimin ismi, vazifesi, unvanı yer almaktaydı. Genelde sicili tutan kadının tayin, berat veya buyruldu su da defterin başına yazılmaktadır (Akgündüz, 1988: 18-19).

İlk dönemlerde Türkçe ve Arapça yazılan ve oldukça kısa tutulan sicil defterleri XII. yüzyılın sonlarına doğru "Kitabü'l-Mahâdir Ve's-Sicillât" adlı eserin Türkçeleştirilmesinin de etkisi ile mahkemelerde ve sicillerin yazımında Türkçe ağırlık kazanmaya ve yazı işleri standart biçime dönüşmeye başlamıştır. Şer'îye Sicillerinde genellikle talik kırması, rika kırması ve divani denilen yazı türleri kullanılmıştır (Gedikli, 2005: 188-189).

Kadı göreve başladığı dönemden itibaren davaları ve mahkemeye ulaşan olayları kronolojik sıraya göre kaydederdi. Şer'îye Sicil defteri "Sicill-i Mahfuz" ve "Sicil-i Mahfuz Defterlü" denilen iki bölüme ayrılırdı. "Sicill-i Mahfuz" denilen defterin birinci bölümüne alacak-verecek, alım-satım, cürüm-cinayet, evlenme-boşanma, hibe nafaka, vasi ve vakıf gibi mahalli olaylar kronolojik sıraya göre, defterin baş kısmından başlanarak yazılmıştır. "Sicil-i Mahfuz Defterlü" denilen ikinci kısma ise merkezden gelen berat, buyruldu ferman ve terekeler kaydedilmiştir. Bu ikinci kısımda defterin sonundan başlanarak yine kronolojik sıraya göre bilgiler kaydedilmiştir (Hanılçe, 2013: 2). Şer'îye sicilleri önemleri bakımından yoğunlaşan şehir tarihleri araştırmalarının ana kaynağı olmuştur (Akgündüz, 1988: 12).

2.1. Şer'îye Sicillerinin Korunması ve Günümüzdeki Durumu

Şer'îye sicillerinin korunmasına ve bir arşivde toplanmasına yönelik ilk girişimler Osmanlı padişahlarından II. Abdülhamid'e aittir. Şer'îye sicillerinden oluşan

ilk arşiv 1894 yılında II. Abdülhamid'in emriyle İstanbul'da kurulmuştur. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise Maarif Vekâleti'nin 3 Kasım 1941 tarihine ait 4018/2182 sayılı kararıyla sicillerin kütüphane ve müzelere devri sağlanmıştır. İstanbul hariç tutulmak üzere siciller 1991'de Kültür Bakanlığı'nın aldığı bir kararla Ankara'da bulunan Milli Kütüphane'de toplanmıştır. Bu kütüphanenin Yazma ve Nadir Eserler Deposu'nda korunan belgeler 2006 yılında Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. İstanbul ve çevresine ait siciller ise halen İstanbul Müftülüğü Şer'îye Sicilleri Arşivi'nde korunmaktadır (Hanilçe, 2013: 3-4).

Osmanlı Devletinin yıkılmasıyla birlikte Şer'îye sicilleri de tarihe karışmak üzere harabelere ve bodrum katlarına mahkûm edilmiştir. Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalanların son durumu, kesin olarak bilinmemektedir. Bunların dışında Sofya'daki Milli Kütüphane'de, Üsküp'te bulunan Makedonya Tarihi Enstitüsü'nde, Yunanistan'da Selanik'teki Makedonya Enstitüsü'nde, Kıbrıs'ta, Kahire'de, Şam'da ve Basra'da da Şer'îye sicilleri bulunmaktadır (Akgündüz, 1988: 61).

Şer'îye sicillerinden günümüze ulaşanlarının ve Türkiye sınırları içerisinde bulunanların sayısı konusunda araştırmacılar farklı rakamlardan söz etmektedir. Nasi Aslan on bine yakın defterin Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde olduğunu belirtirken bir o kadarının da İstanbul Şer'îye Sicili Arşivi'nde yer aldığını dile getirmektedir (Aslan, 1998: 190). Orhan Avcı da Devlet Arşivlerinde 8928 sicilin varlığına işaret etmektedir (Gedikli, 2005: 195). Abdülaziz Bayındır ise İstanbul ve çevresine ait 9872 sicile işaret etmektedir (Hanilçe, 2013: 3).

Şer'îye sicillerinin bir kısmı zaman içerisinde savaşlar, yangınlar ve su baskınları gibi değişik doğal afetlerden kaynaklanan durumlara bağlı olarak çürümeler ve insan eliyle oluşan tahripler nedeniyle günümüze kadar ulaşamamıştır (Atalar,1976: 313-314). Bu tip tahriplerden kurtulmuş olan sicillerin bir kısmı da çöplüklerden toplanmış ya da bazı kişilerin eline geçmiştir (Ekici, 2010: 5).Halen bazı müzelerde kalan Şer'îye sicilleri de bulunmaktadır (Demir-Dönder, 2015: 77).

2.2.Tokat Şer'îye Sicilleri

Şer'îye sicilleri, ait oldukları kaza ve ilin tarihi hakkında siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan zengin bilgiler içermektedir. Sicillerin genel tarihin olduğu kadar, mahalli yer adları, önemli sosyo-ekonomik müesseselerin tarihi, tarihî kişiliklerin ortaya

çıkarılmasındaki katkısından dolayı yerel tarihin aydınlatılmasına da katkıları çok büyüktür. Tokat Şer'ıye Sicilleri de Tokat tarihinin araştırılmasında çok önemli bir yer arz etmektedir. Sicillerin tahlilinin yapılması sonucu Tokat'ın askeri, ekonomik, hukuksal ve sosyal tarihi yönü çok daha ayrıntılı olarak ortaya konacaktır.

Tokat'a ait ilk sicil defteri H.1186–1189/M.1772–1776 yıllarına ait olup 374; son sicil defteri ise H.1333–1338/M.1914–1920 yıllarına ait olup 192 sayfadır (Akgündüz, 1988: 211-212). 148 yıl süre ile düzenli olarak tutulan Tokat Şer'ıye Sicilleri 1980 yılına kadar Tokat Müzesi'nde varlığını devam ettirmiştir. 25 Ekim 1980 tarih ve 4918 sayılı Kültür Bakanlığı onayı ile Ankara Milli Kütüphane, İbn-i Sina okuma bölümü arşivine nakledilmiştir. 27.03.2006 tarihinde diğer şer'ıye sicilleri gibi Tokat'a ait şer'ıye sicilleri de Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde Tokat iline ait 117 adet defter bulunmaktadır. Ancak Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tarih Bölümündeki Tokat Şer'ıye sicilleri fotokopilerinden toplam sicil sayısının 120 olduğu görülmektedir (Demirci, 2007: 19). Genelde dar ve uzun defterler olan sicil defterlerinin sayfa sayıları 50'den 400-500'e kadar çıkabilmektedir.

Tablo 1 - Tokat Şer'ıye Sicilleri

No.	Hicri	Miladi	Sayfa	No.	Hicri	Miladi	Sayfa
1	1186-1189	1772-1776	374	61	1266-1268	1849-1852	181
2	1210-1211	1795-1796	300	62	1269-1270	1852-1854	154
3	1212-1213	1797-1799	177	63	1270-1272	1853-1856	95
4	1213-1214	1798-1800	265	64	1271-1272	1854-1856	96
5	1214	1799-1800	214	65	1272-1273	1855-1857	295
6	1215	1800-1801	192	66	1272-1273	1855-1857	50
7	1216-1217	1801-1803	209	67	1273-1275	1856-1859	152
8	1217-1219	1802-1805	181	68	1275-1276	1858-1860	131
9	1219-1220	1804-1806	178	69	1276-1278	1859-1862	207
10	1221-1222	1806-1808	166	70	1278-1279	1861-1863	222
11	1222-1223	1807-1809	189	71	1279-1281	1862-1865	163
12	1223-1224	1808-1810	151	72	1281-1282	1864-1866	285
13	1224-1225	1809-1810	190	73	1283-1284	1866-1868	301
14	1226	1811	194	74	1285-1286	1868-1870	175
15	1227	1812	176	75	1287-1288	1870-1872	283
16	1227-1228	1812-1813	159	76	1289-1291	1872-1875	283
17	1228	1813	190	77	1291-1292	1874-1875	277
18	1229	1813-1814	96	78	1297-1303	1879-1886	521
19	1229-1230	1813-1815	200	79	1293-1296	1876-1879	319
20	1230-1231	1814-1816	183	80	1296-1301	1878-1884	80

21	1231-1232	1815-1817	188	81	1303-1305	1885-1888	190
22	1232-1233	1816-1818	196	82	1304-1313	1886-1896	118
23	1234	1818-1819	118	83	1305-1307	1887-1890	246
24	1234-1235	1818-1820	129	84	1307-1309	1889-1892	184
25	1234-1235	1818-1820	167	85	1309-1311	1891-1896	115
26	1235-1236	1819-1821	200	86	1309-1311	1891-1894	169
27	1237-1238	1821-1823	199	87	1309-1315	1891-1898	286
28	1238-1239	1822-1824	228	88	1311-1314	1893-1897	156
29	1239-1241	1823-1826	238	89	1311-1315	1893-1898	154
30	1240-1242	1824-1827	192	90	1314-1329	1896-1911	194
31	1242-1243	1826-1828	197	91	1315-1317	1897-1900	195
32	1243-1244	1827-1829	177	92	1315-1319	1897-1902	195
33	1244	1828-1829	168	93	1316-1317	1898-1900	426
34	1244-1245	1828-1830	240	94	1316-1317	1898-1900	482
35	1245-1246	1829-1831	199	95	1317-1319	1899-1902	218
36	1246-1247	1830-1832	188	96	1317-1324	1899-1907	219
37	1247-1248	1831-1833	216	97	1317-1321	1899-1904	245
38	1248-1249	1832-1834	204	98	1317-1324	1899-1907	309
39	1249-1250	1833-1835	236	99	1319-1323	1901-1906	197
40	1250-1251	1834-1836	188	100	1319-1323	1901-1906	245
41	1250	1834-1835	53	101	1319-1323	1901-1906	198
42	1250	1834-1835	166	102	1319-1323	1901-1906	199
43	1251	1835-1836	111	103	1319-1323	1901-1906	191
44	1251	1835-1836	104	104	1321-1325	1903-1908	279
45	1254	1838-1839	66	105	1323-1326	1905-1908	187
No.	Hicri	Miladi	Sayfa	No.	Hicri	Miladi	Sayfa
46	1250-1275	1834-1859	146	106	1323-1327	1905-1909	159
47	1251-1252	1835-1837	146	107	1323-1327	1905-1909	187
48	1252	1836-1837	92	108	1323-1327	1905-1909	229
49	1253	1837-1838	236	109	1323-1327	1905-1909	184
50	1254	1838-1839	80	110	1325-1327	1907-1909	198
51	1254-1255	1838-1840	187	111	1327-1332	1909-1914	232
52	1255-1256	1839-1841	197	112	1329-1332	1911-1914	298
53	1252-1255	1836-1840	211	113	1329-1342	1911-1924	198
54	1256-1257	1840-1842	209	114	1330-1337	1911-1919	244
55	1257-1258	1841-1843	157	115	1331-1334	1912-1916	198
56	1259-1260	1843-1844	188	116	1332-1336	1913-1918	274
57	1260-1261	1844-1845	178	117	1333-1338	1914-1920	192
58	1261-1262	1845-1846	184	118	1341	1922-1923	465
59	1263-1264	1846-1848	325	119	1106-1183	1694-1772	96
60	1265-1266	1848-1850	115	120	1321-1325	1903-1908	202

Genelde defterler ortalama 100 sayfa civarındadır ve 400-500 kaydı içermektedir (Uğur, 2010: 9). Tokat Şer'îye Sicil defterleri de farklı ebatlarda ve farklı sayfalardadır. 78 No'lu Şer'îye Sicili 521 sayfa ile en fazla sayfaya sahip defterdir. En az sayfaya sahip defter ise 50 sayfadan oluşan 66 No'lu Şer'îye Sicilidir (Akgündüz, 1988: 212).

Defterlerden bazılarının ise yaprakları ve alt kapakları kopuk ve yıpranmış olup bu yapraklar oldukça lekelidir. Bazı yapraklardaki yazılar ise silik olduğundan okumak oldukça zordur (Hanilçe, 2013: 9). Bizim çalıştığımız 24 Numaralı Tokat Şer'îye Sicili ise 129 sayfa olarak numaralandırılmıştır. 54-103.sayfaların tamamen boş bırakıldığı defterde ayrıca 110. ve 127.sayfalar boştur.Bu yüzden belge sayısı ortalamanın biraz altında kalmıştır. Defterde yer alan yazı tipleri incelendiğinde sicilin bazı yerlerinin farklı kâtipler tarafından kaleme alındığı rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bazı belgelerde kullanılan yazı stili oldukça karışık ve düzensizken bazı belgelerin oldukça itinalı bir şekilde kaleme alındığı görülmektedir.

2.3. 1818-1820 Yıllarında Şer'î Mahkemenin İşleyişi ve Mahkemede Görevli Memurlar

Arapçada hüküm kökünden ismi-i mekân olan Mahkeme kelimesi sözlükte “hüküm verilen yer, yargılama yeri” anlamına gelmektedir. Fıkıh terimi olarak ise kadıların içinde davalara baktıkları daire ve makamı ifade etmektedir (Atar,2010: 338). Osmanlı Devleti'nde mahkemeleri şer'î mahkemeler ve dışındaki mahkemeler olmak üzere iki kısma ayırabiliriz. Şer'îye sicillerine ve konumuza asıl kaynaklık eden ve kadı tarafından şer'î hükümlere göre yargılama yapılan mahkemeler şer'îye mahkemeleridir ki, bunlara “Mehâkim-i Şer'îye”, “Meclis-i Şer”, “Meclis-i Şer'-i Enver” veya “Meclis-i Şer'-i Nebevi” gibi adlar da kullanılırdı (Akgündüz, 1988: 76). Osmanlı'da mahkemeler ve davalar isteyen herkese açıktır. Mahkemeler halka açık bir şekilde görülmekteydi. Şer'îye mahkemelerinin belli bir makam binası yoktur. Ancak bu yargılamanın yapıldığı bir yerin olmadığı anlamına gelmemelidir. Kadının yargı işlerini kolaylıkla yürütebileceği ve ilgili kişilerin her zaman kadıyı bulabilecekleri bir yerin olması şarttır. Cami, mescit, kadının evi veya medreselerin bir odası kadının makamı veya mahkeme yeri olarak kullanılabilirdi.

Osmanlı mahkemelerinde çalışan memurlar ise şunlardır: Çavuş, hademe, kadı, kapıcı, kassam, kâtip, muhızır, mübaşir, müşavir, naib, sübaşı, tezkiye memurudur.

Divan-ı Hümâyûn Çavuşları: Çavuşların Osmanlı adliye teşkilatında önemli bir yerleri vardı. Günümüzdeki İcra memurlarının yaptığı görevi yapmaktaydılar.Mahkemeden sâdır olan ilamların icrası, borçlunun mallarının satılıp borcunun ödenmesi, borçlu borcunu ödememekte ısrar ederse hapisle cezalandırılması,

hukuken kesinleşen nakdî ve bedenî cezaların infazı görevlerindendi (Cin-Akgündüz, 1995: 276). İncelediğimiz defterde Halil Çavuş'un ismi geçmektedir (TŞS 24, 4/1).

Hademeler: Mahkemelerde duruşmalar sırasında güvenliği sağlamak, mahkemeye müracaat edenleri sıraya koymak, ilgili evrakların getirilmesi gibi görevleri vardı. Defter düzenlenmesi sırasında ve benzeri olaylarda “hüddamiye” adıyla ücret de alırlardı (Akgündüz, 1988: 75).

Kâdı: Kadı kelimesi Arapçada kesmek, ayırmak gibi sözlük manaları bulunan kaza (kadâ) kökünden ismi fail olup Osmanlı hukukçuları tarafından “İnsanlar arasında meydana gelen dava ve anlaşmazlıkları şer’i hükümlere göre karara bağlamak için devletin en yüksek icra makamı (padişah veya yetkili kıldığı şahıslar) tarafından tayin edilen şahıs” diye tarif edilmektedir. (Aktuğ, 2013: 10).

Mahkeme başkanı olan kadıya “Hakimü’l-Vakt ve Hakimü’ş-Şer” de denirdi (Özcan, 1998: 149). Kadının hükmü olmadan hiç kimse cezalandırılmazdı. Osmanlıda mahkemeler genellikle şehir ve kasaba merkezlerinde kurulmuştur (Beşirli, 2005: 104). Osmanlı Devleti idari taksimat olarak önce eyaletlere, eyaletler livâlara, livâlar kazalara, kazalar nahiyelere ve nahiyeler de köylere ayrılmaktadır. Nahiye ve köy dışında kalan idari merkezler, aynı zamanda birer yargı merkezi durumundadır ve her yargı merkezinde de birer kadı bulundurulmuştur (Aktuğ, 2013: 10).

Kadı, kaza idaresinin en yüksek yetkilisi olup mutlaka yüksek dereceli bir medreseyi bitirmiş ve belli müddet Edirne, Konya, Sivas, Bağdat gibi büyük şehirlerde “danişmend” (stajyer) olarak hizmet görmüş kişiler arasından atanırdı. Kadılar görevlerine iki yıllığına atanıyor, iki yılın sonunda İstanbul’a giderek “mülazemette” (maaşsız hizmette) beklemesi gerekiyordu. Kadıların tayin işleri kadıaskerlere aitti. Anadolu yakasındaki kadıların atanması Anadolu kadıaskerinin, Rumeli yakasındaki kadıların atanması da Rumeli kadıaskerinin yetkisindeydi.

Osmanlı devletinde kazalar kadının yevmiesine göre 20-30 akçeden başlayarak 500 akçeye kadar çıkardı.150 akçelik kazalar büyük sancak kadılıkları idi. Bunlara “Mevleviyet”, burada görev yapanlara da “Molla” denirdi. Kadının hükmünü ise ancak Divan-ı Hümâyun bozabilirdi. Kadılıklar, kadıların görev yaptıkları kaza bölgesinin durumuna göre belli derecelere ayrılmıştı; kaza kadıları, sancak ve eyalet kadıları gibi... Kaza kadılıkları küçük merkezlerdi. Buralara doğrudan kadıaskerler kadı tayin edebilirdi. Mevleviyet sayılan İstanbul, Edirne, Sofya, Selanik, Bursa gibi büyük şehir

kadıllıklarına ise XVI. yüzyılın ortalarına kadar kadıaskerlerce kadı tayin edilirken bu dönemden sonra şeyhülislamın sadrazam vasıtasıyla yaptığı “İnha” üzerine tayin yapılmaya başlanmıştır (Ünal, 2010: 225). Kadı, Tanzimat’a kadar şehir idaresinin baş yetkililerinden biriydi. İdari, sosyal, ekonomik, mali ve beledi birçok konulardaki davalara bakan ve hüküm veren bir hâkim olduğu kadar, bu konularla ilgili işlerin yapılmasına da başkanlık ederdi.

Merkezden gelen emirlerin ve fermanların halka duyurulması, gereğinin yapılması, vergilerin düzenlenmesi ve dağıtımının yapılması da kadının görev ve sorumluluk alanına girmektedir (Ortaylı, 1994: 28-29). Aynı zamanda kadılar buldukları bölgenin hem hâkimi, hem belediye başkanı, hem emniyet amiri, hem noter, bazen hem mülki amiri ve hem de halkın her konuda müracaat edebileceği sosyal güvenlik makamıydı (Akgündüz, 2002: 55).

Kapıcı: Kapının önünde durup mahkemeye başvurmak isteyenleri sıraya koyan görevlidir (Demirci, 2007: 14). İncelediğimiz defterde Kapıcılar kethüdası olarak izzetli Said Ağanın ismi geçmektedir (TŞS 24, 38/2).

Kâsım: Sözlük anlamı taksim eden, kısım kısım ayıran, bölüştüren demektir (Develioğlu, 2008: 492). Kassam kelimesi; İslam hukuk literatüründe ganimet, şirket ve miras konularında her türlü menkul ve gayrimenkul malı bölerek hisseleri belirli hâle getiren kişi, ya da resmî görevliler için kullanılmıştır. Özellikle Osmanlı uygulamasında kassam, miras davalarında şahsen dava mahalline giderek gerekli incelemeyi yapıp; var olan anlaşmazlık hakkında bir sonuca vardıldıktan sonra davayı bizzat hükme bağlayan ve mirası mirasçılar arasında bölüştüren şer‘i memuru ifade etmektedir (Hanılçe, 2013: 12).

Kâtipler: Ketb “yazmak” fiilinden türetilmiş bir ism-i fâil olan kâtip “yazı işleriyle uğraşan kimse, sekreter, yazıcı, bilgili kişi, noter, muharrir” manalarına gelmektedir (Küçükaşçı, 2002: 49). Osmanlılarda kâtip zümresinin varlığına dair ilk bilgiler Orhan Bey dönemine kadar iner. Kâtipler, XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar genellikle medrese eğitimini almış kişilerden olur iken büroların gelişmesiyle zamanla kendi personelini yetiştirmişler ve medrese mezunu olan kâtip sayısı azalmıştır. Devlet yazışmaları kâtiplerin elinden çıktığı için kâtipler devlet sırrına vâkıf olmaktadır. Bundan dolayı bu mesleğe çok önem verilmiştir. Kâtiplerin görev süreleri oldukça uzundur. Çok gerekmedikçe emekli olmamışlardır (Şahingöz, 2010: 80).

Şer'îye mahkemelerinde de önemli görevler yapan kâtiplerin güvenilir, sağlam, liyakat sahibi, tutanakları deftere geçirmede ve ilamları düzenlemede yetenekli kişilerden olmasına dikkat edilmiştir. Kâtibin mahkemedeki en önemli görevi; iddiaları, savunmaları ve şahitlerin beyanlarını doğru olarak kayıta geçirmektir. Mahkeme kâtiplerinin tayininde kadının arzı şarttır. Rüşvet almak gibi suçları işlememeleri için kadı nezaretinde görev yapmışlardır (Akgündüz,1988: 75).

Muhzırlar: Bir çeşit adli polis görevini yerine getirmekteydiler (Beşirli, 2005: 117). Yargılama sırasında hazır olması gereken kişileri, kadı huzuruna rızası dâhilinde, aksi takdirde zorla getiren ayrıca yargılamanın düzen ve güvenliğini sağlamakla görevli bulunan memurlardır (Tetik, 2003: 18). Sözlük anlamıyla huzura getiren ve mübâşir görevini yerine getiren kimse manasında kullanılmaktadır (Develioğlu, 2008: 676). Muhzırlar yerli kişiler arasından seçilirdi. Muhzırların ücretleri maaş şeklinde değildi. Muhzırlar yaptıkları görev karşılığında davanın taraflarından “ihzariye” adı altında ücret almışlardır. (Tetik, 2003: 18).

Mübâşir:Mübâşir kelimesi iki anlamı ifade eder. Birincisi, mahkemelerde celb (yazı ile çağırma) ve tebliğ işlerinde kullanılan memur demektir. Bu muhzır ile eş anlama gelir. İkincisi devletçe gördürülmesi veya soruşturulması lazım gelen bir işin yapılmasına ve soruşturulmasına görevlendirilen memurlardır (Kaya, 2013: 8). Bunlara yaptıkları hizmet karşılığında devletçe bir maaş veya yol masrafı ödenmediğinden her türlü zaruri ihtiyaçları gittikleri yerlerin halkından karşılanmaktaydı (Akgündüz, 1988: 74).

Müşâvir: Yargılama sırasında kadının ihtiyaç duyması halinde görüş alış verişinde bulunduğu müftü ya da İslâm hukuku alanında uzman kişileri ifade etmektedir (Tetik, 2003: 17). 1913'te çıkarılan Hükûm-ı Şer ve Mehâkim-i Şer'îye hakkında Kanun-ı Muvakkat'ın sekizinci maddesine göre; kazaskerlikler, İstanbul, Muhallefat, Evkaf, Galata ve Üsküdar kadılıklarıyla vilayet merkezlerinde işi çok olan şer'î mahkemelerde duruma göre bir ve iki müşâvir bulunduracak, Harameyn (Mekke ve Medine) kadılarının müşâvirleri tek başlarına karar verme yetkisine sahip olmuşlardır (Aktuğ, 2013: 14).

Nâib: Kelime anlamı olarak vekil, birinin yerine geçen demektir (Develioğlu, 2008: 799). Osmanlı hukuk sisteminde iki anlamı karşılamaktadır. Birincisi, kâdılar

padişahın vekili olarak kabul edildikleri için onlara nâib ya da bunun çoğulu olan nüvvâb denilirdi.

İkinci karşılığı ise kâdıların kendi yerlerine dava görmek üzere görevlendirdikleri vekiller için de kullanılırdı (Ekici, 2010: 10). Nâibler, vazifelerinin mahiyetlerine göre Kazâ nâibleri, Mevâli nâibleri, Arpalık nâibleri ile sahip oldukları yetki ölçü alınarak yargılama yetkisine sahip bulunan, yargılama yetkisi olmayan ve ilk soruşturma aşamasındaki işlemleri yapmak üzere görev yapanlar olarak ayrıma tâbi tutulmuşlardır (Akgündüz, 1988: 72). İncelediğimiz defterde Zile kazası nâibi Hafız Süleyman İzzet'in adı geçmektedir. (TŞS 24, 9/3) Tokat nâibi olarak ise Ali Sabit'in (TŞS 24, 18/2), (TŞS 24, 19/1) daha sonraları ise Keçeci-zâde Abdülhalim Efendi'nin ismi geçmektedir (TŞS 24, 109/1), (TŞS 24, 126/1).

Sübaşı: Çavuş teşkilatının görevlerini sancak, kaza, nahiye ve köylerde subaşı yürütürdü. Sancaklarda sancak beyinin özel ücretli adamı ve polis amiri, kaza ve daha küçük merkezlerde ise idare amiri olan subaşılardan şer'î mahkemelerinde de icra ve infaz memuru olarak görev yapan kişidir. Kadıların emri altında çalışırlar.

İdare amirliğinin yanında kazalarda icra ve infaz memuru gibi çalışmak, şer'î mahkemelerinin kararlarının uygulanmasına yardımcı olmak, hakkında tutuklama kararı verilen kişiyi hapse koymak, hapishaneye nezaret etmek, cezai tazminatların tahsilini gerçekleştirmek, zabıta ve belediyeye ait görevler sübaşının başlıca görevleri arasındaydı. Osmanlı Devletinde subaşılık köy ve kasabalarda "İl Sübaşısı" sancaklarda ve diğer büyük merkezlerde ise "Şehir Sübaşısı" diye adlandırılırdı (Akgündüz, 1988: 74).

Tezkiye Memurları: Mahkemelerde gerek duyulması halinde şahitler hakkında güvenilirlik soruşturması yapan kişilerdir (Hanilçe, 2013: 12).

3. TOKAT ŞER'İYE SİCİLLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Son zamanlarda şer'îye sicilleri üzerine yapılan çalışmaların sayısı giderek artış göstermektedir. Şer'îye sicillerinin genel olarak tanımı, içeriği hakkında yapılan çalışmaların başında Ahmet Akgündüz ve Abdülaziz Bayındır'ın çalışmaları gelmektedir. Şer'îye sicilleri konusunda yapılmış olan en kapsamlı araştırmalardan birincisi Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı öncülüğünde 1988 yılında bir bilim kurulu tarafından ortak bir eser olarak hazırlanan “Şer'îye Sicilleri Toplu Kataloğu'dur”. Bu araştırmada önemli merkezler birer birer gezilerek Türkiye'deki Şer'îye sicillerinin yaklaşık % 95'inin toplu kataloğu, şehirler alfabetik sıraya, siciller de kronolojik bir sıraya dizilerek tanıtılmıştır. Şer'îye sicillerinin Türk kültürü açısından önemi, defterlerdeki belge çeşitleri, Osmanlı Adliye Teşkilatının yapısı ve işleyişi ayrıca Osmanlı Hukuk Sistemi, Aile Hukuku, Miras Hukuku, Özel Hukuk gibi ayrı bölümler halinde ilmi bir şekilde incelenmiştir.

İkincisi ise Abdülaziz Bayındır tarafından hazırlanan ve İslami İlimler Araştırma Vakfı tarafından 1986 yılında yayınlanan “İslam Muhakeme Hukuku” adlı eserdir. Şer'îye sicilleri ile ilgili katalog çalışmaları da yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Osman Ersoy'a¹ ait olup; bu çalışmayı Müçteba İlgürel², Yusuf Halaçoğlu³'nun katalog çalışmaları izlemiştir.

Tokat Şer'îye Sicillerini temel alarak ortaya konan makaleler de mevcuttur. Ali Açık'ın “Tokat Şer'îye Sicillerine Göre Beylerbeyi Buyurulduları” nı inceleyen makalesi bunlardan biridir (Açık, 2001). Bu makalede, Tokat Şer'îye Sicillerinde yer alan buyruhdular göz önünde tutularak beylerbeyi buyruhdularının diplomatik yönden ve içerik açısından değerlendirmesine yer verilmiştir.

Ali Açık'ın “Osmanlı Ulak - Menzilhane Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhanesi (1690–1840)” başlıklı makalesinde ise; belirtilen dönemde, Tokat menzilhanesinin konumu ve özellikleri, menzilhanenin görevlileri ve masraflarının nasıl karşılandığı, ulak-menzilhane sisteminde zamanla görülen bozulmalar ve düzeltme

¹ Osman Ersoy, “Şer'îye Sicilleri'nin Toplu Kataloğu'na Doğru”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, XXI/3–4, Ankara 1963, s. 33–64.

² Müçteba İlgürel, “Şer'îye Sicilleri Toplu Kataloğu'na Doğru”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, 28–29, İstanbul 1975, s. 123–166.

³ Yusuf Halaçoğlu, “Şer'îye Sicilleri Toplu Kataloğu'na Doğru Adana Şer'îye Sicilleri”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, 30, İstanbul 1976, s. 99–108.

çabaları, bunların Tokat menzilhanesine etkileri Tokat Şer'iyeye Sicilleri ve arşiv belgelerine dayalı olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir (Açıkel, 2004: 1-33).

Ali Açıkel ve Abdurrahman Sağırlı'nın salyane defterleri üzerindeki makalesinde de büyük ölçüde Tokat Şer'iyeye Sicillerinden yararlanılmıştır (Açıkel-Sağırlı, 2005: 95-145). Bu makale ile 1771–1840 yıllarında salyane defterlerinin hazırlanması, verginin taksimi ve kontrol edilmesi, toplam salyane vergileri ve miktarları ve bu vergileri toplayan görevliler hakkında bilgiler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Ali Açıkel'in Tokat'taki kişi ve yer adlarını değerlendirdiği iki makalesi daha vardır. Bu makaleler tahrir defterlerine göre yapılmış olup Artukabad (Artova) kazası yer, şahıs isimleri, kelime yapısı ve köken bakımından değerlendirilmiştir. Bu makaleler sicilleri inceleyen araştırmacıların yer ve şahıs isimleri konusunda başvurabilecekleri en önemli kaynaklar arasındadır.

Tokat Şer'iyeye Sicilleri temel alınarak ortaya konan kitap çalışmaları da bulunmaktadır. Bu çalışmalardan en kapsamlısı Mehmet Beşirli'ye aittir. Mehmet Beşirli tarafından hazırlanan “Orta Karadeniz Kentleri Tarihi -I- Tokat (1771–1854)” adlı kitapta 18. yüzyılın son çeyreği ile 19. yüzyılın ilk yarısında Tokat'ın idari, mali, sosyal ve askeri yapısını arşiv kaynaklarına ve Tokat Şer'iyeye Sicillerine dayanarak incelemiştir. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Tokat'ta idari yapı (ehl-i örf ve ehl-i şer yöneticileri), ikinci bölümde ekonomik ve mali yapı (ticaret, sanayi ve işletmeler, vergiler), üçüncü bölümde sosyal yapı (nüfus, mahalleler, aile yapısı, sosyal ilişkiler, güvenlik olayları, gayrimüslimler, Tokat Mevlevihanesi ve menzil teşkilatı), dördüncü bölümde ise askerî yapı (Osmanlı'da askeri örgütlenme, Nizam-ı Cedid'in oluşturulması, Yeniçeri Ocağının Kaldırılması, Tokat ve çevresine yansımaları, Tokat Redif-i Asakir-i Mansure Teşkilatı) ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Ali Açıkel ve Abdurrahman Sağırlı'nın birlikte hazırlamış olduğu “Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları - Vakfiyeler I. Cilt” isimli kitapta da birçok arşiv malzemesinin yanı sıra Tokat Şer'iyeye Sicillerinden yararlanıldığı görülmektedir (Açıkel-Sağırlı, 2005). Bu eserde, 1295 yılından 1919'a kadar Tokat'ta kurulan vakıflar ve bunların vakfiyeleri, Tokat Şer'iyeye Sicilleri ve birçok arşiv malzemesinden yararlanılarak geniş bir şekilde incelenmiştir. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı Döneminde Tokat'ın sosyo-ekonomik yapısı incelenmiş, ikinci

bölümde Tokat merkez vakıfları vakfiyeleri ve özellikleri hakkında bilgi verilmiş, üçüncü bölümde ise Tokat merkez vakıfları vakfiyeleri metinleri aslı ve transkripsiyon halinde açıklayıcı olarak verilmiştir.

Murat Hanılçe tarafından yazılan “16 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili” başlıklı bir diğer kitap da oldukça kapsamlı ve ilmi bir metotla hazırlanmıştır. Hanılçe, bu çalışmasında 1812-1813 yıllarını kapsayan dönemde önce defterin transkripsiyonunu yaparak, defterdeki belgeleri oldukça ayrıntılı ve ilmi bir şekilde değerlendirip, bahsi geçen yıllarda Tokat’taki idari yapı, sosyal, kültürel ve özellikle ekonomik hayat hakkında oldukça önemli bulgular elde edip, bu bulguları tablolaştırarak eserini ortaya koymuştur.

Tokat Şer’iye Sicillerinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yönünde yapılan yüksek lisans tezi çalışmaları da her geçen gün artmaktadır. Tokat ile ilgili yapılan yüksek lisans çalışmalarını ve içeriklerini ise kısaca şu şekilde değerlendirebiliriz:

Nurcan Abacı: Tokat hakkında yapılan ilk yüksek lisans çalışmasıdır. Abacı, “1812 Tarihli Şer’iye Siciline Göre 19. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu” başlıklı çalışmasında 15 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili Defterini esas alarak yaptığı çalışmasında Tokat’ın sosyal ve ekonomik yapısı, bakırcılık ve dokumacılığın Tokat için önemi, Tokat’ta yaşayan müslim ve gayrimüslimlerin faaliyet gösterdiği alanlar hakkında bilgi vererek, Tokat’daki, ticari faaliyetler, üretim dalları, nüfus ve mahalleler, hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur (Abacı, 1994).

Selda Barbak: 50 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilinin transkripsiyonunu yaptığı yüksek lisans çalışmasında 1837–1839 yılları arasında Tokat’ın Osmanlı Devleti’ndeki ticari yeri ve önemi, Tokat halkının yaşayışı, iktisadi ve içtimai hayatları üzerinde durmuştur (Barbak, 2004).

Zübeyde Akın: 1819-1821 yıllarını kapsayan “25 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi” başlıklı çalışmasında Tokat’taki ekonomik yapı, Müslim ve Gayrimüslim unsurların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durmuştur. Yine tezde, gayrimüslimlerin İslâm hukukundan yararlanması, zimmî kadınlarla Müslim erkeklerin evlenmeleri ve farklı dinden unsurların mahkemelerde birbirlerine şahitlik yapmaları hakkında örnekleme metodu ile bilgiler verilmiştir (Akın, 2004).

İsmet Sarıbal: 23 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinin transkripsiyonunu ve değerlendirmesini yaparak, 1818-1819 yıllarını kapsayan bu çalışmada, özellikle vergiler ve vergi gelirleri üzerine değerlendirmeler yapmıştır. Ayrıca Tokat'taki ticari faaliyetler ile bakır ve dokuma sanayisi hakkında bilgi verilmiştir (Sarıbal, 2004).

Emel Yazıcı: Bu tez çalışmasında, 1835–1837 (H.1251–1252) yıllarına ait “47 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil defteri” nin transkripsiyonu yapılarak, defterde yer alan belgeler doğrultusunda söz konusu yıllarda Tokat'ın idari ve sosyo-ekonomik yapısı ele alınmıştır (Yazıcı, 2011).

Harun Asıl: 1813–1814 tarihlerine ait 18 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili üzerinde çalışmıştır. Harun Asıl, transkripsiyonlu metni de eklediği bu çalışmada daha çok sicildeki belgelerin İslam hukuku açısından taşıdığı önem üzerinde durmuştur (Asıl, 2006).

Aysel Pirdoğan: 1836–1837 yıllarını kapsayan “48 numaralı defter” üzerinde çalışmıştır. Defterin transkripsiyonunu da içeren bu çalışmada Pirdoğan, defterdeki belgelerin ışığında Tokat'ın idarî ve sosyo-ekonomik durumunu değerlendirmeye çalışmıştır (Pirdoğan, 2006).

Tahir Bilirli: “111 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” üzerinde çalışmıştır. 1909-1914 dönemini kapsayan ve çoğunluğu vekâlet davalarından oluşan bu defterdeki belgeler ışığında sosyal ve kültürel konularda değerlendirmeler yapılmıştır (Bilirli, 2006).

Harun Çiçek: “Tokat Merkez Sancağı'nın Sosyo-Ekonomik Konumu (1800–1850)” adlı çalışmada Harun Çiçek, Tokat Sancağı'ndaki yöneticileri ele almış ve görev yaptıkları yıllara göre bunları sınıflandırmıştır. Tokat Merkez Sancağı'ndaki kamu binalarının ve bu binaların imar tarihlerini ayrıntılı olarak belirtmiştir. Sosyal yapıdaki milletlerin mahallelere göre dağılımını verip, bu milletler arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışmıştır. Merkez sancaktaki gelir kaynaklarını niteliklerine göre incelenmiş ve bu farklı sektörlerde çalışma gösteren esnaf kesimini yürüttükleri ekonomik işleve göre gruplandırmıştır (Çiçek, 2006).

Ömer Yıldırım: “1797–1798 Yıllarına Ait Tokat Şer'iyeye Sicilinde Yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili” ismiyle sunduğu yüksek lisans tezinde

Tokat'ın idari, sosyal ve ekonomik yönden bu dönemdeki durumunu değerlendirmiştir (Yıldırım, 2007).

Ahmet Demirci: Çalışma özellikle yer isimleri ve şahıs isimlerini açıklayan önemli çalışmalardan birisidir. Bu tezde, 1797–1799 (H.1212–1213) yıllarına ait “3 Numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defteri” nin transkripsiyonu yapılarak, defterde bulunan belgeler ışığında adı geçen dönemde Tokat’taki idarî ve sosyo-ekonomik yapı değerlendirilmeye çalışılmıştır (Demirci, 2007).

Kazım Karabay: Yüksek lisans tezi olarak “63 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilini” çalışmıştır. Bu Şer’iye sicilinin transkripsiyonunu yaparak defterdeki belgelerin tanıtımını ve bu belgeler ışığında Tokat’ın sosyal, ekonomik, askeri, idari vb. durumu hakkında bilgi verdiği gibi Tokat’ın tarihine ve belge tanıtımına da çok yönlü katkılarda bulunmuştur (Karabay, 2007).

Hasan Demirtaş: 12 Numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defterini çalışmıştır. (H.1223-1224, M. 1808-1810) yıllarını kapsayan “12 numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi” adlı yüksek lisans tezinde, transkribe edilen belgeler yardımı ile Tokat kazasında meydana gelen sosyal ve ekonomik gelişmeler, yerel problemler (mahkemeye ulaşan sorunlar dâhil) ve bunların çözüm yolları ile mahalli uygulamalar hakkında genel değerlendirmeler yapılmıştır (Demirtaş, 2007).

Oktay Ekici: 33 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilini çalışmıştır. Ekici bu çalışmasında Tokat’ın 1828- 1829 yılları arasındaki siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri gelişmelerini ortaya koymuştur. Çalışma Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonraki dönemde meydana gelen gelişmeleri anlatması bakımından dikkat çekmektedir. Bu çalışmada öne çıkan en önemli siyasi olay ise bu tarihlerde yapılan Osmanlı- Rus savaşının Tokat’a yansımalarıdır (Ekici, 2010).

Yasemin Yılmaz: 82 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilini çalışmıştır. (H. 1304-1313\ M. 1886-1896) yıllarını kapsayan bu tezde Osmanlı Devleti’nin hukuki yapısı ve şer’iye sicilinin tarihi ve önemi genel olarak anlatılmıştır. Ayrıca defterden elde ettiği bilgiler ışığında Tokat ile ilgili idari, sosyo-ekonomik ve iktisadi yapı hakkında bilgiler vermeye çalışmış ve değerlendirmede bulunmuştur. Sicil defterinin kapsadığı yıllarda ki; mahalle, nahiye ve kişi isimlerine, lakaplara, ölçü birimlerine, kullanılan giyim ve ev

eşyaları, ölçü ve para birimleri hakkında bilgilere ulaşmış ve geride kalan mal varlıkları incelendiğinde, halkın ekonomik durumu hakkında veriler ortaya koymuştur. Yılmaz, Müslim ve gayr-i Müslim tebaanın birlikte yaşadıkları ve Gayr-i Müslim halkın, Müslüman halka göre ekonomik yönden daha iyi şartlara sahip olduklarını söylemiş ve Osmanlı dönemi aile yaşantısı hakkında da bilgi vermiştir (Yılmaz, 2010).

Şaban Demir: “10 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili” üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmada Tokat’ın idari, sosyal ve ekonomik yönden ilgili dönemdeki durumunu incelemeye çalışmıştır. Çalışmayı başlıca dört bölüme ayırmıştır. İlk bölümde Osmanlı yargı sistemi ve bu sistem içindeki işleyiş ele alınmıştır. Osmanlı yargı sistemi içerisinde incelediği defterdeki yargı görevlileri, Osmanlı mahkemeleri hakkında genel bilgi ve Şer’iye sicillerinin tanımı ve kapsamı hakkında açıklamalar yapılmış ve diğer taraftan şer’iye sicillerinin günümüzdeki konumuyla bugün şer’iye sicillerine dair yapılan çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde ise incelenilen 10 numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defteri hakkında genel bilgiler verilmiş ve defter içinde bulunan belgelerin genel tasnifi yapılmıştır. Üçüncü bölümde transkripsiyonu yapılan belgeler ışığında Tokat’ın 1805- 1807 yılları arasındaki, sosyal, idari ve ekonomik ve hukuki yapısı üzerinde durulmuştur. Dördüncü ve son bölümde ise 10 Numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defteri’nin transkripsiyonlu metnine ve defterle ilgili sözlükçeye yer verilmiştir (Demir, 2010).

Hadi Belge: “80 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” başlıklı tez Tokat tarihinin (H. 1296-1301\ M. 1878-1884) tarihleri arasındaki bölümüne ışık tutmaktadır. Bu dönemler Osmanlı Devleti’nin pek çok iç ve dış mesele ile karşı karşıya geldiği bir dönemi yansıtmaktadır. Aynı zamanda 19.yy Osmanlı yenilik hareketleri açısından da oldukça aktif bir dönemdir. Anadolu dışından yapılan göçler, 1877-78 Osmanlı- Rus savaşının etkileri, Tanzimat’tan sonra Osmanlı adli teşkilatında yapılan yenilikler yeni mahkemelerin açılması, Mecelle’nin (medeni kanun) yürürlüğe girmesi, yeni askeri birliklerin oluşturulması gibi bu çalışmaya yansıyan bazı bilgiler Osmanlı Devleti’nin bu dönemdeki genel yapısı hakkında bize bilgi vermektedir. Ayrıca, şehrin etnik yapısı, ahalinin eğitim durumu, meslekler ve iş kolları, gayrimenkul fiyatları, evlenme-boşanmaya dair esaslar, şehirde görev yapan memurlar bazı idari uygulamalar hakkında bilgi vermektedir (Belge, 2002).

Mehmet Keleş: 18 numaralı Şer'îye sicili (1229/1813-1814) üzerinde çalışmıştır. 18 numaralı Tokat Şer'îye Sicili milâdi 1813-1814 tarihlerini kapsamakta olup, içerisinde padişah fermanları, beratlar, buyrulduklar, veraset davaları, tereke kayıtları (kişinin ölümünden sonra kalan malları), vasi tayini (bir kişi adına vekil atanması), hüccet kayıtları, vakfiyeler, nafaka davaları ve çeşitli konularla ilgili 96 sayfadan oluşmaktadır. İçinde 126 adet sicil kaydı bulunmaktadır. Bu sicil kayıtlarının çevrilmesi ve değerlendirilmesi sonucu 1813-1814 yıllarında Tokat halkının yaşayışı hakkında bilgi edinilmiş olup, ayrıca halk arasında kullanılan lakaplar, giyecek, yiyecek ve ev eşyaları isimleri ile Tokat'a bağlı kaza, nahiye, köy, mezra ve mahalle adları tespit edilmiştir. Bu dönemde özellikle bakırın işlenmesi ve Diyarbakır Ergani'den gelen bakırın Tokat üzerinden Samsun'a ve oradan da İstanbul'a nakledilmesiyle ilgili çok sayıda bilgiler mevcuttur. (Keleş, 2003).

Çetin Kaplan: Bu tez çalışmasında, M.1842-1843 (H.1257-1258) yıllarına ait “55 Numaralı Tokat Şer'îye Sicil Defteri” nin transkripsiyonu yapılarak, defterde yer alan belgeler doğrultusunda söz konusu dönemde Tokat'ın idari ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur (Kaplan, 2011).

Betül Nazik Çelik: Bu çalışma ise yalnızca bir defter üzerine yoğunlaşmayıp, defterler içerisindeki tereke kayıtlarından yola çıkılarak hazırlanan karma bir araştırma eseri niteliğindedir. “Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat'ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı” adlı çalışmada, söz konusu dönemdeki şeriye sicilleri içerisindeki tereke kayıtlarında yer alan somut kültür varlıkları derlenerek Tokat'ta gündelik yaşamda kullanılan eşyalar, tüketim maddeleri, giyim-kuşam öğeleri ayrıntılı bir şekilde verilmeye gayret edilmiştir (Çelik, 2007).

Mustafa Yeşilay: “H.1227-M.1812 tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve İndeksi” adlı çalışmasında 15 numaralı defteri ele almıştır. Yeşilay'ın eseri belgelerin transkripsiyonu ve transkripsiyonu takip eden bir dizi indeksten oluşmaktadır ve deftere ilişkin bir değerlendirme içermektedir (Yeşilay, 1992).

Ayfer Seyrek: “H.1333-1338/M.1914-1920 tarihli 117 numaralı Tokat Sicil Defterini kullanarak Tokat Pazar nahiyesi hakkında çalışmıştır. Eser söz konusu nahiyeyi ilgilendiren kararların transkribe edilmesinden oluşmuştur. Bu tezi

diğerlerinden farklı kılan durum yalnızca Tokat kentinin bir nahiyesini ele almasıdır (Seyrek, 1996).

Mehtap Çelik: 1, 2, 3 numaralı Tokat Sicillerindeki verileri esas alarak 1772-1779 yılları arasında Tokat'ta esnaf teşkilatının iktisadi ve sosyal açıdan araştırmıştır.

Bekir Subaşı: M.1848-1850 (H.1265-1266) yıllarına ait “ 60 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinin Metni ve Değerlendirilmesi ” adlı tezde belgelerin transkripsiyonu yapılarak, defterde yer alan belgeler doğrultusunda söz konusu dönemde Tokat'ın idari ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur (Subaşı, 2010).

Adem Kızıkan: Şeriye Siciline göre XIX. Yüzyılda Tokat'ta yaşayan gayr-i Müslimler temel alınarak Osmanlı gayr-i Müslimlerinin yaşam özellikleri konusunda tespitlerde bulunmuştur (Kızıkan, 2009).

Hüsnü Yücekaya: “Şer'iyeye Sicillerine Göre 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık” adlı doktora tezinde Tokat Şer'iyeye Sicillerinden yararlanarak karşılaştırmalı olarak dokumacılıkla ilgili bilgi verilmiştir (Yücekaya, 2011).

Ahmet Erdoğan: “Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer'iyeye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (1805-1845)” adlı yüksek lisans tezinde Osmanlı ailesi hakkında ayrıntılı incelemelerde bulunulmuştur (Erdoğan, 2008).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamıza konu olan “ 24 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili ”, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’nden temin edilmiştir. Defter bilimsel ölçütler göz önünde bulundurularak okunup özetleri çıkarılıp transkribe edilmiş ve daha sonra konu ile ilgili kitap ve makalelere de dayanılarak defter içerisindeki tarihi malzemenin değerlendirilmesi yapılmıştır. 54. ve 103.sayfaların arasının tamamen boş bırakıldığı defterde ayrıca 110. ve 127.sayfalar boştur.

Defter üzerinde çalışırken okunamayan kelimeler için Osmanlı Türkçesi sözlüklerine; yer isimleri içinse konu ile ilgili eserlere başvurulmuş, daha sonra danışman gözetiminde bütün belgeler bir kez daha okunarak hatalı ve eksik okunan kelimeler düzeltilmiştir.

Çalışmamızı hazırlarken öncelikle defterde yer alan belgeler tek tek okunmuş ardından özetleri çıkarılmıştır. Araştırmacılara kolaylık sağlaması açısından defterde yer alan belgelere sayfa numarasıyla birlikte bir de belge numarası verilmiştir. Örneğin; birinci sayfanın ikinci belgesi 1/2 şeklinde belirtilmiştir. Belge tarihleri konusunda ise titiz bir çalışma yapılmıştır. Belge tarihlendirilmesi yapılırken ayrıca hicri tarihlerin hemen yanında miladi karşılıklarını kullandık.⁴

Özet kısmında ise araştırmacıların işini kolaylaştırması bakımından çok fazla ayrıntıya girmeden belgenin ana konusunu anlaşılır bir biçimde özetlemeye çalıştık. Özetlerin tamamlanmasının ardından defterde yer alan belgeler konularına göre tasnif edilerek değerlendirme kısmına geçilmiştir. Değerlendirmede konuyla ilgili bilimsel kitap ve makalelerden yararlanılarak açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerle defterimizde yer alan belgeleri kaynaştırarak konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaya çalıştık.

⁴ Hicri tarihleri Miladi tarihe çevirirken Türk Tarih Kurumu'nun resmi internet sitesinde yer alan <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> adresini kullandık.

5. 24 NUMARALI TOKAT ŞER'İYE SİCİLİ

5.1.Deferin Tanıtımı

Çalışmaya konu olan 24 Numaralı Tokat Şer'ıye Sicili 1818–1820 (H.1234–1235) tarihleri arasını kapsamaktadır. Defter sayfa numarası verenler tarafından 129 sayfa olarak numaralandırılmıştır. Ancak bu sayfa numarası verme işleminde eksikler göze çarpmaktadır. Bu eksiklerden birincisi şer'ıye sicil defterlerinin ikiye ayrılarak yazıldığı gerçeğine dikkat edilmemesidir. İkincisi ise deftere numara verme işleminin yalnız soldan sağa doğru yapılmasıdır. Biz bu sorunu şu şekilde çözmeye çalıştık. Verilen numaralardan itibaren defteri soldan sağa okumaya başladık ve defterin ters döndüğünü anladığımızda ise diğer başlangıca geçerek (sağdan sola okuyarak devam edip) sorunu giderdik.

Bir başka eksiklik de farklı sayfalara aynı numaraların verilmesidir. Bazı belgelerde de başlık bulunmamaktadır. Rika yazısının kullanıldığı defterde yer alan belgeler genellikle okunabilir durumdadır.

Defterde yer alan belgelerin büyük çoğunluğu anlaşılır bir sadelikte olmakla beraber özellikle bazı vakfiyelerin başında Arapça dualar bulunmaktadır. Defterde yer alan yazı tipleri incelendiğinde sicilin bazı yerlerinin farklı kâtipler tarafından kaleme alındığı rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bazı belgelerde kullanılan yazı stili oldukça karışık ve düzensizken bazı belgelerin oldukça itinalı bir şekilde kaleme alındığı görülmektedir.

Defterde, ferman, buyuruldu, berat , vakfiye, ilam, mürasele türünde belgeler bulunmaktadır.

5.2. Defterde Yer Alan Belgelerin Tasnifi

Ferman: 18/2, 24/1, 24/2, 31/4, 34/2, 34/3, 35/3, 36/3, 37/1, 42/3, 45/1

Buyuruldu: 2/2, 3/2, 5/1, 17/1, 17/2, 20/4, 23/1, 23/3, 25/1, 27/2, 28/2, 29/1, 29/3, 30/1, 30/3, 31/5, 31/6, 33/4, 33/5, 34/1, 38/2, 39/4, 40/2, 41/1, 46/3, 47/5, 48/2, 49/1,49/2

İlam: 8/1, 8/2, 8/3, 12/3, 13/2, 16/1, 19/2, 20/1, 29/4, 30/2, 30/4, 32/3, 33/1, 33/2, 35/4, 36/1, 36/2, 37/2, 38/3, 50/2, 51/1, 52/3

Vergi: 4/2, 5/2, 5/3, 6/1, 6/2, 7/1, 7/2, 11/1, 11/2, 12/1, 12/2, 13/1, 19/1, 22/1, 22/3, 26/1, 28/1, 28/3, 39/3, 39/5, 43/1, 43/2, 46/1, 46/2, 46/4, 47/1, 47/2, 53/2, 104/1, 104/2, 105/1, 105/2, 106/2, 107/1,113/1, 113/2, 113/4, 114/1, 115/1, 115/2, 115/3, 116/1, 119/2,

Mürasele: 9/1, 14/2, 14/3, 15/1, 15/3, 15/4, 18/1, 20/2, 20/3, 22/2, 25/2, 31/1, 31/2, 31/3, 32/2, 32/3, 35/2, 41/3, 47/4, 52/4, 52/5, 52/6, 53/1, 104/3

Berat: 108/2, 108/3, 108/4, 113/3, 121/2, 124/1, 124/2, 124/3, 125/1, 125/2, 125/3, 126/3, 126/4,

Bakır (nühâs) nakli: 1/5, 1/6, 14/1, 35/1, 44/1, 44/2, 128/1, 128/2, 128/3, 129/1, 129/2, 129/3, 129/4, 129/5, 129/6, 129/7, 129/8, 129/9, 129/10

Göreve atama: 2/1, 3/1, 48/3, 108/1, 109/1, 109/5, 119/1, 121/1, 126/1, 126/2

Vakıf: 9/2, 9/3, 10/1, 21/1, 21/2, 32/1, 42/2, 112/1, 112/2, 122/1, 123/1, 123/2

Askeri Belgeler: 24/3, 24/4, 25/1, 29/2, 38/1, 39/2, 40/3, 41/2, 47/3,

Sürgün: 1/3, 4/1, 10/2, 16/2, 42/1, 48/4, 52/1

Mektup: 23/2, 38/4, 109/2, 109/3,109/4, 120/1

Gümüş (sîm) nakli: 1/1, 1/2, 1/8, 10/3

Mübayaa: 53/3,128/4, 128/5

Şehzade doğumu: 49/3

Altın nakli: 1/4, 1/7

Menzil emri: 27/1

Tatlik: 35/5

İtlak: 44/3, 52/2

Enfiye: 37/3

Muhtelif Belgeler: 15/2, 17/3, 26/2, 50/1

6. TOKAT KAZASININ GENEL KONUMU, ADI VE İDARİ YAPISI

6.1. Genel Konumu

Orta Karadeniz Bölümü'nün iç kesimlerinde, yani kara bölümünde yer alan Tokat ili; kuzeyde Samsun, kuzeydoğuda Ordu, güney ve güneydoğuda Sivas, güneybatıda Yozgat ve batıda ise Amasya illeriyle çevrilmiştir (Tekin, 2012: 289). 35° 27' ve 37° 39' doğu boylamları ile 39° 52' ve 40° 55' kuzey enlemleri arasında kalan il 9.958km²'lik yüz ölçümüyle ülke topraklarının % 1,3' ünü kaplar (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7065).

Bulunduğu yer itibariyle Tokat; Karadeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu bölgeleri arasında bir geçit alanı niteliği taşır. Bu yüzden Tokat'ta değişik iklim tipleri görülmektedir (Demir, 2007: 18). Karadeniz kıyılarının dar ve nemli, İç Anadolu'nun geniş ve kuru alanlarından dağ sıralarıyla ayrılan geniş ve sulak vadiler ile bunlar arasında geçitlerden oluşan verimli alanların orta yerinde bulunmaktadır.

Tokat kara yollarının kesiştiği işlek güzergâh üzerinde kurulmuş bir şehirdir. Tokat İli Behzat Deresi boyunca güneye ve kuzeyde bulunan Yeşilirmak kavşağına doğru uzanmaktadır. Güneybatıda bulunan Hisar Tepesi (kale) deniz seviyesinden 750 metre yüksekliktedir. Şehrin yukarı kesimi ise 710 metre yükseltiden başlamakta ve aşağı kesim ise 610 metreye kadar inmektedir (Gökbilgin, 1997: 400).

Tokat ilinde ovalar oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Kazova, Dazya, Omala, Niksar, Artova gibi birçok ovanın bulunduğu Tokat'ın büyük bir bölümünde sulu tarım yapılabilmektedir. Akarsu ve göller bakımından da Tokat ili oldukça zengindir. Başta Yeşilirmak olmak üzere onun kolları olan Tozanlı Çayı, Kelkit Çayı, Çekerek Suyu ildeki başlıca akarsuları oluşturmaktadır. Başlıca gölleri ise; Almus Baraj gölü, Çukurgöl (Zinav Gölü), Güllüköy gölüdür (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7065).

6.2. Tokat Adı

Üzerinde birçok beylik ve devletin hüküm sürdüğü Tokat'ın adının menşei kesin olarak bilinmemektedir. Bununla beraber bu konuda çeşitli rivayetler vardır. Bu rivayetlerden bazıları şunlardır: Amasya Tarihi'nin yazarı Hüseyin Hüsameddin'e göre Tokat şehri, Togayit Türkleri tarafından kurulmuş ve Tokat ismi de buradan gelmektedir. Diğer bir rivayete göre Bizans şehri olan Comana Pontica, (Tokat) Selçuklu ordusu tarafından kuşatılır. Tokat ve çevresinin ordu komutanı olan Melik

Danişmend Gazi, bir askerini bilgi almak için gizlice kaleye gönderir. Kaleye silahsız olarak çıkan Türk askerinin etrafını onlarca Bizans askeri çevirir. Silahsız Türk askeri “sille-tokat” olağanüstü bir mücadele yapar ve bir vurduğu bir daha yerinden kalkamaz. Kısa sürede oradan kaçıp uzaklaşır. Bu olayı uzaktan seyreden kale komutanı “Türkün tokadı bu ise, silahı nasıl olur? Ölmektense teslim olmak iyidir! Diyerek kale kapılarını açar ve Melik Danişmend Gazi’ye kalenin anahtarlarını teslim eder. Bizanslılar için çok önemli bir kalenin “bir tokada” alınmasının hatırasına, şehrin adı da bundan sonra “Tokat” adıyla anılmaya başlanmıştır (Önder, 1997: 417).

Bir başka rivayette Tokat’ın adının surlu kent manasına gelen “toh-kat” ’tan geldiğidir. Bu görüşe göre “toh-kat = surlu kent” ,Yoz-kat = sursuz kent manasına gelmektedir. Aynı kelime “ Tok-at = besili at” anlamında kullanılmış ve ismin buradan geldiği rivayetleri de vardır (Mercan-Ulu 2003: XXXIII-XXIV).

Evliya Çelebi ise Tokat kelimesini Amalika kavminden Dok-ad adlı efsanevi kahramandan geldiğini ileri sürerek olaya farklı bir görüş kazandırmıştır (Gökbilgin, 1997: 402).

İslamiyet öncesinde Tokat'ın Bizans kalesinin adının “Dazimon” olduğu Ramsay'ın eserlerinde belirtilmektedir. Henri Gregoire ise, 1935 yılında Dazimon'un Turhal'ın 10 km. kuzeydoğusunda bulunan modern bir şehir (Dazmana) olduğunu belirtmiş ve Paul Wittek de İbn-i Bibi'nin “Tazimon'u” Tokat'la birlikte zikr etmesini delil göstererek bu iki şehrin aynı yer olamayacağına dikkat çekmiştir. (Erdem, 1987 : 11 - 12).

Paul Wittek ise Tokat’ın Bizans şehri “Dokeia” olduğunu iddia etmiştir. Buna göre Dokeia'nın Tokat olmasındaki delilleri şöyle sıralamaktadır:

a) Selçuklu meliki Rükneddin Süleymanşah'ın hükümet merkezini Bizanslı müellif Khoriates'in Dokeia olarak göstermesine karşılık, o devrin müellifleri olan İbn-i Bibi ile İbn'ül Esir Tokat olduğunu yazmışlardır.

b) 1277 yılında Memlük sultanı Baybars'ın Kayseri'ye kadar ilerlemesi üzerine Muineddin Pervane'nin III. Gıyaseddin Keyhüsrev'i kaçırmayı olayını, Ebu'l-Ferec “ O, sultanı alarak Doqia kalesine kaçtı” demektedir. XIII. yüzyıl Arap müelliflerinden Muhyiddin b. Abduzzahir “Onlar Kayseri'den dört günlük mesafede bulunan Tokat adındaki kaleye gitmişlerdi” şeklinde açıklama yapmıştır.

c) XIII. yy'da yazılan Tarih-i Âl-i Danişmend'in iki nüshasında Tohiya, Toqia, Tokia ve Dokia şekillerinde geçmektedir.

d) Alparslan'ın serbest bıraktığı Romanos Diogenis'in Ermeni vilayetindeki bir kaleyi işgal etmesi, Attaliates tarafından “Dokeia kalesini işgal etti ve orada ordugâh kurdu” şeklinde anlatılmaktadır. Yine Ebu'l-Ferec ise aynı olayı " Doqia kalesine gitti " şeklinde ifade etmiştir.

e) Yine Attaliates, Romanos Diogenis'in ele geçirdiği Dokeia bölgesinin Sebastia (Sivas) Metropolitliği'ne ait olduğunu bildirmektedir. Bu durumda Dokeia Tosya değil Tokat olabilir şeklinde yorumlamıştır. Tokat'ın 10 km kuzeydoğusundaki Komana Pontica, Gümenektir. (Erdem, 1987: 14).

Paul Wittek'in açıklamalarına göre Dokeia ismi yer adı teşkilinde kullanılan (-ia) ekiyle (doke-) temasından elde edilmiş tipik bir Grekçe isim olup, “içi dolu kab” yahut “içi su dolu çanak” manasına gelmektedir. Buna göre Dokeia şehir adının “çanak memleket” den gelmiş olması gerekir (Erdem, 1987: 14).

6.3. Tokat Kazasının İdari Yapısı

Tokat ili, oldukça eski bir tarihe ve kültüre sahiptir. İl sınırları içerisinde gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar, ilde insan yerleşiminin kalkolitik dönemlerde başladığını ortaya koymaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7077-7078).

Tunç çağı sonrasında bölgeye bir dönem Hititler egemen olmuştur. Hititler döneminde Samsun'a giden büyük kervan yolları Comana'dan geçmekteydi. Kent daha sonra Frig hâkimiyeti altına girmiştir. Friglerin, Kimmer akınlarıyla yıkılmasından sonra M.Ö. VI. yy' da Tokat önce Med, sonra da M.Ö. IV. yüzyılda Büyük İskender'in (Pers) egemenliğine girmiştir (Demir, 2007: 26). MÖ. I. yüzyılda Tokat'ta Roma egemenliği başlamış, MS. 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasına bağlı olarak Tokat, Bizans sınırları içerisinde kalmıştır (Mercan ve Ulu, 2003:XXIV).

Tokat'ın Türkler tarafından ele geçirilme serüveni Danişmendliler ile başlar. Danişmend Gazi tarafından fethedilen Tokat, bir kültür merkezi vasfını da kazanmıştır. XII. yüzyılın ortalarında Tokat ve çevresi Selçukluların Anadolu'yu fethetmeye başlamaları üzerine Anadolu Selçuklu Devletine bağlanmıştır (Beşirli 2005:9). Bununla beraber Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından olan Emir Danişmend'in Kayseri, Sivas, Niksar ve Amasya ile birlikte Tokat bölgesini fethetme me'mur edilip sonradan bu havalinin kendisine verildiğine dair tarihi bilgi yanında, bu bölgenin yine Alp Arslan'ın

komutanlarından olan Emir Tutak ve Emir Artuk tarafından fethedildiğine dair iddialar da bulunmaktadır (Gökbilgin, 1979: 401).

Tokat, Anadolu Selçuklularının 1175'te Danişmendlilere son vermesiyle bu devletin yönetimine geçmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7080-7081). Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan yaşlandığı vakit eski Türk devlet ananesine göre ülkeyi on bir oğlu arasında bölüştürmüştür ve bu bölüştürme sırasında da Tokat bölgesi Rükneddin Süleyman Şah'ın payına düşmüştür (Göde, 1986: 18).

Tokat XIV. yüzyılın ortalarında Anadolu Selçukluları'nın 1243 Köseadağ Savaşı'nda aldığı yenilgi sonrasında İlhanlıların kontrolü altına girmiştir. İlhanlılar döneminde Tokat ve Erzincan emirliği Muiniddin Süleyman Bey'e verilmiştir (Demir, 2007: 28). Şehirdeki Moğol egemenliği 1335'de İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın ölümüne kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra şehre Eretna Bey egemen olmuştur. Eretna Beyin oğulları döneminde onların atadığı komutanlar tarafından yönetilmiştir. 1381'de Kadı Burhanettin, Eretna Beyliği'ne son verip kendi adıyla anılan bir devlet kurunca Tokat da bu devlete bağlanmıştır (Mercan ve Ulu, 2003: XXIV).

Kuvvetli otorite kuramayan Kadı Burhanettin Devleti'ne 1398'de Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid'in son vermesiyle Tokat'ta Osmanlı egemenliği başlamış oldu. (Gökbilgin, 1979: 404) Yıldırım Bayezid Tokat'a "Darü'n-nasr" adını vermiş ve kaleye bir cami yaptırmış, kale içi ve surlarını da tamir ettirmiştir (Beşirli, 2005: 76). Tokat, Osmanlı Devleti zamanında farklı dönemlerde beylerbeylik merkezi (Amasya, Sivas ve Tokat sancaklarından oluşan Rumiyye-i Suğra eyaleti), sancak ve kaza statüsünde Osmanlı taşra teşkilatının idari birimlerinden biri olmuştur (Mercan ve Ulu, 2003: XXVI).

Tokat'a atanan ilk Osmanlı yöneticisi "Torumtay-zâde Kaya Paşa" dır (Beşirli, 2005:9). Osmanlı Devleti 1413 yılında Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği'nin yanında üçüncü bir idari birim olarak Rum Beylerbeyliği'ni kurmuş ve Tokat da bu eyalete dâhil edilmiştir (Şimşirgil, 1989: 290-291).

Rum Beylerbeyliği ilk başta Amasya, Tokat ve Sivas'ı kapsamaktaydı. II. Murat döneminde yapılan bir düzenlemeyle bu beylerbeyliğine Canik ve Çorum da katılmıştır. Rum Eyaleti'nin ilk beylerbeyi Hamza Bey kendisine merkez olarak Tokat'ı seçmiş ve 1413-1520 tarihleri arası Rum eyalet merkezi bazen Amasya bazen Tokat olmuştur.

Tokat, 1455 tarihli tahrir defterinde “nahiye”, 1485 tarihli ayrıntılı tahrir defterinde “vilayet”, 1520 tarihli tahrirde ise sekiz nahiyeden oluşan “kaza” olarak görülmektedir. 1520’de Rum Beylerbeyliği’nin merkezi Sivas’a taşınınca Tokat, kaza konumuna gerilemiştir. Daha sonra 1554 ve 1574 tarihli tahrir defterlerinden de kaza konumunu koruduğu anlaşılmaktadır (Hanilçe, 2013: 40).

XVII. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti, Tokat Kazası’nın idarî taksiminde bazı değişikliklere gitmiştir. Bu değişiklikler sonucunda Tokat’ı oluşturan nahiye sayısı azalmıştır (Açıkel ve Sağırılı, 2005: 13).

Tokat, 1520’den 1600’lere kadar merkez nahiye (Tokat), Cincife, Gelmuğat, Kazabad, Kafirni, Komanat, Tozanlu, Venk ve Yıldız olmak üzere dokuz nahiyeden oluşmaktaydı (Beşirli, 2005: 22). XVII. yüzyılda devlet vergi gelirlerini toplamada esas alınan kaza sayısını artırınca Tokat’a bağlı bazı nahiyeler kaza statüsü kazandı ve 1620’lerde Tokat’a bağlı nahiye sayısı dörde düştü. Bunlar: Cincife, Komanat, Kafirni ve Yıldız’dı. 1797-1799 tarihli Tokat’a ait üç numaralı sicil defterinde Tokat’a bağlı nahiye sayısı beş tanedir: Kafirni, Tozanlu, Dönekseabad, Komanat ve Yıldız (Demirci, 2007: 58). 1812-1813 tarihlerini kapsayan 16 numaralı sicilde Tozanlu, Komanat ve Kafirni’den oluşan üç nahiyeden ibarettir. Bizim incelediğimiz defterde 1818-1820 yılları kayıtlarına göre Tokat’a bağlı 5 nahiye (Kafirni, Komanat, Tozanlu, Dönekseabad, Yıldız) olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır (TŞS 24, 107/2).

1659 tarihinde ise Rum Hazine Defterdarlığı’na bağlı mukataalar voyvodaya iltizam edilince Tokat, voyvodalık merkezi haline geldi ve şehir bu konumunu 1840 tarihine kadar devam ettirdi. Voyvodalar, kendilerine verilen gelir bölgelerinin idarî yöneticileri olup, aynı zamanda hazine gelirlerini toplayarak vergi tahsildarlığı işlevini de üstlenmekteydiler.

Tanzimat’la beraber Tokat Voyvodalığı “Muhassıllık” haline getirildi ve Tokat’a özellikle mali işleri idare eden bir muhassıl atandı. Muhassıllar sancak ve kazalara atanan devletin memuru statüsündeydi. Tanzimat hareketlerinin bir sonucu olarak Tokat muhasıllığına Artukabad, Kazabad, İspile-şarkipare kazaları bir muhasıllık kabul edilerek, Ocak 1840’ta Hilmi Efendi muhasıl atanmıştır (Açıkel, 2003:256). 1842’de muhasıllıkların kaldırılmasıyla Tokat kazasına Mehmed Ağa müdür olarak atanmıştır.

1864’ten 1880 yılına kadar Tokat bir kaymakam tarafından idare edilmiştir. 12 Ocak 1880 tarihinde II. Abdülhamid’in iradesiyle Tokat, sancak (liva) statüsüne

çıkarılmıştır (Aktaş, 2009: 2). Tokat'ın liva konumuna getirilmesinde nüfusunun ve gelirlerinin fazlalığı etkili olmuştur. Yakınlıkları ve sıkı ilişkileri nedeniyle Niksar, Erbaa, Zile kazaları Tokat sancağına bağlanmıştır.⁵Tokat sancaklık statüsünü 1920 yılına kadar sürdürmüş; 31 Mayıs 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti'nin aldığı bir kararla Sivas'tan ayrılarak müstakil bir vilayet haline getirilmiştir (Açıkel, 2004: 334).

6.4. Tokat Merkez Kazada (Nefs-i Tokat) Bulunan Mahalleler ve Mahalle İmamları

Osmanlı şehrinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerin oluşturduğu bir topluluğun yaşadığı yerdir (Düzbakar, 2003: 99). Bir diğer tanımıyla, aynı mescidde ibadet eden “cema’at”ın aileleriyle birlikte yerleştikleri şehir kesimidir(Ergenç,1984: 69).Kelime anlamı “bir yere inmek, konmak ve yerleşmek” anlamına gelen mahalle kelimesi, devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimi demektir (Yel-Küçükaşçı, 2003: 323).

Devletin vergi, asker yükümlülüğü ile sancak giderlerinin karşılanmasında mahalleler ve bu mahallelerdeki hane sayıları temel alınmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde her türlü dinsel, sosyal ve eğitsel ihtiyaçlar mahallelerde bulunan sosyal kurumlar aracılığıyla sağlanmaktaydı.

24 numaralı şer'îye sicilinde 1818–1820 yıllarında Tokat'ı oluşturan toplam 80 mahalle ismi kayıtlıdır (TŞS 24, 106/1 ve 107/3).

Tokat Belediyesi'nin bugünkü mahalle dağılımına bakıldığında bu mahalle isimlerinin birçoğunun ya aynen ya da ufak değişikliklerle korunduğu görülmektedir.

Farklı dil, din, ırk ve kültürleri içinde barındıran Tokat'ta Müslüman Türklerden başka, Hıristiyan Ermeni ve Rum toplulukları ile Yahudiler mevcuttu. Dini bir yapının etrafında toplanma veya aynı meslekten olan zanaatkârların bir araya gelmeleriyle ortaya çıkan mahalleler şehrin fiziki yapısını da ortaya koymaktaydı. Aşağıdaki tabloda Müslim ve Gayrimüslim mahalleler bir arada verilmiştir. Bu mahallelerin kurucularının Müslüman mı Gayrimüslim mi olduğu isimlerinden kolaylıkla anlaşılabilir. Örnek vermek gerekirse, Akdeğirmen-i zimmî, Aleksan, Baba Osib, Simavon ve

⁵ Tokat'ın liva statüsü kazanmasıyla ilgili detaylı bilgi için, bkz. Mehmet Mercan, “Tokat'ın Mutasarrıflık Oluşuna Dair Bir Belge”, *Tokat Kültür Araştırma Dergisi*, 17, Tokat 2002, s.5–13.

Yahudiyân gibi mahalleler zimmîler tarafından kurulmuştur. Müslümanlar tarafından kurulanlara da örnek vermek gerekirse Ka'be Mescidi, Seyyîd Necmeddin, Cami'-i Kebîr vs. örnek gösterebiliriz. Ancak biz burada mahalleleri dine göre ayırma gereği duymadık. Çünkü her ne kadar farklı dinlere mensup şahıslar tarafından kurulduysa da bu mahallelerde Müslimler ve Gayrimüslimler bir arada yaşamaktaydı.

Tablo 2 – 1818 – 1820'de Tokat'taki Mahallelerin İsimleri

Acebşir	Kirkor
Akdeğirmen-i Müslim*	Mahmud Paşa*
Akdeğirmen-i Zimmî	Mehmed Paşa*
Alaca Mescid	Melik Danişmend
Aleksan	Menice
Ankara	Meydan
Baba Osib	Mihmâd Hâcib-i Müslim
Baskâl	Mihmâd Hâcib-i Zimmî
Beybağrı*	Mollâ Bektaş
Cami'-i Kebîr*	Muslihiddin
Cedîd	Ovannes
Cemaleddin*	Rüstem Çelebi
Çaşnıgir	Sabunhane
Çay-ı Müslim*	Sâmyeli
Çay-ı Zimmî	Sarı Güllük
Çehkânlû	Semerkandî*
Çilehâne	Seyfeddin
Çilfek	Seyyîd Necmeddin*
Debbağhane-i Atîk	Simavon
Debbağhane-i Cedîd	Siyahpuş
Dere	Soğukpınar-ı Müslim*
Dırâz-ı Müslim	Soğukpınar-ı Zimmî
Dırâz-ı Gebrân	Sufiyun
El-Hâc İbrahim	Suiçmez
Gaybî	Şuca'eddin
Geyrâs*	Taşçı Mahmud
Güzelaşçı	Taşnerdibân
Hacı İvaz Paşa	Tatar Hacı
Halid	Terbiye-i Kebîr
Hoca Ahmed*	Terbiye-i Sagîr
Hoca İbrahim	Veled-i Ayas
Horuş	Veled-i Aynî
İçmesu	Yahudiyân
İplik Pazarı	Yar Ahmed*
İsa Fakîh	Yaş Meydân
Ka'be Mescidi*	Yazıcık
Kaya	Zilli Hacı
Keçeciler	Zincirlikuyu

Tokat'ın günümüzde mahalle sayısı 42 olup mahalle adları için Tokat Belediyesi'nin <http://www.tokat.bel.tr/Listemuhtar.php> linkine bakılabilir. *İşareti bulunan mahalleler 2016'de Tokat Belediyesi taksimatında adını koruyan eski mahallelerdir.

Tokat'ta genel olarak küçük zanaat ve ticaret işletmeleri evlerin arasında ya da evlerin giriş katlarında bulunmaktaydı. Ancak yine de belirli esnaf gruplarının kümelendiği günümüzdeki çarşılarla benzeyen sokaklar da bulunmaktaydı. Bu sokaklar

isimlerini büyük ölçüde o sokakta yoğunlaşan esnaf gruplarından almaktaydı. 24 numaralı defterde bu dükkânların yoğunlaştığı sokak kayıtları bulunmamaktadır.

Mahalle İmamları

Terim olarak “cemaatle kılınan namaza önderlik eden kimse” ve “devlet başkanı” anlamına gelmektedir (Küçükaşçı, 2000: 178). İmamlar, padişah beratı ile işe atandıklarından dolayı Osmanlı devlet sisteminde “askeri” den sayılmaktaydılar. Görevli oldukları cami ve mescitlerin vakfından maaş alırlardı. İmam tayinlerinde yeterli dini bilgiye sahip ve iyi ahlaklı olma şartı vardı. Tanzimat devrinden önce imam, devleti temsil eden mahallenin önde gelen sorumlusu idi. Mahallenin düzeni, asayiş, içki içilen ve fuhuş yapılan yerlerin tespiti, mahalledeki oturan kişilerin kimlik bilgisi, taşınan ve yeni gelenlerin tespiti, ölüm ve doğum kayıtları, nikâh ve boşanma işlemleri gibi birçok işlerden sorumlu idiler. Mahallenin ileri gelenleri ile fırınların kontrolü, kurban derilerinin makbuz karşılığında toplanması da beledî görevlerindendi. Mahalleli adına verilen dilekçe ve mahallenin anlaşmazlıklarını çözümleyen belgelerde yer alırlardı. İmamları görevleri sırasında kadılar teftiş ederdi (Beydilli, 2000: 181-182). Nâiblerden sonra kadıların en büyük yardımcıları olarak mahalle birimlerinin başında bulunan imamların, hukuk adamı ve yargı görevlisi olarak hiçbir fonksiyonları bulunmamaktadır. Bunlar daha ziyade bilgileri ve halk üzerindeki etkileriyle mahalli lider konumundadırlar (Tok, 2005: 168).

İmamların isimleri genellikle belgelerin bazılarında bulunan şahitler kısmında yer almaktadır. İmamlar görev yaptıkları mahalleyi ilgilendiren birçok olaya şahitlik etmişlerdir. İncelenen 24 numaralı defterde Tokat'ta Hoca Ahmet Mahallesi İmamı Esseyid Ebubekir Efendiye gönderilen mürasele kaydında Hoca Ahmet Mahallesinde oturan Rabia Hatunun eşkiya ile ülfeti sebebiyle mahallesinden ihraç edilerek başka bir mahalleye gönderilmesine dair bilgi mevcuttur (TŞS 24, 33/3).

6.5. Nahiyeler ve Köyler

24 numaralı sicil kayıtlarına göre 1818–1820 yıllarında Tokat'a bağlı 5 tane nahiyeye bulunmaktadır. Bu nahiyeler değerlendirildiğinde en büyüğünün Komanat nahiyesi olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla, Kafirni, Tozanlu, Yıldız ve Dönekseâbâd nâhiyeleri gelmektedir.

Tablo 3 -1818–1820 Yıllarında Tokat Kazası'na Bağlı Nahiyeler

Dönekseâbâd	Tozanlu
Kafirni	Yıldız
Komanat	

Komanat nahiyesi toplam 45 köyden oluşmaktadır. Kayıtlara göre Tokat'ın birinci büyük nahiyesidir. Nahiye Gayrimüslim vatandaşların da yaşadığı köy isimlerinden rahatlıkla anlaşılmaktadır. Örneğin Martos Oba, Kirkoros, Komanat-ı Zımmi birer gayrimüslim köyüdür. Bu köy isimlerinin bir kısmının hala kullanıldığını söylemek mümkündür. Hatta bazı köy isimleri cumhuriyet döneminde değiştirilmiş olsa bile hala köyde yaşayanların eski isimleri kullandıkları görülmektedir.

Tablo 4 Komanat Nahiyesine Tabi Köyler

Acıpınar ma'a Kışla	Cincife-i Sagır	Gevrek	Komanat-ı Zımmî	Zodi
Ahmed Alanı	Çilkoru	Fenk	Mamu	
Aluc	Çördük	Hulvâr	Martos Oba	
Armus	Daylı Hacı	İzbesti	Mülk	
Bayrâm	Difye	Kâdı Vakfı	Omala	
Beş Virân	Dihoy	Kevahlık	Saltık	
Beylü	Eski	Kızıl	Sideni	
Bizeri	Firedökse	Kızıl Dere	Şeyh	
Boyalı	Geksi	Kızılöz	Tût	
Bula	Gireni	Kirkoros	Yelpe	
Cincife-i Kebîr	Gevle	Komanat-ı Müslim	Zazara	

Tablo 5- Kafirni Nahiyesine Tabi Köyler

Alemdâr	Ekseri	Kızılcasu	Teknecik
Buldacı	Filtise	Leveke	Tiyeri
Ceğcek	Gezgi	Matos	Uyhan
Çakmak	Gölgeci	Megüllü	Tobalak
Çat	Hınzır	Muhat	Tomâra
Çeğedler	İbağlu	Münker	Yapalak
Çiftlik	İlbît	Ömerli	Yar Hasan
Daduhta	Karadere	Sideni	Yaycı
Doğarım	Kevekse	Şeyhler	Varzıllar
Eftalit	Kınık	Şeyk	Zuğra

Tablo 6 - Tozanlu Nahiyesine Tabi Köyler

Abdurrahmanlı	Ceğcek	Gevlek	Karadiz	Rumcuk
Ademli	Çalica	Gibis	Kevekse	Sarı Öyük
Alanyurdu	Çörmüş	Gökçek	Kızıkan	Sarsı
Alan me'a Karkın	Darıgulu	Hisarcık	Kozağacı	Şeyh
Boyalı	Diğeryeri	Hize	Kozlıca	Sımayıl
Bozkuş	Divriğin	İbsile	Müseyle	Tavra
Buhya	Eski	İrmiş	Ohtorum	Tığnıs
Busat	Eyüb	Kozlu	Öyküri	Tomanut

Tablo 7 - Yıldız Nahiyesine Tabi Köyler

Aslan Doğmuş	Karkın	Yakûb
Beduhtun	Killik	Ya'kûb Oğlan
Çiftlik	Köpek	Yusuf Oğlan
Geçdin Hâcı	Sarıyar	
Hergele	Şeyh Çobanı	

Tablo 8 - Dönekseâbâd Nahiyesine Tabi Köyler

Eskiğin	İze	Tazular
Gireni	Kemkez	Üçgöl
İğde	Ohtab	Yenice

Yukarıdaki tablolardan anlaşılacağı üzere, incelenen 24 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil Defterinde, Tozanlu nahiyesine tabi toplam 40, Komanat nahiyesine tabi toplam 45, Kafirni nahiyesine tabi 40, Yıldız nahiyesine tabi 13, Dönekseâbâd nahiyesine tabi 9 adet köy ismi geçmektedir. Defterde Tokat kazasına tabi toplamda 147 adet köy olduğu görülmektedir. Aynı adı taşıyan köyler kebîr (büyük), ve sagîr (küçük) şeklinde birbirinden ayrılmışlardır. Köyler Müslim ve Gayrimüslim olarak kesin bir şekilde ayrılmamakla birlikte bazıları Müslim bazıları da Gayrimüslim köyleridir. Ağırlıklı nüfus oranına göre Müslim ve Gayrimüslimlerin birlikte yaşadığı köyler, Müslim veya Gayrimüslim olarak adlandırılmıştır

7. TOKAT'TA SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HAYAT

7.1. Sosyal Ve Kültürel Hayat

7.1.1. Kullanılan İsim, Lakap Ve Unvanlar

İncelenen 24 numaralı defter isim, lakap ve unvanlar bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Bunlara kısaca da olsa değinilmesi gerekir. Defterdeki idari, mülki ve askeri görevlilere “Ağa” olarak lakap verildiği tespit edildi. Örneğin, Tatar Ağa, (TŞS 24, 47/4), Tokat Voyvodası İzzetlü Derviş Ali Ağa (TŞS 24, 50/2), bunlardan yalnızca birkaçı. Bunun yanı sıra şehrin bazı ileri gelenleri için de kullanılan bir tabir olmuştur: Örneğin, El-Hac Süleyman Ağa (TŞS 24, 25/2) gibi.

İsimler belgelerde genellikle baba adlarıyla yer almaktadır: Abdurrahman bin Ömer, Ali bin Abdullah (TŞS 24, 42/2). Kayıtlarda en çok geçen Müslim isimleri: Mehmed, Ahmed, Ali, Hüseyin, Hasan, Ömer, Osman, Mustafa, Emîn, Abdullah, Abrurrahman, İsmail, Ayşe, Fatıma, Hatice, Rabia, Rukiyye, Şerife, Ümmühan, Adile'dir. Belgede yer alan Hıristiyan isimleri: Vasili, Mikail, Bogos, Ohan'dır. Yahudilerle ilgili olan yalnız bir belgede ise şu isme rastlanmıştır: Kirilos (TŞS 24, 51/2).

Müslim isimlerinden önce yaygın olarak Es-Seyyîd, El-Hâc unvanları kullanılmıştır. Bilindiği gibi Seyyidler ve Şerifler İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in damadı Hz. Ali ve kızı Fatıma'nın oğulları Hasan'ın soyundan gelmektedirler. Çok az sayıda belgede el-Hâc ibaresi yerine Hacı unvanının da kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Hacı Ali bin Ömer gibi (TŞS 24, 50/2).

İncelenen defterde çok sayıda lakap ve aile isimleri örnekleri de mevcuttur. Bu lakapların verilmesinde genel olarak kişilerin meslekleri, babalarının zanaatları, ten rengi, ırk isimleri, din, huy, mizaç, bedensel engeller, davranış biçimleri etkili olmuştur: Yağcı-zâde es-Seyyîd Hüseyin Efendi (TŞS 24, 109/2), Keçeci-zâde Abdulhalim Efendi (TŞS 24, 109/2), Basmacı-zâde İsmail Çelebi (TŞS 24, 20/1), gibi unvanlar genellikle mesleklerden yola çıkılarak verilen unvanlardır.

Kara Mehmed (TŞS 24, 50/1), Kel Ömer (TŞS 24, 45/1), Köse Bünyad oğlu es-Seyyîd Halil Efendi (TŞS 24, 129/2) kişinin fiziksel görünümüyle ilgilidir. Topal Hasan oğlu Mehmed (TŞS 24, 45/1), Kör Mehmed Boyacı (TŞS 24, 48/4) bedensel bir engelin yansımasıdır.

Yeniçeri unvanları da çok karşımıza çıkmıştır: Alemdar, Beşe, Karakullukçu (TŞS 24, 45/1) gibi askeri unvanlar isimlerin önünde ya da ardında tercih edilmiştir. Ancak belgelerden anlaşıldığı kadarıyla bazı yeniçeri ileri gelenleri esnaflıkla da uğraşmaktaydı.

Kişilerin aslen nereli olduğu da onları ayırt etmek için kullanılabilmekteydi: Canikli Ebubekir (TŞS 24, 33/2). Bu örneğe bakıldığında Tokat'a başka şehirlerden gelip yerleşenlerin olduğu da anlaşılmaktadır. Bu göçmenlerin Tokat'ı seçmelerindeki en büyük etken ulaşımın kolaylığı yanında Tokat'ın Ekonomik ve ticari yapısı nedeniyle kolayca geçimlerini sağlayabilme umudu olmalıdır (Demir, 2012: 94).

Elmalı-zâde es-Seyyid Mehmed Salih (TŞS 24, 42/2) gibi ifadelerse kişinin ailesini öne çıkarmaktadır.

7.1.2. Kutlamalar (Şehzade Doğumu)

Sarayda padişahın çocuğu doğduğu zaman mükellef bir yatak döşenir; yatağın üzerine kırmızı renkten cibinlik asılırdı. Hazine-i Hümayun kethüdası marifetiyle Darbhane'de gümüş kabaralı beşik yaptırılır ve Harem-i Hümayun'a verilir. Şehzadenin doğumu sadrâzam, şeyhülislâm, vezirler, kaptan paşa, sadaret kethüdası, defterdar, yeniçeri ağası, reis-ül küttab ve çavuş başıya hususi memurlarla bildirilir ve onlar da kendilerine müjde getirenlere hediyeler verirlerdi. Doğum yapan padişah zevcesine saray haricinde bulunan evli sultanlarla, devlet ricalinin aileleri tebrik için davet edilirdi. Doğan çocuk, yatağın ayakucundaki süt ninenin kucağında bulunurdu. "Velâdet-i hümâyûn"denilen pâdişah çocuklarının doğumunda bazı merasimler yapılırdı. Valide sultan ile sadrâzamin göndermiş oldukları beşik, yorgan ve sırmalı örtü münasebetiyle yapılan beşik alaylarıdır. Pâdişâhın çocuğu doğduğu zaman enderunda ilan olunur. Doğan çocuk erkek ise beşer ve kız ise üçer kurban kesilerek Matbâh-ı Amire'ye (saray mutfağına) gönderilirdi. Bundan başka şehzâde için beş vakitte yedişer ve kız için üçer tane top atılırdı. Doğumun üçüncü günü sadrâzama şerbet gönderilmek usuldendi. Doğum meselesi bir hükümlerle eyalet valilerine ve mahallî kadılara bildirilerek şer'i mahkeme sicillerine kayıt olunurdu (Uzunçarşılı, 1945: 167-171).

İncelenen defterde Şehzade Ahmet'in doğumu vesilesiyle İstanbul'dan başlayarak bütün memleket sathında yedi gün top ve tüfenk atışlarıyla şenlikler yapılması camilerde hayır dualar edilmesi ve bu hususa aid mübaşiriye bedelinden

ahalinin muaf tutulması babında gönderilen ferman kaydı bulunmaktadır (TŞS 24, 49/3).

7.1.3. Uzunluk ve Ağırlık Ölçüleri

Uzunluk ölçüleri top, arşun ve endâzedir.

Arşun (Arşın): “Zirâ” da denilmektedir. Duvarcı ya da mimar arşunu olarak da bilinmektedir (İnalcık, 2000: 441–448). Daha çok kumaşlar için kullanılmıştır. Bugünkü ölçülere göre 0,758m.’ye eşittir.

Endâze: Daha çok kumaşlar için kullanılan bir uzunluk ölçü birimidir. Bugünkü ölçülerle karşılığı 0,650 m.’dir (İnalcık, 2000: 441–448).

Top: Kumaş ölçümlerinde tercih edilen bir uzunluk birimidir. 20 arşuna denk gelmektedir. Bugünkü ölçülere göre bir top 13 m.’dir (İnalcık,2000:441–448).

Ağırlık ölçüleri ise batman, dirhem, kantar, katır yükü, kırat, kıyye, kile, miskâl, mudd’dur.

Batman: Daha çok Türkler ve Türklerle ilgisi bulunan kavimler tarafından bilinip kullanılan bir ağırlık ölçüsüdür. Türkistan’da arşın ve batmana dayalı bir Türk ölçü sisteminin varlığına dair işaretler bulunmaktadır. İncelenen dönemde batmanın bugünkü karşılığı 7,69767 kg.dır. Bugün dahi Kayseri, Tokat, Erzurum gibi yerlerde 8 kg.lık ağırlığa batman denmektedir (Kallek,1992: 200).

Dirhem: Okkanın dört yüzde birine denk gelen bir ağırlık birimidir. Günümüzde yaklaşık 3,12grama denk gelmektedir (Sahillioğlu, 1994: 368–371).

Kantar: 180 okkaya denk gelen bir ağırlık ölçüsüdür. Bugünkü ölçülerde 230,922 kg.’a eşittir (İnalcık, 2000:441–448).

Katır yükü: 60–80 kg. arasında değişmekteydi. Belgelerde Yük yerine haml şeklinde de ifade edilebilmekteydi (İnalcık, 2000: 441–448).

Kırat: Özellikle kuyumculuk alanında tercih edilen bu ağırlık ölçüsünün bugünkü karşılığı 0,2232 gr.’dır (İnalcık, 2000: 441–448).

Kıyye: Vukiyye ve okka da denmektedir. Özellikle hırdavat ve metal eşyaların ölçülmesinde kullanılmıştır. 400 dirheme denk gelen bir ağırlık birimidir. Bugünkü 1,2822945 kg’ın karşılığıdır (İnalcık, 2000: 441–448).

Kile: İncelediğimiz defterde yer yer keyl olarak da kullanılan bir ağırlık birimidir. Genellikle hububat türü gıdaların ölçülmesinde kullanılmıştır. 25,659 kg.’a denk gelen bir ağırlık ölçüsüdür (İnalcık, 2000: 441–448).

Miskâl: Altın ve sîm gibi ziynet eşyalarının ölçümünde kullanılan miskâlin bugünkü karşılığı 1,5 dirhemden olmak üzere 4,233 gr.'dır (İnalcık, 2000: 441–448).

Mudd: Hububatların ağırlığının belirlenmesinde sıklıkla kullanılan mudd 20 kileye denk olup bugünkü 513,160 kg.'ın karşılığıdır (İnalcık, 2000: 441–448).

Rub' (Rub'iyye) : Dörtte bir, bir şeyin dörtte bir oranını ifade eden ölçü birimidir (Şahingöz, 2010: 153).

7.1.4. Sürgün

Osmanlı Devleti'nde devlete karşı itaatsizlik ve görevi kötüye kullanma gibi durumlarda kişiye sürgün cezası verilir. Sürgün cezası alan kişilerin daha sonra affedilerek eski görevlerine veya memleketlerine dönmesine izin verilmesine ıtlak “salıverme” denirdi (Apaydın, 2010: 82).

Osmanlıda “sürgün” kavramının iki farklı anlamı vardır. Bunlardan ilki “iskân ve yerleştirme” karşılığıdır. Devlet, kendi hâkimiyeti altında yaşayan topluluklardan bir kısmını belirli program ve kurallar çerçevesinde değişik sebeplerle yerleşik oldukları bölgelerden alıp öngördüğü başka bölge ya da bölgelere yerleştirmiştir. İkinci anlamıyla sürgün tamamen hukukî bir terimdir ve bir “ceza” çeşididir. Ceza olarak sürgün “suçlunun bulunduğu yerden başka bir mahalle belirli bir süre (muvakkaten) uzaklaştırılmasıdır” (Köksal, 2012: 283-304). İncelenen defterde Hoca Ahmet mahallesinde oturan Rabia hatunun eşkiya ile ülfeti sebebiyle mahallesinden çıkarılarak başka mahalleye gönderilmesine ilişkin bir kayıt yer almaktadır (TŞS 24, 33/2). Ceza, eski hukuk literatüründe “nefy” ya da “nefy ve tağrîb” olarak adlandırılmaktadır.

Sürgün edilen suçlu (menfi), sürgün mahallinde (menfa) serbestçe hareket edebilme, oranın sakini gibi yaşayabilme imkânına sahiptir. Sürgün yeri genellikle suçun niteliğine, suçlunun devlet hizmetindeki makam ve mevkiine veya statüsüne ve benzeri sebeplere göre değişebilmektedir. Defterde görevi Voyvodalık olan Hacı oğlu Mustafa'nın görevinden azl olunarak bakmak zorunda olduğu kişilerle birlikte Çorum'a iskân ettirilmişken sağlık sorunları sebebiyle cezasının hafifletilerek sürgün yerinin Tokat olarak değiştirildiğine dair bir belgeye rastlanmaktadır (TŞS 24, 42/1).

Suçta konu fiil ve davranışın nezaketini gözetmek, suçluların kaçabilme riskini azaltmak ve onları kolay zapt u rapt altında tutabilmek için çoğunlukla Bozcaada, Midilli, Sakız, Limni, Girit, Rodos ve Kıbrıs gibi Akdeniz adaları ile Trabzon, Sinop benzeri bazı sahil kaleleri menfa olarak tercih edilmektedir. Ancak sürgün yerleri özel

şartlarda değişebilmektedir. İncelenen defterde Vazih Mustafa'nın Amasya ihtilaline karıştığı sabit olmakla Limni adasına sürgün edilmişken sağlık sorunları sebebiyle buraya ulaşamayacağına binaen sürgün yerinin Tokat'a kaydırılmasını ve müfnanın Tokat'a ulaştığında dersaadetin haberdar edilmesini istemişlerdir (TŞS 24, 16/2). Zaman zaman merkeze hayli uzak Kuzey Afrika, Afrika'nın iç kesimleri ve Arap coğrafyasından muhtelif yerleşim birimleri de sürgün yerinin kötü yerleri olarak bilinmektedir (Acehan, 2008: 24).

Buna karşılık suçu nispeten hafif görülen eski sadrazam ve ilmiye sınıfı yöneticilerinin Malkara, Dimetoka gibi İstanbul'a civar yerler ile Bursa, İzmir, Kütahya gibi merkeze yakın ve gelişmiş Anadolu şehirlerine nefyedildikleri görülmektedir. Duruma göre sürgün yerlerinde değişiklik de yapılabilmektedir.(Köksal,2012: 288)

Sürgün cezası genellikle başka bazı cezalarla birlikte uygulanmaktadır. Cezaya çarptırılan bir kamu görevlisi ise mutlaka görevine son verilmekte (azledilmekte), mansıp ve unvanları geri alınmakta, memuriyet maaşı kesilmekte, suçun durumuna göre malları kısmen veya tamamen müsadere edilebilmektedir. Sürgünün sebeplerine gelecek olursak;

- ✓ Devletin nizamını bozmak
- ✓ Memuriyet Görevini Kötüye Kullanmak, Halka Zulüm
- ✓ Emir ve Yasaklara Aykırı Davranışlar
- ✓ Şer'î Hükümlere Uymama vs. gibi sebepleri sayabiliriz.

Tüm sürgün istekleri sadrazama, onun yokluğunda sadaret kaymakamına sunulmakta ve bunlar tarafından padişaha arz edilmektedir. Sürgün kararının kesinleşmesinde son merci padişaktır. Padişahın yazılı onayı alınır alınmaz suçlu hakkında hemen bir emr-i âlî yani sürgün fermanı tanzim edilir. Suçluya suçunu tebliğ edip sürgün mahalline götürmek üzere yaygın adı "mübâşir" olan bir divan-ı hümayûn çavuşu görevlendirilir ve ferman buna teslim edilir. Sürgünün menfasındaki ikametini sağlamak, ceza süresi boyunca kontrol ve murakabe altında bulundurmak mahallî kadının göreviydi. Kadı, her şeyden önce sürgün edilene, konumuna uygun bir ikametgâh bulup yerleştirmekle işe başlardı.(Köksal,2012: 296)

Suçluya verilen ceza süresinin bitimi normal sona erme sebebidir. Sürgün cezası kural olarak kısa süreli cezalardır. Çünkü cezanın amacı, suçlunun "ıslah-ı nefis" etmesi, diğer kişilerin ibret alması ve suç işlemekten kaçınmasıdır. İncelenen defterde Çamardı

sakinlerinden Papaz Vasil'in asayiş bozan hareketleri sebebiyle sürgün edilmesi ve benzer hareketlere cesaret edeceklerin korkutulması babında cezalandırılması için gelen emir bulunmaktadır (TŞS 24, 4/1). Defterdeki bir diğer kayda bakıldığında Ovam isimli Papazın yaptığı gayri resmi işler nedeniyle Muş tarafında Caklı Manastırına sürgün edildiği görülmektedir (TŞS 24, 10/2). Af konusuna değinecek olursak, suçlunun cezasının büyük bir kısmını çekmiş olması, varsa hastalığı, kendisinin ve ailesinin "fakr-u zaruret ve sefâleti", kendisinin iyi hali nedeniyle ve benzer mazeretler af başvurusunun dayanakları arasında yer almaktadır.

Yine defterde Tokat'ta sürgün bulunan Birecik müftüsü Seyyid Mehmet'in uzun zamandır sürgünde bulunması ve iyi hali nedeniyle şeyhülislamın da işaretiyle affedilerek sürgünün kaldırılmasına ilişkin bilgilere ulaşmaktayız (TŞS 24, 52/1). Cezaların affi genel ve özel af olarak iki biçimde gerçekleşmektedir. Genel affa Osmanlı döneminde zaman zaman değişik sebeplerle başvurulduğunu görüyoruz. Özellikle padişahların tahta çıkışları (cülus) veya cüluslarının yıl dönümlerinde ve veladet-i hümayûnda çıkarılan aflar böyledir. İncelenen defterde Hacı Bali oğlu Yusuf'un veladet-i hümayûn sebebiyle affedilerek tahliyesine ilişkin ferman kaydına rastlanmaktadır (TŞS 24, 52/2).

7.1.5. Vakıflar

Vakıf kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup "durdurmak", "alıkoymak", "durma", "durdurma" anlamına gelmektedir. Vakıf kelimesinin çoğulu "evkâf"tır. Terim anlamı ise bir malın veya mülkün sevap kazanmak amacıyla doğrudan ve dolaylı bir şekilde toplumun yararına sunulması demektir. Bu tahsis dinî ve hayrî eserler yaptırmak ve bunların ihtiyaçları için yeterli miktarda gelirler bağlamak şeklinde olabileceği gibi farklı alanlarda da olabilmektedir (Açıkel-Sağırılı, 2005: 1). Mallarını toplumun yararına tahsis edenlere "vâkıf", vakfedilen şeye "mevkûf" adı verilmektedir (Yediyıldız, 1986: 153-154).

Osmanlı Devleti zamanında toplumdaki sosyal denge ve uyum, vakıflar sayesinde toplumun kendisi tarafından sağlanmıştır. Devlet, sosyal amaçlı tesis yaptırmamakla beraber, bu eserlerin kurulmasına teşvik edici olmuştur. Vakıfları kuranların başında padişahlar, hanedana mensup şehzadeler ve sultanlar gelmiştir. Onları daha alt rütbedeki memurlar takip etmiştir. Câmiler, külliyeler, hastaneler, imarethâneler vs. inşa ettirmişlerdir. Bu işler devlet bütçesinden para harcanmadan

gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti’nde en küçük köy ve kasabalara kadar birçok vakıf eseri meydana gelmiştir (Ünal, 2010: 234).

Vakıflar toplum ve devlet hayatının her alanında hizmetler ortaya koyarak Osmanlı Devleti’nde en görkemli dönemini yaşamıştır. Her vakfın “ vakfiye ” veya “ vakıfnâme ” adı verilen bir senedi yani kuruluş belgesi bulunurdu. Vakfın kurucusunun adı, vakfi kimin nasıl idare edeceği, vakfın amacı, vakfedilen gelirler ve bunların hizmetlere ve görevlilere dağılımı gibi ayrıntılar bulunurdu. Vakıf senedi şahitlerin huzurunda mahkemece onaylanarak kayda alındıktan sonra vakıf hizmete başlardı. Vakıfların müteveli, nâzır ve diğer hizmetlilerden oluşan kadrosu bulunurdu. Vakfi kuran kişi genellikle ölünceye kadar kendi vakfının mütevellisi olur, öldükten sonra ise vakfın senedinde belirttiği kimse veya kimseler bu görevi üstlenirdi (Açıkel- Sağırılı, 2005: 1).

Burada Müteveli konusuna değinmek yerinde olacaktır. Vakfın işlerini yürütmek üzere görevlendirilen kişiye müteveli denir. Bu göreve “velâyet” , görevlendirmeye “tevliyet”denir. Müteveli tayini vakfedenin (vâkıf) iradesine göre belirlenir, irade belirtmemişse tayin yetkisi hâkime geçer. Müteveli olacak kişinin âdil, vakıf işlerini yürütecek bilgiye sahip olması gerekir. Erkek veya kadın olması fark etmez. Mütevellilere ödenen ücret vakfın geliri ve mütevellinin toplumsal konumuna göre değişmektedir (Öztürk, 2006: 217-220). İncelenen defterde Fatıma Hatun Evkâfi ile Beyler Çelebi Evkâfının kadimi üzere gelirleri ile vakıf şartında belirtilen vazifelerin yerine getirilmesi hususunun Mehmet Emin Efendi’ye bırakıldığını görmekteyiz.

Müteveli olarak defterde geçen isimlerden bazıları Beyler Çelebi evkafı Mütevellisi Emin Ağa (TŞS 24, 52/4) Hisariye ve Emir Hisar vakfi mütevellileri Es-seyyid Ali ve Es-seyyid Abdurrahman’ı (TŞS 24, 42/2) örnek olarak verebiliriz.

Tablo 9 --24 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili’nde Geçen Vakıfların İsimleri

Ahî Evran Evkâfi	İbrahim Paşa Vakfi
Ahî Paşa Evkâfi	İvaz Paşa Evkâfi
Ali Paşa Vakfi	Kâbili Mehmed Paşa Vakfi
Beyler Çelebi Evkâfi	Mir Ebu-l feth Vakfi
Fatıma Hatun Evkâfi	Seyyid Turgan Şah Bey Evkâfi
Hamza Bey Evkâfi	Vezir Ahmed Paşa Evkâfi
Hisariye ve Emir Hisar Vakfi	

7.1.6. Din ve Eğitim Kurumları

İncelenen defterde dini ve eğitim kurumlarıyla ilgili kayıtlar oldukça azdır.

Defterde geçen din ve eğitim kurumlarını aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10 – 24 Numaralı Tokat Şeriye Sicilinde Yer Alan Din ve Eğitim Kurumları

Alaca Mescid	Emir Hisar Medresesi
Cami-i Kebîr	Semer kand Mescidi
Hisariye Medresesi	Takyeciler Camisi
Kabe Mescidi	

Alaca Mescid günümüzde Küçük Minareli Camii adıyla anılmakta olup Saman Pazarı (Sulu Sokak) civarında yer almaktadır. Anadolu Selçukluları döneminde inşa edilen bu cami, daha sonra harap olmuş olacak ki M.1505/1506 yıllarında Osmanlılar tarafından yeniden inşa ettirilmiştir (Mercan ve Ulu, 2003: 26 ve 65).

Takyeciler Camii günümüzde Sulu Sokak semtinde, Bedesten'in batısında yer almaktadır. Kesin inşa tarihine ilişkin herhangi bir bilgi mevcut değildir. Çelebi Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Edirne Eski Camii ve Fatih döneminde Sofya'da inşaa edilen Mahmut Paşa Camii ile plan açısından büyük bir benzerlik göstermektedir. Doğal olarak bu camiyi XV. yüzyıla tarihlemek mümkündür. Takyeciler Camii 1894-1895 yıllarında yenilenmiştir (Şimşirgil, 2003: 91).

7.2. Ekonomik (İktisadi) hayat

7.2.1. Sanayi, İş Kolları ve El Sanatları

Osmanlı Devleti'nde Tokat, 19. yüzyılın ortalarına kadar, sanayi üretimindeki çeşitlilik ve ticari faaliyetlerin canlılığı bakımından Anadolu kentleri arasında uluslararası üne sahip büyük merkezlerden birisiydi. Özellikle dokuma sanayi önemli bir yer tutmaktadır. 18. yüzyılın başlarında İran'dan Tokat'a gelen ham ipek şehirdeki kazzazlar tarafından işlenmekte, dikiş ipliği, düğme ve dokumada kullanılmakta hatta arta kalanın zaman zaman ihraç edildiği görülmekteydi. Zamanla İran'dan gelen ipek miktarının azalmasına paralel olarak Tokatlıların kendi ham ipeğini üretme girişimlerine başvurduğu anlaşılmaktadır (Genç, 2000: 276). Bir diğer dokumacılık faaliyeti de pamuklu dokuma ve basma üretimidir. Bu üretim dalı çevre nahiye ve kazaları da kapsayan bir üretim sektörüdür. Özellikle Batı Anadolu ve Adana'dan gelen pamuk Tokat'da işlenip boyaması gerçekleştirildikten sonra iç ve dış piyasalara sürülmekteydi (Genç, 2000: 272–292).

Tablo 11 - Tekstil Sektörü ile İlgili İş Kolları

Basmacı	İplikçi	Peştemâlcî
Boyacı	Kavukçu	Puşici
Çullâh (yün işleyen)	Kazzâz (ipek işleyen)	Takyeci
Elvâncı	Mizâncı	
Hallâc (pamuk işleyen)	Penbeci (pamuk işleyen)	

Tokat'ta bir diğer sanayi kolu da dericiliktir. Dericilik, Anadolu Türk sanatlarının en önemlisi sayılmaktadır. Eskinin geleneksel yaşamında hayvan takımları dâhil ev eşyası vb. ürünler deriden yapılırdı. Tokat'ta dericiliğin köklerinin çok eskiye dayanmaktadır. Tokat'ın üretim hayatında dericiliğin ne denli önemli bir yeri olduğunu biz Debbâğhâne-i Atik ve Debbâğhâne-i Cedîd olmak üzere iki mahallenin varlığından anlamaktayız.

Tablo 12 - Dericilikle İlgili İş Kolları

Debbağ	Haffâf
Derzi	Kalpakçı
Dikici	Kürkçü
Gönci	Sarrac

Tarihten günümüze iklim ve toprak özelliklerinin elverişli olmasından dolayı gıda sektörü Tokat'ın ekonomik hayatında önemli bir yer tutmuştur.

Tablo 13 - Gıda Sektörü ile İlgili İş Kolları

Arpacı	Çörekçi	Kebapçı
Attâr	Etmekçi	Manav
Bakkal	Kadayıfçı ve şerbetçi	Setenci
Baklacı	Kasap	Şıracı

İncelenen defterde, Tokat'ta demircilik, bakırcılık, kalaycılık, kazgancılık gibi çok çeşitli iş kollarının üretim ve pazarlama işlerini yürüten imalathaneler ve dükkânların faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

XVIII. Yüzyılın sonlarından itibaren üretime başlanan Ergani madeninde bakır birinci derecede üretilen bir madendi. Burada çıkarılan ham bakır tasfiye edilmek üzere develerle Tokat bakır kalhânelerine taşınıyor, burada bir dizi işlemden geçtikten sonra mamul hale getiriliyordu. Tokat, bu yüzden XIX. yüzyıla girerken Osmanlı bakırcılığının ve bakır eşya imalatının lokomotifine haline gelmiştir (Kaplan, 2011: 61).

Tablo 14 - Farklı Aletlerin Üretimiyle Uğraşanlar

Çıkrıkçı	Kılıççı	Semerci
Çilingirci	Kundakçı	Tarakçı
Demirci	Kuyumcu	Urgancı
Kalaycı ve kazgancı	Mûytab	
Keçeci	Palancı	

Tokat'ın Osmanlı ticaret alanında önemli bir kesişme alanında olması, şehzade sancaklarına yakın konumu gibi sebepler Tokat'ta İnşaat sektörünü geliştirmiştir. Tokat'taki yerleşimin yoğun olması da bunu tetiklemiştir. Genel olarak bakıldığında Tokat'ta bu sektörün oldukça gelişmiş olduğu söylenebilir. Öyle ki inşaatları ayakta tutmak üzere yapılan kiriş türlerinden birisinin adı Tozanlı kirişidir. Bu durum inşaat sektöründe Tokat'ın kendisine özgü yapılar ortaya koyduğunun göstergesidir (TSS 24, 120).Yine kiremitçilerin ürettiği bugün büz diye tabir edilen künklerden birisinin adı Oğulbey künküdür. Bu da Tokat'a özgüdür. Bütün bunlar Tokat'ta inşaat alanında iyi ustaların olduğunu bize kanıtlamaktadır (TSS 24, 119). Tokat'taki inşaat sektörüyle ilgili iş kolları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15 İnşaat Sektörü ile İlgili İş Kolları

Keresteci ve neccâr (marangoz)	Kirişçi
Kireççi	Koltukcu
Kiremitçi	Taşçı

Diğer iş kolları ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16 Diğer İş Kolları

Berber	Hurdacı
Çubukçu	Kasâr
Duhâncı	Nalçacı
Eskici	Nalband
Hamamcı	

Tokat'ta gelişmiş sanayi ve ticarete bağlı olarak vergilendirmede de devlet için önemli bir merkez konumundadır. Aşağıdaki tabloda 1818-1820 yılındaki salyane kaydında esnafın en büyük vergi kaynağı olduğu görülecektir. (TSS 24, 115).

Tablo 17 Vergilendirme Rakamları

Masraf	Guruş
Hisse- i ehl-i hıref	70881
Hisse-i hânat	35665
Hisse-i Tozanlı	23299,5
Hisse-i Komanat	15882
Hisse-i Kâfirni	7767,5

7.2.2. Ticaret, Narh, Para ve Ticaret Malları

Tokat, önemli ticaret yollarının birleştiği bir kavşak olması bakımından zaman içerisinde ekonomik çeşitliliğin ve zenginliğin arttığı bir merkez haline gelmiştir. İncelenen dönemde Tokat, Samsun'dan başlayıp Amasya ve Zile'den sonra Sivas'a ulaşan, oradan da ikiye ayrılarak bir kolu Kayseri-Kilikya üzerinden Tarsus'a, diğeri ise Deliklitaş-Harput-Diyarbakır ve Mardin'den geçerek Musul'a ya da Urfa yoluyla

Halep'e giden yolun üzerinde bulunmaktadır. İzmit-Bolu-Tosya yolu bu yolla Amasya'da birleşirdi. Sivas'taki Deliklitaş Menzilhânesi'nden hemen önceki menzilhâne de Tokat'ta bulunuyordu (Abacı,1994: 67).

Özellikle bakır (nühâs) ve bakırcılık Tokat'ın ekonomik hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır. 18. yüzyılın sonlarında Ergani'de bakır madeninin çıkarılmaya başlanması Tokat için yeni bir dönüm noktası oluşturmuştur. Ergani'de ham olarak çıkarılan bakırın Tokat kalhanesinde işlenmesi kararının alınması bir anda şehri Osmanlı ekonomisi içerisinde önemli bir konuma taşımıştır. Bu durum, aynı zamanda bakır işlemeciliğinde Tokat'ı Osmanlı sınırları içerisindeki en büyük merkez haline getirmiştir. Tokat'ta işlenip saflaştırılan ve külçe haline getirilen bakır öncelikle devlet ihtiyaçlarına ayrılıyor, kalan bakırın bir kısmı Tokat'taki bakır üreticilerine tahsis ediliyor, bir kısmı da diğer bölgelere gönderilmek üzere tüccarlara veriliyordu (Genç, 2000: 288).

Özellikle Ergani ve Maden (Diyarbakır), Gümüşhane ve Keban dolaylarından gelen altın ve gümüş gibi değerli mallar Tokat üzerinden Samsun iskelesine ordanda gemilerle İstanbul'a yollanırdı. İncelenen defterde Tokat'ın doğuyu İstanbul'a bağlayan yol üzerindeki önemine işaret eden kayıtlar da vardır. Bunlardan birkaçı aşağıda verilmiştir.

“... donanmay-ı hümâyûnum topları isgasiyçün Hasköy tophanesine verilmek üzere muahharen tertib olunarak 5000 vukiyye ki cem'an 280000 vukiyye nühas Tokat kalhanesinde tabh ve ihzarına mübâşeret eylemek üzere hala meadin-i hümâyûnum emini düstûrûn-ı mükerrerrem müşîrûn-ı mufahham nizâmü'l-â'lem vezirim Nurullah paşa edâmâ'llahu te'âlâ iclâlehüya hitaben başka ve ol miktar nühasın kalhane-i mezkûreden vaktiyle tahmil ve Samsun iskelesine nakl ve tevsil olunmak...”(TŞS 24, 14/1), (18 Nisan 1819).

“Keban Ma'den-i Hümâyûn'dan Asitâne-i Aliyye'ye gidec ek altı haml sîm Hazine ağası Fahrûlan Sadık Ağaya terfikan medîne-i mezbureye emînen ve sâlimen vürud edip ve yanına cebelüler ta'yîn olup mahall-i savb-ı me'mûresine azîmet eylediği işbu mahalle kayd olundu”, Fi 19 Şaban sene 34 (13 Haziran 1819) (TŞS 24, 1/1).

‘‘Keban Ma‘den-i Hümâyûn’dan Asitâne-i Aliyye’ye gidecek altı haml sîm Hazinesi küçük Ahmet tatar ağaya terfîkân medîne-i mezbureye emînen ve sâlîmen vürud edip ve yanına cebelüler ta‘yîn olunup mahall-i savb-ı me‘mûresine azîmet eylediği işbu mahalle şerh verildi’’, Fi 6 Ramazan sene 34 (29 Haziran 1819) (TŞS 24, 1/2).

Tokat ticari bakımdan İpek Yolu’nun önemli duraklarından biri olmaktan başka Anadolu’nun iç bölgelerini Sinop ve Samsun’a bağlayan bir kavşak niteliğindedir. Haliyle iç bölgeleri denize ulaştıran önemli bir geçit özelliğine de sahip olmaktadır. 1710’da Antalya, Trabzon ve Erzurum gümrüklerine ek olarak ‘‘Tokat Amediye Resmî Muktaası’’ kurulunca şehrin önemi bir kat daha artmıştır. Burada Amediye’nin ne olduğu konusunda bilgi vermek yerinde olacaktır. Amediye; Tokat’a Erzurum, Bağdat ve diğer Osmanlı iç pazarlarından gelen mallardan alınan bir vergi türüydü. Buna göre İstanbul’a ve diğer gümrüğü olmayan yerlere giden mallardan vergi alınmıyordu (Beşirli, 2005: 222).

19. yüzyıla girerken Osmanlı Devleti’nde temel para birimi kuruş ve paraydı. Bunun yanında Cihadiye, Zolota, Riyal gibi gümüş sikkeler ile özellikle büyük ticari işlemlerde kullanılan İstanbul, Fındık, Zer-i Mahbûb, Trablus, Tunus ve Cezayir altınları, Macar ve Yıldız altını gibi yerli yabancı altın türleri de para yerine kullanılmaktaydı. İncelenen dönemde kuruş ve paraya oranla tedavülde olan altın fiyatlarının yükseldiği anlaşılmaktadır. İncelenen defterde üç para birimi geçmektedir. Bunlar sırasıyla guruş, para ve meblağdır. 1 guruş 40 para ya da 120 meblağa eşittir.(Öztürk, 2002: 802-903)

İncelenen 5 Şevval 1234 /28 Temmuz 1819 tarihli kayıt bakkal, manav, fırın, kasap, pamuk, kırış, nalça, nalbant, keçeci, setenci, kiremitçi ve çömlekçi ve demircilere ait narh fiyatlarının bir kısmını içermektedir (TŞS 24, 120/2).

Tablo 18Bakkal ve Manavlarda Satılan Ürünler ve Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Revgan-ı sade	1kıyye	...para
Revgan-ı zeyd	1 kıyye	105 para
Revgan-ı bezir	1 kıyye	74 para
Revgan-ı şî’ir	1 kıyye	...para
Tosya pirinci	1 kıyye	36 para
Niksar pirinci	1 kıyye	32 para
Boyvand Pirinci	1 kıyye	...para
Girid sabunu	1 kıyye	140 para
Yerlü sabunu	1 kıyye	160 para

Canik asel	1 kıyye	... para
Yerlü asel	1 kıyye	95 para
Şem'i asel	1 kıyye	7 para
Ceviziçi	1 kıyye	... para
Zilenin calma pekmezi	1 kıyye	... para
Yerli pekmezi	1 kıyye	... para
Nazilli incir	1 kıyye	... para
Bihseni üzümü	1 kıyye	32 para
Hurma	1 kıyye	80 para
Zile leblebisi	1 kıyye	60 para
Sivas Tuzu	1 kıyye	5 para
Bozok Tuzu	1 kıyye	3 para
Yaprak-ı hınna	1 kıyye	96 para
Sarımsak	1 kıyye	... para
Yoğurt	1 kıyye	5 para
Küp peynir	1 kıyye	... para
Tulum peyniri	1 kıyye	... para
Taze peynir	1 kıyye	22 para
Yerli pastırma	1 kıyye	76 para
Deve inciri	1 kıyye	... para
Cakıl şab	1 kıyye	64 para
Fındık	1 kıyye	40 para
Rezzaki üzüm	1 kıyye	45 para
Şem'i revgân-ı kebîr	1 kıyye	... para
Şem'i revgân-ı sagîr	1 kıyye	... para
Mısır şekeri	1 kıyye	6 para
İzmir şekeri	1 kıyye	6 para
Kaya şab	1 kıyye	... para

Bakkalarda satılan ürünlere baktığımızda dışarıdan getirilen ürünlerin satımı dışında Tokat'a yakın yerlerden ve günümüzde Tokat'ın ilçelerinden gelen ürünlerin de satıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin; Zile'de leblebi üretimi, Niksar'da pirinç tarımı yapıldığını buradan gözlemleyebiliyoruz. Günümüzde meşhur olan Zile'nin pekmezi o zamanlarda da satılmak için raflarda kendine yer bulmuştur. Yerli asel Tokat'ta arıcılık yapıldığının da bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 19Unlu Mamuller ve Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Nan-ı aziz	400 Dirhem	Para
Çörek	400 Dirhem	Para
Simit	400 Dirhem	Para
Kâhi	400 Dirhem	Para
Kadayıf	400 Dirhem	Para

Unlu mamullerin fiyatlarıyla ilgili herhangi bir kayıt içermese de yukarıdaki tablo, Tokat'ta ekmeğin, çöreğin, simidin ve kâhî'nin (üç köşeli çarşı böreği) gramajı konusunda fikir vermektedir.

Tablo 20 Et ve Sakatat Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Lahm-i ganem	1 kıyye	20 para
Safî kuyruk	1 batman	7 para
Ganem Kellesi ve paça	1 adedi	8 para
Keçi Kellesi	1 adedi	10 para
Çiğer	1 adedi	10 para
Munbar	1 adedi	5 para

Burada dikkatimizi çeken Ganem Kellesi, Keçi Kellesi, çiğerin, munbarın adediyle; Safî kuyruğun batmanla; lahm-ı ganem (koyun eti) kıyyeyle satılmasıdır.

Tablo 21 Pamuk Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Adana penbesi bezirgan narhı	1 kıyye	
Hırfet-i Hallâcan	1 kıyye	
Çiğ penbe	1 kıyye	

Tokat'ta Pamuk fiyatlarını incelediğimizde dikkatimizi çeken nokta, bu dönemde Adana pamuğunun Tokat'ta işleniyor olmasıdır.

Tablo 22 Kiriş Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Hallac kirişi	1 aded	4 para
Nisvan kirişi	1 aded	4 para
Kececiyan kirişi	1 aded	20 para
Tozanlu kirişi	1 aded	7 para

Kiriş fiyatlarının adet üzerinden hesaplandığı anlaşılmaktadır. Öte taraftan Tozanlu kirişi adıyla bir kirişin de Tokat yöresine özgü bir ürün olduğunu görmekteyiz.

Tablo 23 Nalçacı Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Çekü nalça giyim	1 aded	
Otuzlu nalça giyim	1 aded	
Ellilik nalça giyim	1 aded	
Beş yüzlü nalça giyim	1 aded	

Tablo 24 Nalband Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
At nalı giyim	1 giyim	84 para
Katır nalı giyim	1 giyim	80 para
Merkeb nalı giyim	1 giyim	46 para
Eski nalı sahibine olmak üzere		para

Bu tabloda eski nalların da tamir edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca nal için giyim ifadesi kullanılmıştır.

Tablo 25Demirci Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Çatal baş kebîr	100 aded	20 para
Çatal baş sagîr	100 aded	10 para
Kara mih	1 kıyye	64 para
Pire		4 para
Halka		2 para
Mih		3para
Pul		3 para
Kafes piresi takımı	1 aded	25 para
Cam Pencere tâkımı		12 para
Pencere kapağı tâkımı		80 para
Sac ayağı	kıyye	64 para
Saban temürü	1 kıyye	64 para
Pullu kapu harcı		

Bu tabloda da anlaşıldığı gibi ürünler üretim durumlarına ya da kullanılacak iş koluna göre satılırken (kıyye, aded, takım) olarak satılmaktadırlar. Ayrıca Demircilerin çivi de sattığı, bu satışı da belirli bir adet üzerinden yaptığını görmekteyiz.

Tablo 26Keçeci Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Sagîr ve kebîr keçe â'lâ ve kuru olmak üzere	1 aded	
Sagîr keçe bir buçuk kısa olmak üzere	1,5 kıyye	105 para

Tablo 27Kiremitçi ve Çömlekçi Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Tavân kiremidi ve devr ve şişe beher bini		14 para
Taban ve tuğla	1 aded	2 para
Sagîr desti	1 aded	3 para
Orta desti	1 aded	8 para
Kebîr senk	1 aded	15 para
Kebîr bardak	1 aded	2 para
Kol künkü	1 aded	1 para
Paşa künkü	1 aded	5 para
Oğulbeğ künkü	1 aded	3 para
Orta künkü	1 aded	2 para
Sagîr bardak	1 aded	1 para
Peynir küpü	1 aded	4 para
Orta küp	1 aded	6 para
Kebîr küp	1 aded	8 para
On kıyyelik küp	1 aded	12 para
Kül tagarı	1 aded	20 para
Etlük tagarı	1 aded	2 para
Kebîr tagarı	1 aded	3 para
Kariz künkü	1 aded	

Kiremitçilerde bugün büz diye tabir ettiğimiz malzemenin bir türünün de Tokat'a özgü Oğulbey künkü olduğu; çömlekçilerde bardak, testi gibi toprak eşya satıldığını görmekteyiz.

Tablo 28Setenci Fiyatları

Ürün	Ölçüsü	Fiyat
Ücret-i selhâk-ı gendüm	keyl	32 para
Selhâk-ı bulgur	1 keyl	32 para
Horasân	keyl	48 para
Acı kireç	1 batman	
Alçı kireç	1 keyl	160 para
Ücret-i Asiyâb (su değirmeni)	1 keyl	32 para

7.2.3.Vergiler

Osmanlı Devleti'nde en önemli gelir kaynaklarından biri hiç şüphesiz vergilerdi. Osmanlı vergi sistemi “tekâlif-i şer’iye ve tekâlif-i örfiye” olmak üzere ikiye ayrılırdı.(Apaydın, M, 2010: 52). Şer’i vergilerin kaynağı İslam hukukudur. Örfi vergiler ise tamamen devletin içinde bulunduğu ekonomik duruma göre uygulanan vergilerdir. Zamanla örfi vergiler halk üzerinde büyük bir yük oluşturmaya başlamıştır. Çünkü özellikle 17.yy’dan itibaren artan ekonomik bunalım, savaş ve diğer giderler örfi vergilerin miktarının ve sayılarının artırılmasına yol açmıştır. Artan giderlerin masrafları ise genellikle halka yüklenmiş, halk zaten ödedikleri vergilerin yanında birtakım yeni vergiler ödemek zorunda kalmıştır. Bu vergilerin birçoğu halk tarafından benimsenmemiş, vergilerin halkın ödeme sınırlarını zorlaması üzerine zaman zaman ağır vergilere karşı bazı isyan hareketleri de baş göstermiştir.(Hanılçe, 2013: 99).

Cizye: Peygamber efendimiz Hz. Muhammed devrinden, Tanzimat’ın ilanına kadar geçen müslüman Türk devletleri döneminde şer’i esaslara göre belirlenen bir vergi sistemi kabul edilmiştir. Şer’i vergiler, zekat, öşür, haraç ve cizyeden oluşmaktaydı. Şer’i vergilerden biri olan cizye, 14–75 yaş aralığındaki vücutça ve akılca sağlam olan Gayrimüslim erkeklerden askere gitmeme karşılığında alınan bir vergiydi (İnalçık, 1993: 45–48). Cizye, Gayrimüslim tebaanın ekonomik durumuna göre sınıflandırılarak a’la (zengin), evsât (orta halli) ve ednâ (fakir) olmak üzere 3 gurup halinde alınmıştır (Pakalın, 1983: 298).

Aşar: Müslüman çiftçilerden hasat zamanı tarım ürünleri üzerinden beşte bir ile onda bir oranında alınan şer’i bir vergidir. Vergiyi tahsil edenlere müş’ir de denilir (A. Vefik, 1328: 18). İncelenen defterde bu vergi ile ilgili olarak “Tozanlu nahiyesine tabi Kozlu karyesine müteallik emir kaydı” yer almaktadır. İçeriğine bakıldığında Kozlu karyesi Tımarlı sipahilerinin fazlaca vergi talep ettiklerine binaen ahalinin arzuhaline

istinaden zulm ve teaddinin durdurulması için verilen emirden bahsedilmektedir (TŞS 24, 37/1).

Salyâne: “Masârifât defteri, tevzi’ defteri ya da ale’l-hisâb” defteri olarak da adlandırılmaktadırlar. Yılda iki taksit olarak toplanan örfî bir vergidir. Salyanenin içeriğini genel olarak merkezden talep edilen nakdî yardımlar ve yerel giderler için istenen örfî vergiler oluşturmaktadır (Beşirli, 2005: 273).

Adet-i Ağnam Vergisi: Adet-i Ağnam Vergisi küçükbaş hayvan sahiplerinden alınan rüsûm-ı şer’iyeden bir tür vergidir (Beşirli, 2005: 256). Kasaba, köy, yaylak ve kışlaklarda bulunan koyun ve keçilerden yılda bir defa koyun ve keçi yavruladıktan sonra Nisan ve Mayıs aylarında alınır, kuzulu koyun kuzusuyla birlikte hesaplanırdı. Ağnam resmi mukata‘ası XVIII. yüzyılda Osmanlı hazinesinin önemli bir kalemi haline gelmiş ve düzenli gelirler arasına girmiştir (Emecen, 1988: 478–479).

İncelenen defterde bu vergi ile ilgili olarak “ikiyüz otuz üç senesine mahsuben ağnam bedeliyesi için gelen emr sureti kaydı” yer almaktadır. Kayıtta ikiyüz otuz üç senesi ağnam bedelinden eksik kalan meblağın derhal toplanarak gönderilmesi istenmektedir. (TŞS 24, 6/1). Bir diğer kayıt ise; “Sivas valisi Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından Adet-i Ağnam’ın tahliliçün gelen kayıttır”. Bu kayıtta Mültezimin kaide-i kadimden fazla iltizam toplayarak ahalinin rencide edilmesinin önlenmesi ve kadimi üzere ağnamın teslimi için gönderilen emirden bahsetmektedir (TŞS 24, 31/6). Bir başka kayıt ise; “Şarkipareye müteallik bedel-i ağnam buyruldu kayıdır”. Burada da İstanbul’a gönderilecek 2500 baş koyundan Şarkipare hissesine düşen miktarın mübaşirine tesliminden bahsetmektedir (TŞS 24, 47/1).

Rüsûm-ı Amediye: Osmanlı Devleti’nde iç gümrük uygulaması da vardı. Gerek bir iskeleden diğerine, gerekse bir şehir ya da kasabadan diğerine nakl olan ticaret eşyalarına Osmanlı Devleti gümrük uygulamış ve bunlardan vergi almıştır. Bu yönde Osmanlı gümrükleri üçe ayrılmaktadır: Deniz, kara ve sınır gümrükleri. Osmanlı Devleti’nde dört tane gümrük vergisi önemliydi. Bunlar: amediye, reftiye, masdariye ve miruriye idi. Amediye gerek deniz yoluyla gerekse memleketin bir kasabasından diğerine ve bir iskeleden ötekine ya da Osmanlı ülkesinin herhangi noktasına getirilen malların mevrûdunda (gelişinde) alınan vergidir (A.Vefik, 1328: 54). Ahmed Vefik Paşa’ya göre bu vergi dâhili bir gümrük vergisiydi. İncelenen defterde bu vergi ile ilgili

Devlet-i aliyye gümrüklerinden giriş yapan ve dışarı gönderilen mallara ilişkin gümrük vergilerinin malın değerinin altında kalması nedeniyle güncellenmesine ilişkin bir kayıt bulunmaktadır (TŞS 24, 40/1).

Rüsûm-ı İhtisâb: Şehir ve kasabaların pazar ve panayır yerlerinde alınırdı. İhtisab ağasının ayda bir kez “kul oğlanları” denilen memurları ile sanatkâr ve esnafı denetlemesi üzerine, bu memurların ücretleri ve kendisinin bu görev için ödediği iltizam bedelini sağlamak amacıyla topladığı vergidir. Damga ve mizan ve evzan ve ekyal resimleri ve yevmiye-i dekakin ve bac-ı pazar gibi isimlerle de alındığı görülürdü. Denetimi yapılan esnaf ve sanatkârlardan tahsil edilirdi (Hanılçe, 2013: 100).

Rüsûm-ı Kahve, Duhan: Tüccarların satmak için Sivas eyaletine eyalet dışından getirdikleri duhan (tütün), kahve gibi ürünler için de Tokat gümrüğünde “resm-i amediyye-i duhan” alınmaktaydı (Hanılçe, 2013: 101).

İmdâd-ı Seferiye: Savaş zamanlarında bütçe açığını kapatmak veya valilerin sefer masraflarını karşılamak için halktan toplanan örfi bir vergidir (Hanılçe, 2013: 101).

İmdâd-ı hazeriyye: Muharebe olmadığı zamanlarda bütçe açığını kapatmak veya valilerin masraflarını karşılamak için halktan alınan örfi bir vergidir (Pakalın, 1983: 63). Eyalet ve sancak merkezi olan kentlerde idarecilere ödenen imdad-ı hazeriye, imdad-ı seferiye, bir görev gereği merkezden gönderilen mübaşir ve ulaklara yapılan harcamalar, isyanları bastırmak, güvenliği sağlamak gibi sebeplerle yapılan masraflar altı ayda bir hesaplanır, merkez ile bağlı kasaba ve köylere paylaştırılarak toplanırdı (Beşirli, 2005: 277). İncelenen defterde bu vergi ile ilgili olarak “İmdâd-ı hazeriyye’nin i’lamı kaydı” yer almaktadır. Bu kayda baktığımızda İmdâd-ı hazeriyye’nin ikinci taksiti olan bin yüz bir gurusluk malın teslim edildiğine dair bilgi yer almaktadır (TŞS 24, 22/3). Bir diğer kayıta ise; “Sivas valisi devletlü Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından İmdâd-ı hazeriyye’nin taksid-i sani için gelen kayıttır” ifadesi yer almaktadır. Burada İmdâd-ı hazeriyye’nin ikinci taksitinin tamamen ve kamilen eda ve teslimine dair Sivas valisinden Tokad kadı, voyvoda ve diğer muhataplara gönderilen bilgiden bahsedilmektedir. (TŞS 24, 23/1)

Rüsûm-ı Serçin-i Derçin: Zekat kapsamında tutulan bu verginin dayanağı, şehir ve kasabaların dışında inşa edilmiş bulunan salhanelerde hayvan kesilmesiydi. Ayrıca, paçacılık tekelinin bulunduğu yerlerde, boğazlanan hayvanın baş, ayak ve bazen de

ciğerleri devlet tarafından tahsil edilirdi. Bunlar, paçacılar tarafından satılırdı. Serçin ve derçin resmi, bu verginin İstanbul ve Rumeli'deki adlarıydı. Zebhiyye resmi ve mürde bacı ise Anadolu ve Arabistan'da bu vergiye verilen isimdir. Bu vergiler, hayvan kesimi ile uğraşanlardan tahsil edilirdi (Hanilçe, 2013:101).

Zahire temini: Zahire sözlük anlamı olarak gerektiği zaman harcanmak üzere ambarda saklanan hububat, yiyecek anlamına gelmektedir (Develioğlu, 2008: 1165). Osmanlı Devleti ihtiyaç durumunda eyalet, sancak ve kazalardan narh fiyatı üzerinden satın alma yoluyla zahire teminine başvurabiliyordu. Böyle bir işlem gerçekleştirileceği zaman merkezden ilgililere hitaben ferman yayınlanmaktaydı (Beşirli, 2005: 293). İncelenen 24 numaralı defterde zahire temini için “ Eyalet-i Van valisi Devletlü Mahmud Paşa hazretleri taraf-ı devletlerinden gelen buyruldu” yani İçel sancağından Van valiliğine giden Mahmud paşanın seyahati sebebiyle bir gecelik konaklama ile yem ve yiyecek ihtiyaçlarının Tokat kadılığı ve voyvodalığı tarafından karşılanmasına ilişkin bir kayıt bulunmaktadır (TŞS 24, 22/1).

Zahire temini ile bir diğer kayıt “Van valisi tarafından gelen zahire buyrulduğuna verilen i’lam” la ilgilidir. Yani Van valisinin Tokat’tan geçerken oluşacak masarılıkların tedariki için gönderilen buyurulduya cevaben ahalinin fakir hali gerekçe gösterilerek affedilmesini ve sadece bin beş yüz guruş iase bedeli olarak kabul edilmesini rica eden i’lam kayıdır (TŞS 24, 23/4). Yine bir diğer kayıta Kıla-i Hakaniye masrafları için Tokat hissesine düşen Sivas Mahkemesince belirlenen zahire vergisinin toplanması için gelen emirdir (TŞS 24, 7/1).

Zecriyye: Alkollü içkilerden alınan vergiye denir. 4 Nisan 1792’de “Zecriye Rüsûmu Nizâmı” ile şarap, rakı hamr vb. müskirât alkollü içeceklerden idi (Beşirli, 2005: 243). İncelenen defterde bu vergi ile ilgili olarak, Hazine-i amirenin düzenli vergilerinden olan zecriyye için Tokat hissesine düşen üç bin guruşun eda ve teslimi için kadı ve voyvodaya gönderilen emir (TŞS 24, 39/3) ve 1234 Senesi zecriyye bedelinin tamamen teslim alındığına dair mübaşir tarafından verilen halas kaydı (TŞS 24, 39/5) bulunmaktadır. Tokat zecriyye mukata’sının ihalesi, 8 Ramazan 1234/1 Temmuz 1819 tarihinde yine üç bin guruş bedel-i iltizamla İsmail’e ihale olunmuştur. Yine bedelin 1/10’u kadar olan üç yüz guruşluk hizmet-i mübaşiriyle birlikte vergi toplam üç bin üç yüz guruşa ulaşmıştır (TŞS 24, 39/3).

8. ASKERİ GELİŞMELER

İncelenen defterde 1818-1820 yılları kayıtlarına göre Van ve Diyarbakır'da bir takım isyanlar mevcuttur. Bu konuyla ilgili belgelerde Van isyanını bastırmak üzere gönderilen Erzurum valisi Hafız Ali Paşa tarafından talep edilen 1000 süvarinin ferman gereği Sivas ve Amasya sancaklarından temini için Sivas valisi tarafından gönderilen buyrulduya rastlamaktayız (TŞS 24, 25/1). Ayrıca 1000 süvarinin başlarında muktedir bir başbuğ maiyetinde ulaştırılması için bir emir de yayımlanmıştır (TŞS 24, 24/3).

Van'a gönderilmek üzere Erzurum valisi Hafız Ali Paşa'nın emrine verilecek 1000 nefer süvariden 233'ü Tokat'ın hissesine düşmüştür. Tokat için bu nefer sayısı çok bulunmuş ve azaltma yoluna gidilmiştir. Ancak bu azaltma talebine cevaben Sivas valisi bu durumun mümkün olmadığını belirtmiştir (TŞS 24, 29/1).

Defterden Van'a gönderilecek askerlerden Tokat'ın hissesine düşenlerin zamanında gelmediği ve buna binaen 2-3 gün zarfında toplanarak 5-10 gün zarfında ise Van'a ulaştırılması gerektiği söylenmektedir. Ayrıca gecikmenin sebebi ve varsa emre muhalefetin Sivas valisine bildirilmesi istenmiştir (TŞS 24, 33/3). Daha Van'daki isyanlar bastırılmamışken bu sefer de Diyarbakır'da bir hadise meydana gelmiştir. Van için toplanan askerlerin bu sefer Diyarbakır'da vaki olan hadisat sebebiyle Diyarbakır'a sevk edilmesine karar verilmiş bunun acilen uygulanması istenmiştir (TŞS 24, 38/1). Yine defterden Diyarbakır'a gönderilen askerlerin tertibine Tokat Müftüsü ve Voyvodası görevlendirilmiştir (TŞS 24, 38/3).

Van ve Diyarbakır'daki isyanlar sırasında asker talebinin yanı sıra ordunun ihtiyacına yönelik zahire, iaşe ve binek hayvanı talepleri de bulunmaktadır. Van ve Diyarbakır'daki isyanlar sırasında Anadolu'da bulunan askerlerin iaşe ve konaklama ihtiyaçları da büyük sorun oluşturmuştur. İncelenen defterde zahire, iaşe ve binek hayvanı talebiyle ilgili olarak az da olsa belgeler bulunmaktadır.

Çorum'dan Van'ın emniyeti için yola çıkan askerlerin zahire ve binek hayvanı gibi ihtiyaçlarının Tokat'tan karşılanması için gönderilen ferman kaydını örnek olarak gösterebiliriz (TŞS 24, 41/2). Bir diğer kayıta ise Sivas Valisi Lütfullah Paşa tarafından Tokat'ta ilgililere yazılan bir buyruldu ile arpa ve buğdayın satın alınması gereği bildirilmektedir. Erzurum Valisi Hacı Hafız Ali Paşa'nın yönetimindeki askerlerin tayinatları için ihtiyaç duyulan zahirenin Sivas eyaleti kazalarında bedeli mukâbilinde

tamamen ve hızlıca paşaya ulaştırılması ve durumun Dersaadet'e bildirilmesi, emrin ifasında itaatsizlik gösterenlerin cezalandırılması ile ilgili bir kayıt yer almaktadır. (TŞS 24, 28/1).

Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri Hacı Hafız Ali Paşa'nın yönetiminde bulunan askerlerin tayinatları için kilesi 40 paradan 10.000 kile buğday ve kilesi 20 paradan 60.000 kile arpanın tespit edilen fiyat ile bahası Serasker tarafından verilmek üzere satın alınması gerekiyordu. Bunların Sivas eyaletine taksim olunduğunda Tokat kaza ve nahiyesinin hissesine düşenin tespiti ve Serasker tarafına gönderilmesi emredilmektedir (TŞS 24, 28/2).

Erzurum Valisi maiyetinde toplanan askerlerin erzak ihtiyacını karşılamak için önceden olduğu gibi yine bedeli Erzurum Valisince karşılanmak üzere Sivas'tan temin edilmesi ve bedelinin öncekilere 10'ar guruş eklemek suretiyle toplam 115.000 guruş olarak tespitine dair belgeyi de görmekteyiz (TŞS 24, 42/3).

9. BULGULAR

Şer'îye sicilleri Osmanlı Devleti'nin, sosyal, siyasal, ekonomik, idare ve hukuk tarihi açısından vazgeçilmez olan birinci dereceden kaynaklardır. Özellikle yerel tarihi verilerin ortaya çıkarılması bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu verilerin ortaya konması bakımından Şer'îye sicillerinin incelenmesi şarttır.

Üzerinde çalıştığımız 24 Numaralı Tokat Şer'îye Sicili 1818–1820 yıllarına ait olup Tokat'ın o dönemdeki sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve askeri hayatı ile ilgili önemli resmi kayıtlar içermektedir.

Tokat, incelediğimiz dönemde Sivas sancağına bağlı bir kaza statüsündedir ve voyvoda tabir edilen yöneticiler tarafından idare edilmektedir. Dönemin voyvodası Derviş Ali'dir. Sivas valisi ise vezir statüsündeki Lütfullah Paşa'dır. Tokat askeri yönden Şark canibi ser-askerliğiyle birlikte de anılmaktadır. İncelediğimiz yıllarda Şark Canibi Ser-askeri aynı zamanda Erzurum valisi de olan vezir statüsündeki Hafız Ali Paşa'dır.

Tokat kazasında statü bakımından en üst düzeydeki yönetici kadıdır. Kadının hâkimlik görevi dışında kazanın idaresi ve merkezle yazışmaların sağlanmasında da önemli görevleri olduğu anlaşılmaktadır. Kadıların kazalardaki işlerini yürüten yardımcılara ise naib denilmiştir. Tokat Naibleri olarak çalıştığımız defterde Mevlâna Ali Sabit ve Keçeci-zâde Abdulhalim Efendi'nin adlarına rastlamaktayız.

Tokat müftüsü ise Müftü-zâde Seyyîd Abdurrahman Efendi'ydî (TŞS 24, 119/1), (TŞS 24, 121/1). Ayrıca yine kayıtlarda belirtildiği üzere Trabzon Valisinin Sabık Süleyman Paşa, Van Valisinin Mahmud Paşa, Niğde sancağı mutasarrıfının Şerif Mehmed Paşa, Yeniçeri Ağası'nın Abduhu es- Seyyîd Hasan Ağa olduğu görülmektedir. Tokat kalesi dizdarı es-Seyyîd Mehmed, Yeniçeri serdarı Hacı Mustafa Ağa'dır (TŞS 24, 23/2).

1818–1820 yıllarında Tokat merkezinde toplam 77 mahallenin ismi geçmektedir. Tokat kazasına bağlı Dönekseâbâd, Kafirni, Tozanlu ve Komanat, Yıldız olmak üzere beş nahiye bulunmaktadır. Komanat'a bağlı 45, Kafirni'ye bağlı 40, Yıldız'a bağlı 13, Dönekseâbâd bağlı 9, Tozanlu'ya bağlı 40 köyün adına da ulaşmaktayız.

Tokat'ta esnaflara ait fiyatlar defterde zengin örneklerle dolu ve dönemin fiyatı konusunda bize karşılaştırmalı bilgiler verecek düzeydedir. Defterde Tokat'ta o dönemde geçerli olan üç para birimi olarak kuruş, para ve meblağın adı geçmektedir.

Merkezden gönderilen çeşitli emirler ile ordunun ihtiyaçları karşılanmak istenmiştir. Bu isteklerin büyük çoğunluğu ülkede çıkan ayaklanmalar sebebiyledir. Asker sevki, mekâri şütüran, hinta ve şair talep edilmiş ve bunların masrafları da Sivas sancağı kazalarına taksim edilmiştir. Merkezden gönderilen diğer bir emir ise Şehzade Ahmet'in doğumunun kutlanmasıdır. Emirler ile İstanbul'dan başlayarak bütün memleket sathında yedi gün top ve tüfenk atışlarıyla şenlikler yapılması camilerde hayır dualar edilmesiyle doğum hadisesinin kutlanması istenmiştir.

Tokat'ta bakırcılığın önemli olduğu, Ergani madenlerinden getirilen bakırın Tokat kalhanesinde işlendiği, Samsun iskelesi üzerinden İstanbul'a ulaştırıldığı ve özellikle gemi kaplaması için İstanbul'dan yüklü miktarda bakır talep edildiği de defterdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bakırın, Hasköy vb. yerlerdeki silah üretimi açısından önem arz ettiği de gönderilen fermanlarda belirtilmiştir.

10.SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin XV – XX. Yüzyıllarına ait olan Şer'ıye Sicil defterlerinin Osmanlı tarihinin dolayısıyla Türk tarihinin kaynakları arasında birinci derecede önemli yer tuttuğuna şüphe yoktur. Merkezle yapılan belli başlı yazışmaların, fermanların, kanunnamelerin ve şer'i hüccetlerin ve daha birçok vesikanın geçirildiği bu sicil defterleri incelenmeden imparatorluğun idari ve içtimai tarihini hakkıyla ortaya çıkarmak imkânsızdır.

Çalışmasını yapmış olduğumuz Şer'ıye Sicilleri Osmanlı Devleti hukuk sisteminin işleyişini en iyi şekilde gösteren tarihi kayıtlar olmaları bakımından da büyük önem taşırlar. Sosyal hayata ait belgeleri incelediğimizde davaların çözüme kavuşturulmasında şer'i ve örfi hukukun bir sentezi olan Osmanlı hukuk sisteminin uygulanışını görmekteyiz.

24 Numaralı Tokat'ın Şer'ıye sicil defterindeki bilgiler ışığında yapmış olduğumuz bu tez çalışması 1818-1820 yılları arası Tokat'ın idari, askeri, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler içermektedir. Çalışmamız, Tokat'ın o dönemki yönetimi ve idarecileri, askeri gelişmeleri, mahalle gibi şehrin fiziki unsurlarının yanı sıra sanayi, ekonomik durum, iş kolları, din ve eğitim kurumları, vakıflar gibi konularda bizleri aydınlatmaktadır.

Bizim de şer'ıye sicili çalışmamızdaki amaç M. 1818-1820 (H.1234–1235) yıllarında Tokat'ın durumunu bu birinci el kaynaktan yararlanarak ortaya koymaktı. Böylece özeld e Tokat, genelde Osmanlı Devleti tarihinin aydınlatılmasında küçük de olsa bir katkı sağlamak amacımızdı. Ayrıca sanat tarihi, ekonomi, sosyoloji, müzecilik ve diğer alanlarda çalışma yapacak araştırmacılara kaynak teşkil ederek yardımcı olacağını düşünüyor ve ümit ediyoruz.

11. KAYNAKLAR

- Abacı, N. (1994), *1812 Tarihli Şer‘iye Siciline Göre 19. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- Acehan A.(2008), “Osmanlı Devleti’nin Sürgün Politikası ve Sürgün Yerleri” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,1/5: s.24
- Açıkel, A.(2001), “Tokat Şer‘iye Sicillerine Göre Beylerbeyi Buyuruldukları”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 5: s.13–40.
- (2004), “Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhânesi (1690–1840)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c.XIX-S.2, İzmir, s. 1–33.
- (2004), “Tokat Sancağı’nın İdari Durumu ve Nüfus Yapısı (1880–1907)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.14, S:2, Elazığ, s. 331–359.
- Açıkel, A. ve A. Sağırılı (2005), “Tokat Şer‘iye Sicillerine Göre Salyâne Defterleri (1771–1840)”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*,41,İstanbul, s.95–145.
- (2005), *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları-Vakfiyeler*, 1. cilt, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları, Tokat.
- Ahmed Vefik (1328), *Tekâlif-i Kavâidi*, Matbaa-i Kader, İstanbul. s.18
- Akgündüz, A. (1988), *Şer‘iye Sicilleri*, I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.
- (2002), “Şer‘iyye Mahkemeleri ve Şer‘iyye Sicilleri”, *Türkler*, (Ed.) Hasan Celal Güzel, c. 10, Yeni Türkiye Yayını, Ankara.
- *Kânunnâmeler*, Osmanlı Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2000 c.1 s.87
- Akın, Z. (2004), *25 Numaralı (H. 1234–1236/ M. 1819–1821) Tokat Şer‘iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Aktaş, E. (2009), *XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Tokat*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Aktuğ, G. (2013), *(H. 1324–1328) Tarihli Kırşehir-Çiçekdağı Şer‘iye Sicili’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, NiğdeÜniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Niğde.

- Apaydın, M. (2010), *16 Numaralı Şer'îye Siciline Göre Sivas*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Asıl, H.(2006), *18 Numaralı Tokat Şer'îye Sicili Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- Aslan, N. (1998), “ Milli Arşivimiz İçerisinde Şer'îye Sicilleri Eğitim ve Terminolojisi Problemleri” , *I. Milli Arşiv Şurası(20–21 Nisan 1998)*, Ankara, s. 190.
- Atalar, M. (1976), “ Şer'îye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe” ,*Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslami Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(4), Ankara, s. 303–328.
- Atar, F. (2010) “Mahkeme” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. 27, İstanbul,s.338
- Aydın, M. A.(2002), “Osmanlı Hukukunun Genel Yapısı ve İşleyişi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- “Osmanlı Hukukunun Genel Yapısı ve İşleyişi”, *Genel Türk Tarihi*, c. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, S.241
- Barbak, S. (2004), *50 Numaralı (H. 1253–1254/ M. 1837–1839) Tokat Şer'îye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Bardakoğlu, A. (2000), “Osmanlı Hukukunun Şer'îliği Üzerine”, Osmanlı Ansiklopedisi C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 415
- Bayındır, A. (1986), *İslâm Muhakeme Hukuku*, İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Yayını, İstanbul.
- Belge, H. (2002), *80 Numaralı ve (H. 1296–1301/ M. 1878–1884) Tarihli Tokat Şer'îye Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde.
- Beşirli, M. (2005), *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi, I, Tokat (1771–1853)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları, Tokat.
- (2000), “385 Numaralı Harput Şer'îye Sicili'nin Tanıtımı ve Osmanlı Şehir Tarihi Açısından Önemi”, A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 10, Ankara.

- Beydilli, K. (2000), “İmam (Osmanlı Devleti” nde İmamlık)”, *TDVİA*, c.22, İstanbul, s. 181-186.
- Bilirli, T. (2006), *111 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Çelik, N.B. (2008), “Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı”Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Cin, H. ve A. Akgündüz (1995), *Türk Hukuk Tarihi*, II, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya.
- Cinlioğlu, H.T. (1950), *Osmanlılar Zamanında Tokat*, II, Tokat Matbaası, Tokat.
- Çiçek, H. (2006), *Tokat Merkez Sancağı’nın Sosyo-Ekonomik Konumu (1800–1850)*, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek LisansTezi),Samsun.
- Demir, A. (2007), XVI. Yüzyılda Samsun-Ayıntab Hattı Boyunca Yerleşme, Nüfus ve Ekonomik Yapı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış DoktoraTezi),Samsun.
- (2012), “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Tokat Şehrinde Göçmenler” Tokat Sempozyumu (01-03 Kasım 2012),Tokat.
- Demir, A. ve Dönder, Y. (2015), “Amasya tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şeriyye Sicili” III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu, (8-10 Ekim 2015)
- Demir, Ş. (2010), *10 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Demirci, A. (2007), *3 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Demirtaş, H. (2007), *12 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.

- Devellioğlu, F. (2008), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Durhan, İ. (1999), “Osmanlı Hukukunun Yapısı Üzerine Bir Etüd” A.Ü. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.III, S.I
- Düzbakar, Ö. (2003), “Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri” Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,Bursa
- Ekici, O. (2010), *33 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Ekinci, E.B.(2005), “Osmanlı Devleti’nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*,3(5), İstanbul, s. 417–439.
- Emecen, F. (1988), “Ağnam Resmi”,*TDVİA*,1, İstanbul, s.478–479.
- Erdem, S. (1987), “Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler”, Türk Kültüründe ve Tarihinde Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986),Ankara.
- Erdoğan, A. (2008), “Osmanlı Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer‘iye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (1805-1845), Cumhuriyet Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas.
- Ergenç, Ö. (1984), “Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine” , Osmanlı Araştırmaları IV. İstanbul, s.69
- Ersoy, O. (1963), “ Şer‘iye Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXI (3–4), Ankara, s. 33–64.
- (1980), “ Şer‘iye Sicilleri Toplu Kataloguna Doğru”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, 8(124, Ankara, s. 1–20.
- Gedikli, F. (2005), “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer‘iye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3(5), İstanbul, s. 187–213.
- Genç, M. (2000),*Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Göde, K. (1986), “XIV. Yüzyılda Tokat/Eratnalılar Hâkimiyetinde Tokat” Türk Kültüründe ve Tarihinde Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986),Ankara.
- Gökbilgin, M.T. (1979-1997), “ Tokat”, *İslam Ansiklopedisi*, XII/I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul, s. 401.

- Halaçoğlu, Y.(1976), “Şer‘iye Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru Adana Şer‘iye Sicilleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*,(30), İstanbul, s. 99– 108.
- Hanilçe, M. (2013), “16 numaralı Tokat Şer'iyye sicili transkripsiyonu ve değerlendirilmesi”, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- İlgürel, M. (1975), “ Şer‘iye Sicillerinin Toplu Katalogu’na Doğru”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*,(28–29): s. 123–166.
- İnalçık, H. (2000), *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300–1600)*, I, İstanbul.
- (1993), “Cizye”, *TDVİA*, VIII, İstanbul, s.45–48.
- Kallek, C. (1992), “Batman”, *TDVİA*, V, İstanbul, s.200.
- Kaplan, Ç. (2011), *55 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Karabay, K.(2007), *63 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş.
- Kaya, F.(2013), “1465 Numaralı Şer‘iye Sicili Defterine Göre Mesudiye’nin Ekonomik, Sosyal Ve Kültürel Yapısı” Marmara Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul, s.8
- Keleş, M.(2003), *Tokat’ın 18 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili (1229/1813-1814)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Tokat.
- Kızılcapan, Adem. (2009), Şer‘iye Sicillerine Göre XIX.Yüzyılda Tokat'ta Gayrimüslimler, Cumhuriyet Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas.
- Köksal, O. (2012), “Osmanlı Hukukunda Bir Ceza Olarak Sürgün Ve İki Osmanlı Sultanının Sürgünle İlgili Hattı Hümayunları” OTAM, S.19 Ankara,2006
- Köse, S.(1999), “Osmanlı’da Şer‘i Cezalar”, *İslâmiyât Dergisi*, c. 2, İl Basımevi, Ankara, 1999 s. 27-29
- Küçüktaşçı, M.S. (2000), “İmam”, *TDVİA*, c. 22, İstanbul, s.178-181.
- (2002), “Kâtip”, *TDVİA*, c. 25, Ankara, s.49-52.

- Mercan, M. (2002), “Tokat’ın Mutasarrıflık Oluşuna Dair Bir Belge”, *Tokat Kültür Araştırma Dergisi*, 17, Tokat, s.5–13.
- Moğol, H.(1996), *Şer’iye Sicilleri Sözlüğü*, Mehter Yayınları, Ankara, s.6-7
- Ortaylı, İ.(1994), *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Önder, M. (1997), “Şehirde Şehire Anadolu” , İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s.417.
- Özbilgen, E.(1985) Osmanlı Hukukunun Yapısı, Osmanlı Kültürü Araştırmaları, Nihal Kitabevi, İstanbul, s. 43
- Özcan, A. (1998), “Mahkeme”, İslam Ansiklopedisi, c.VIII, İstanbul, s.149
- Öztürk, M. (2002) “Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi” , *Türkler*, 10, Ankara, s.802–903.
- Öztürk, N. (2006), “Mütevelli”, *TDVİA*, c. 32, İstanbul, s. 217-220.
- Pakalın, M.Z. (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-II-III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Pirdoğan, A. (2006), *48 Numaralı Tokat Ser’iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Sahillioğlu, H.(1994), “Dirhem”, *TDVİA*, IX, İstanbul, s.368–371.
- Sami, Ş. (1998), *Kâmûs-ı Türkî*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Sarıbal, İ. (2004), *23 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Seyrek, A. (1996), “H.1333-1338/M.1914-1920 tarihli 117 numaralı Şer’iye Siciline Göre Tokat-Pazar Nahiyesi” İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya
- Şahingöz, F. (2010), *9 Numaralı Şer’iye Sicili’ni Göre Sivas*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Şen, M. (2000). “Osmanlı Hukukunun Yapısı”, Osmanlı Ansiklopedisi, c. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2000, s. 327
- Şimşirgil, A. (1990), *Osmanlı Taşra Teşkilatı’nda Tokat*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- (1989), “*Osmanlı Taşra Teşkilatı’nda Rum Beylerbeyliği*”, Türklük Araştırmaları Dergisi,5,İstanbul, s.290
- (2003), “*XIV-XVI. Yüzyıllarda Tokat Cami Ve Mescidleri*”,*Tarih İncelemeleri Dergisi, c. XVIII, S, s.91*
- Tekin, M.(2012), “*Hititler Dönemi’nde Tokat ve Çevresi*” Tokat Sempozyumu (01-03 Kasım 2012),Tokat.
- Tetik, M.(2003), “2153 Numaralı Safranbolu Şer’iye Sicili Transkripsiyonu”(H.1313-1314,M.1897-1898),Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük s.18
- Tok, Ö.(2005), “*Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı Şehrindeki Mahalleden İhraç Kararlarında Mahalle Ahalisinin Rolü*” ,SosyalBilimler Enstitüsü Dergisi, S.18, Kayseri
- “Tokat”,*Yurt Ansiklopedisi(1984),X, Anadolu Yayınları, s.7065–7078.*
- Uğur, Y. (2003), “Mahkeme Kayıtları (Şer’iye Sicilleri):Literatür Değerlendirmesi ve Bibliyografya”,*Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c.1, S.1, İstanbul, 305–344.*
- (2010), “Şer’iye Sicilleri” *TDVİA, c. 39, İstanbul, s. 9*
- Uzunçarşılı, İ.H. (1984), *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara.
- (2003), *Tokat Kitabeleri*, Yayına Hazırlayanlar: M.Mercan ve M.E. Ulu, Ankara.
- (1945), *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara.
- Ünal, M.A, (2010). Osmanlı Müesseseleri Tarihi, Fakülte Kitapevi, Isparta, s.225
- Yazıcı, E. (2011), *47 Numaralı Tokat Ser’iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Yediyıldız, B. (1986), “Vakıf”, *İA, c. 13, s. 153–154.*
- Yel, A.M. ve Küçükaşçı, M.S. (2003), “Mahalle”, *TDVİA, c. 27, Ankara, s. 323*
- Yeşilay, M. (1992), “H.1227-M.1812 Tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve İndeksi” Ankara Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara
- Yıldırım, Ö.(2007), *1797–1798 Yıllarına Ait Tokat Şer’iye Sicilinde yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun.

Yılmaz, Y. (2010), *82 Numaralı (H. 1304-1313/ M. 1886-1896) Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Kayseri

Yücekaya, H. (2011), “Şer'iyeye Sicillerine Göre 19.Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık” Gazi Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara

İnternet Siteleri

www.tdk.org.tr (Türkçe sözlüklerin karşılıkları için)

www.ttk.org.tr (Hicri tarihlerin miladi karşılıkları için)

12.EKLER

Sayfa No / Belge No :1/1

Belgenin Konusu : Gümüş Nakli

Belgenin Tarihi : 19 Şa'bân 1234 / 13 Haziran 1819

Özet : Keban Ma'den-i Hümâyûn'dan Asitâne-i Aliyye'ye gidecek altı yük gümüş hazinesinin güvenli bir şekilde yerine ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 1/2

Belgenin Konusu : Gümüş Nakli

Belgenin Tarihi : 6 Ramazân 1234 / 29 Haziran 1819

Özet : Keban Ma'den-i Hümâyûn'dan Asitâne-i Aliyye'ye gidecek üç yük gümüş hazinesinin Küçük Ahmet Tatar ağa refakatinde güvenli bir şekilde yerine ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 1/3

Belgenin Konusu : Sürgün

Belgenin Tarihi : 11 Ramazân 1234 / 4 Temmuz 1819

Özet : Emr-i âlî ile Tokat'da sürgün olarak ikamet etmekte olan Beyoğlu Papazı Vasili 'ye Rum Patriğinin kefil olduğu, adı geçen papazın Tokat'ta sürgün olarak oturmakta iken karar değişikliği ile adı geçen kefil Partatiosun Papaz Vasili'yi bulunduğu yerden alıp adı geçen şehire (Beyoğluna) getirmeye yeniden kefil olduğuna dair

Sayfa No / Belge No : 1/4

Belgenin Konusu : Altın Nakli

Belgenin Tarihi : 15 Ramazân 1234 / 8 Temmuz 1819

Özet : Erzurum Vâlisi Hafız Ali paşa tarafından Asitâne-i Aliyye'ye gidecek bir yük altın hazinesinin çifte Tatar Yahya ve İsmail Tatar eliyle adı geçen yere güvenli bir şekilde ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 1/5

Belgenin Konusu : Bakır Nakli

Belgenin Tarihi : 7 Ramazân 1234 / 30 Haziran 1819

Özet : Ma‘den-i Hümâyûn’dan Asitâne-i Aliyye’ye gidecek bir yük hazinesinin Tokat’a güvenli bir şekilde yerine ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 1/6

Belgenin Konusu : Bakır Nakli

Belgenin Tarihi : 25 Recep 1235 / 8 Mayıs 1820

Özet : Deveci tayin olunan beş nefere bakır eminleri eliyle dört yüz guruş teslim edilmesine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 1/7

Belgenin Konusu : Altın Nakli

Belgenin Tarihi : Gurre-i Safer 1235 / Kasım-Aralık 1819

Özet : Erzurum Vâlisi Hafız Ali paşa tarafından Asitâne-i Aliyye’ye gidecek bir yük altın hazinesinin tatar başısı İsmail tatar eliyle adı geçen yere güvenli bir şekilde ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 1/8

Belgenin Konusu : Gümüş Nakli

Belgenin Tarihi : Gurre-i Safer 1235 / Kasım-Aralık 1819

Özet : Erzurum Vâlisi Hafız Ali paşa tarafından Asitâne-i Aliyye’ye gidecek bir yük hazinesinin tatar başısı İsmail tatar eliyle adı geçen yere güvenli bir şekilde ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 2/1

Belgenin Konusu : Görev Tevcihi

Belgenin Tarihi : Gurre-i Cemâzi-yel-âhir 1234 / Mart-Nisan 1819

Özet : Tokat ve Turhal kadısına hitaben gönderilen mektupta; Ebubekir Ağanın serdar tayin edildiği ve ona bu vazifede yardımcı olunması, Ebubekir Ağanın da kanunlara uygun hareket etmesi gerektiğini bildiren kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 2/2

Belgenin Konusu : Sivas valisi devletlü Es-seyyid Lütfullah Paşa hazretleri tarafından gelen şarkiyeye mütealik buyruldu

Belgenin Tarihi : 13 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 9 Nisan 1819

Özet : Sivas'ın havi olduğu elviye ve kazalarda toplanan avarız vergisinin ilgili makama teslimi

Sayfa No / Belge No : 3/1

Belgenin Konusu : Görev Tevcihi

Belgenin Tarihi : 29 Rebiü'l Evvel 1234 / 26 Ocak 1819

Özet : Şeyh Hamza türbesinin yerini bularak yeniden inşa ettirmeleri sebebiyle Derviş Hızırın vazifedar olarak atanma talebine ilişkin emirdir.

Sayfa No / Belge No : 3/2

Belgenin Konusu : Mübaşeret hizmeti masraflarının karşılanması için alınan buyruldu

Belgenin Tarihi : 15 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 11 Nisan 1819

Özet : Sivas sancağının muhtevi olduğu kazalarda görülen mübaşeret hizmeti masraflarının mahallinden karşılanması için alınan buyrultu kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 4/1

Belgenin Konusu : Sürgün

Belgenin Tarihi : Evail-i Rebiü'l -âhir 1234 / Ocak-Şubat 1819

Özet : Niğde sancağında Çamardı sakinlerinden Papaz Vasil'in asayiş bozan hareketleri sebebiyle sürgün edilmesi ve benzer hareketlere cesaret edeceklerin korkutulması babında cezalandırılması için emirdir.

Sayfa No / Belge No : 4/2

Belgenin Konusu : Tokat voyvodalığı mukataası için Derviş Hacı Ağa'ya müteallik zabt-ı emri kaydı

Belgenin Tarihi : 29 Muharrem 1234 / 28 Kasım 1818

Özet : Miri arazilerin tasarrufuna talib olan Derviş Ağa'ya verilen tasarrufun ne vecihle görüleceğine ilişkin emirdir.

Sayfa No / Belge No : 5/1

Belgenin Konusu : Duhan ve rişte-i penbe damga iltizamcısı Şerif Mehmet'e mütaallik buyuruldu

Belgenin Tarihi : 13 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 10 Mart 1819

Özet : Şerif Mehmet'e 1234 senesi Duhan ve rişte-i penbe toplanması için gönderilen emir

Sayfa No / Belge No : 5/2

Belgenin Konusu : Kılâ'-ı hâkâniye masrafı

Belgenin Tarihi : 25 Rebiü'l -âhir 1234 / 21 Şubat 1819

Özet : 1232 senesine mahsûben Sivas sancağı kazalarından kılâ'-ı hâkâniye masarısı için talep edilen

Sayfa No / Belge No : 5/3

Belgenin Konusu : Zahire Talebi

Belgenin Tarihi : 23 Safer 1234 / 22 Aralık 1818

Özet : Merkez tarafından Tokat'tan zehayir akçesinin istenmesi

Sayfa No / Belge No : 6/1

Belgenin Konusu : 233 senesine mahsuben ağnam bedeliyesi için gelen emir sureti

Belgenin Tarihi : 9 Muharrem 1234 / 8 Kasım 1818

Özet : 233 senesi ağnam bedelinden eksik kalan meblağın derhal toplanarak gönderilmesi için alınan emir kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 6/2

Belgenin Konusu : Vergi

Belgenin Tarihi : 15 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 11 Nisan 1819

Özet : Tokat voyvodalığı şarkipare kazası hissesi 1020 kuruştur.Fakat bahsi geçen yerin ahalisi uzun süredir bölgenin harap olmasından dolayı bölgeyi terk etmiştir. Halkın da bölgeyi terk etmesinden dolayı verginin affını istemişlerdir.

Sayfa No / Belge No : 7/1

Belgenin Konusu : Zahire Vergisi

Belgenin Tarihi : 5 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 2 Mart 1819

Özet : Kılâ'-ı hâkâniye masrafları için Tokat hissesine düşen Sivas mahkemesince belirlenen zahire vergisinin toplanması için gelen buyruldu

Sayfa No / Belge No : 7/2

Belgenin Konusu : Vergi

Belgenin Tarihi : 25 Cemâzi-yel-evvel 1234/ 22 Mart 1819

Özet : Kılâ'-ı hâkâniye masrafları için Tokat hissesine düşen Sivas mahkemesince belirlenen meblağın tamamen teslim edildiğine dair Sivas valisine gönderilen hüküm

Sayfa No / Belge No : 8/1

Belgenin Konusu : Şarkipareye ait ilâm kaydı

Belgenin Tarihi : 26 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 23 Mart 1819

Özet : Darbhane-i amireye teslim olunmak üzere Şarkipare hissesine düşen 1020 guruş tekalifatı karşılamaya kudretleri olmadığından bahisle Divan-I Rum'a ileilmek üzere iltimas talebini havi ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 8/2

Belgenin Konusu : Şarkipare için voyvoda ağaya müteallik ilâm kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 24 Mart 1819

Özet : Kılâ'-ı hâkâniye bedeli ve bedel-i ağnam bakayalarıyla hizmet mübaşirine ve konak kirası ve taamiye ve diğer masraflar için şarkipareye isabet eden mebalığdan zimmetlerinde bir şey kalmadığının ilâmı kaydı

Sayfa No / Belge No : 8/3
 Belgenin Konusu : Şarkipareye müteallik taahhüd ıslahı kaydı
 Belgenin Tarihi : 27 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 24 Mart 1819
 Özet : 1234 senesi şüturan bedelinden Şarkpare ahalisinin kendi hissesine düşen meblağı ödeyeceklerini taahhüt ettiklerini mübeyyen kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 9/1
 Belgenin Konusu : Mürasele
 Belgenin Tarihi : Fi Gurre-i 1234
 Özet : Şerif Mehmet'e müteallik duhan ve rişte-i pembe damga müraselesi kaydı

Sayfa No / Belge No : 9/2
 Belgenin Konusu : Sümbül tekkesi Es-seyyid Eş-şeyh Süleyman'ın istilam emri kaydı
 Belgenin Tarihi : 8 Rebî-ül-âhir 1234 / 4 Şubat 1819
 Özet : Sümbül baba tekkesinin tamiri için emirname olmamasından hareketle kimin yaptırdığının ve şimdiye kadar bakım giderlerinin nasıl karşılandığının araştırılması için istilamdır.

Sayfa No / Belge No : 9/3
 Belgenin Konusu : Sümbül baba tekkesi Es-seyyid Eş-şeyh Süleyman'a müteallik emr-i ali kaydı
 Belgenin Tarihi : 8 Rebî-ül-âhir 1234 / 4 Şubat 1819
 Özet : Sümbül baba tekkesi ve vakfiyesinin banisi ile giderlerinin karşılanmasına ilişkin gelen emirname mucibince yapılan araştırma neticesi evveliyatına ilişkin malumatı havi ilamnamedir.

Sayfa No / Belge No : 10/1
 Belgenin Konusu : Vakıf
 Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Rebî-ül-âhir 1234 / 1819
 Özet :

Sayfa No / Belge No : 10/2
 Belgenin Konusu : Sürgün
 Belgenin Tarihi : Evail-i Cemâzi-yel-âhir 1234 / Mart-Nisan 1819
 Özet : Ovam nam papazın yaptığı gayri resmi işler nedeniyle Muş tarafına Cakli manastırına sürgün edilmesi

Sayfa No / Belge No : 10/3
 Belgenin Konusu : Gümüş Nakli
 Belgenin Tarihi : 23 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 19 Nisan 1819
 Özet : Keban Ma'den-i Hümâyûn'dan Üsküdarâ varıncaya kadar Hasan Ağa refakatinde güvenli bir şekilde yerine ulaştığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 11/1
 Belgenin Konusu : Vergi
 Belgenin Tarihi : 23 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 20 Mart 1819
 Özet : Devlet-i Aliye'den hizmet, yeme, konak kiralari ve sair ihtiyaçları için Tokat'ın hissesine düşen meblağın ödenmesine dair

Sayfa No / Belge No : 11/2
 Belgenin Konusu : Vergi Tahsili
 Belgenin Tarihi : 27 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 23 Nisan 1819
 Özet : Vilayet masrafları için Tokat ve nahiyelerine düşen 3486 kuruşun tahsiline dair

Sayfa No / Belge No : 12/1
 Belgenin Konusu : Vergi Tahsili
 Belgenin Tarihi : 22 Receb 1234 / 17 Mayıs 1819
 Özet : Tokat ve nahiyelerine düşen 3400 kuruşun tahsiline dair

Sayfa No / Belge No : 12/2
 Belgenin Konusu : Vergi Tahsili

Belgenin Tarihi : 3 Receb 1234 / 28 Nisan 1819
 Özet : Tokat ve nahiyelerine düşen 3400 kuruşun tahsiline dair

Sayfa No / Belge No : 12/3
 Belgenin Konusu : Sümbül tekkesine mütealîk i'lam kaydı.
 Belgenin Tarihi : 5 Receb 1234 / 30 Nisan 1819
 Özet : Sümbül baba tekkesi ve vakfiyesinin banisi ile giderlerinin karşılanmasına ilişkin gelen emirname mucibince yapılan araştırma

Sayfa No / Belge No : 13/1
 Belgenin Konusu : Vergi Tahsili
 Belgenin Tarihi : 9 Receb 1234 / 4 Mayıs 1819
 Özet : Es-seyyid Rüstem Ağa'nın Asitâne-i Aliyyeye olan i'lam kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 13/2
 Belgenin Konusu : İ'lam
 Belgenin Tarihi : 20 Receb 1234 / 15 Mayıs 1819
 Özet : Seyyid Turgan Şah Bey evkafının mütevellileri Es-seyyid Mehmed ve Es-seyyid Süleymana müteallik i'lam kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 14/1
 Belgenin Konusu : Nühas kalhanesine müteallik emr-i ali kayıdır
 Belgenin Tarihi : 22 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 18 Nisan 1819
 Özet : Hasköy tophanesinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan 280.000 vukiyye nühasın Tokat kalhanesinden temin edilerek Samsun iskelesine ulaştırılmasına dair emirdir.

Sayfa No / Belge No : 14/2
 Belgenin Konusu : Abdurrahman Ağa'ya müteallik murasele kayıdır
 Belgenin Tarihi : 27 Receb 1234 / 22 Mayıs 1819

Özet : Abdurrahman Ağa'nın yedinde bulunan değirmene başkaların müdahalesinin menî ve değirmenin yenilenmesi için muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 14/3

Belgenin Konusu : Hocazâde Mehmet Efendi'ye müteallik murasele kaydıdır

Belgenin Tarihi : 3 Şa'bân 1234 / 28 Mayıs 1819

Özet : Hocazade Mehmet Efendi'nin müderrisi olduğu yağıbasan medresesinin diğer işlerini de görmeye görevlendirilmesine dair muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 15/1

Belgenin Konusu : Takyeciler cami-i şerifinin mütevellilerine müteallik murasele kaydıdır

Belgenin Tarihi : 27 Receb 1234 / 22 Mayıs 1819

Özet : Takyeciler cami vakfî gelirlerinin ve giderlerinin hesaplanması neticesinde arta kalan 9835 guruşun defter- i sicile kayıt edilmesi ve bundan sonra meblağların Hafız Mustafa ile oluşturulacak cemaat ile birlikte belirlenmesine dair muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 15/2

Belgenin Konusu : Dizdar Ağa'ya müteallik emr-i ali kaydıdır

Belgenin Tarihi : Evahir-i Rebiü'l -âhir 1234 / Ocak-Şubat 1819

Özet : Mustahfaz askerler için Bekar kızın evlendirilmesine alınacak vergiye ilişkin talep olunan emirname kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 15/3

Belgenin Konusu : Sarı müftü nam sahibül hayratın evladlarından mütevellileri Es-seyyid Halil ve Es-seyyid İsmail'e müteallik murasele kaydı

Belgenin Tarihi : 3 Şa'bân 1234 / 28 Mayıs 1819

Özet : Yağıbasan medresesinde kalan talebelere ilişkin vazifelerin görülmesi için senede üç taksitle ve her taksitte otuz altışar guruştan 108 guruşun müderrislere verilmesine ilişkin muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 15/4

Belgenin Konusu : Yağlıbasan medresesinin müderrisleri faziletli Elhac Mehmet Efendi ve Arif Efendi'ye müteallik murasele kaydıdır

Belgenin Tarihi : 3 Şa'bân 1234 / 28 Mayıs 1819

Özet : Yağlıbasan medresesinin altında olan 16 odada geceleyin talabelere ait olan yerlerin vakıf şartında belirtildiği üzere bahçenin mütevellisi yedinden alınmak üzere gördürülmesine ilişkin verilen muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 16/1

Belgenin Konusu : Tozanlı için Sivas valisi devletli Lütfullah Paşa hazretlerine olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Şa'bân 1234 / 30 Mayıs 1819

Özet : Tozanlı nahiyesi ahalisinin salyanede ödemeleri icab eden bedelin ahalinin fakir hali ve zaruretine binaen mahallinden tahsil olunması isteklerini Sivas valisine arz eden ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 16/2

Belgenin Konusu : Sürgün

Belgenin Tarihi : Evahir-i Cemâzi-yel-âhir 1234 / Mart-Nisan 1819

Özet : Amasya ihtilaline karıştığı sabit olmakla limni adasının sürgün edilmişken sağlık sorunları sebebiyle ulaşamayacağına binaen sürgün yerine Tokat'a kaydırılmasını ve münfanın Tokat'a eriştiğinde darsaadetin haberdar edilmesini mübeyyen ferman suretidir.

Sayfa No / Belge No : 17/1

Belgenin Konusu : Suret-i emr-i ali mucibince Sivas valisi tarafından bir kıta buyuruldu kaydı

Belgenin Tarihi : Gurre-i Safer 1234 / Kasım-Aralık 1818

Özet : Amasya ihtilaline karışan Vazih Mustafa'nın sürgününün Tokat'a tahvilini ve buyruldu gereğince amelş edilmesi ve Tokat'a ulaştığında Sivas valisinin ve darsaadetin haberdar edilmesini beyan eden buyrultu suretidir.

Sayfa No / Belge No : 17/2

Belgenin Konusu : Tozanlu ihtiyarlarını sivasa ihzar için gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : Gurre-i Safer 1234 / Kasım-Aralık 1818

Özet : Tozanlu ahalisinden Cinci oğlu Ömer ve Baltacı oğlu Ali ve İmam oğlu Ali' nin ahaliye zülmettikleri gerekçesiyle ahali ihtiyarları ile bahsi geçenlerin iddianın tahkiki için mübaşir marifetiyle Sivas'a getirilmesini ifade eden Tokat kadısı, fetva emini ve voyvodaya hitaben gönderilen buyruldudur.

Sayfa No / Belge No : 17/3

Belgenin Konusu : Kalb para alınıp verilmesin diye gelen emr-i ali kaydı

Belgenin Tarihi : Evahir-i Cemâzi-yel-âhir 1234 / Mart-Nisan 1819

Özet : Mısır'dan tüm memlekete yayılan kalp para ve sikkelerin alınıp verilmesinin yasaklanması, bu işi yapan kalpazanlar ile ruhsat verenlerin şiddetle cezalandırılması, çarşı ve pazara casusların istihdamıyla bu işi yapanların tespiti ve gereğinin yapılması ile piyasada devalan eden tüm para nevinden şeylerin değerinden fazla alınıp verilmemesi ile kalpazanlık suçlarının mahkemelerde ivedilikle görülmesi ve şiddetle cezalandırılması için tüm idare amirlerine gönderilen ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 18/1

Belgenin Konusu : Tarla zabtıyçün bıyık oğlu Ali'nin mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 14 Şa'bân 1234 / 8 Haziran 1819

Özet : Abdurrahman Alemdardan edindiği yedi adet tarlaya Seyyid Hasan'ın taarruzu nedeniyle bıyık oğlu Ali'ye verilen muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 18/2

Belgenin Konusu : Şarkpare kazası tevabiinden kavalı kışlak ahalisine müteallik emr-i ali kaydı

Belgenin Tarihi : 9 Receb 1234 / 4 Mayıs 1819

Özet : Kavalı kışlak ahalisinden miri malı ve tekalif için Tokat voyvodasına eda eylemeleri nedeniyle Kazâbad ve ya başka yerlerin müdahalesinin engellenmesi için çıkartılan emirnamedir.

Sayfa No / Belge No : 19/1

Belgenin Konusu : Şarkpare kazası ve tevabiinden Güngörmez ve Lokman karyeleri ahalisine müteallik emr-i ali kaydı

Belgenin Tarihi : 9 Receb 1234 / 4 Mayıs 1819

Özet : Şarkipare kazası ve tevabiinin tüm vergileri Tokat voyvodalığı uhdesinde olmakla başkasının müdahalesinin engellenmesi ile ödenecek meblağların tespiti ile ziyade tekalif ile rencide olunmamaları için verilen emirnamedir.

Sayfa No / Belge No : 19/2

Belgenin Konusu : İlam

Belgenin Tarihi : 19 Şa'bân 1234 / 13 Haziran 1819

Özet : İsmail bin Mehmet ile Seyyid Mehmet arasındaki alacak anlaşmazlığının halline ilişkin ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 20/1

Belgenin Konusu : İlam

Belgenin Tarihi : Gurre-i Safer-ül hayr 1234 / Kasım-Aralık 1819

Özet : Semerkand mescidi ile geriz-i kebire kadar kenefin yılda iki defa temizliğinin yapılması için vefat eden Veliyyüddin Çelebinin yerine İsmail Çelebinin mütevellî tayin olunmasına ilişkin mürasele kaydır.

Sayfa No / Belge No : 20/2

Belgenin Konusu : Kavs oğlu Elhac Hüseyin Ağa'ya müteallik mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 3 Zilkade 1234 / 24 Ağustos 1819

Özet : Semerkand mescidi nazır ve mütevellisi Seyyid Veliyyüddin'in bila veled vefatı sebebiyle mescidin temizlik işlerini görmek üzere Kavs oğlu Elhac Hüseyin Ağa'nın nazır ve mütevellî olarak tayinine ilişkin kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 20/3

Belgenin Konusu : Kefelizâde Es-seyyid Hüseyin Ağa'ya müteallik mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 19 Safer 1234 / 18 Aralık 1819

Özet : Tekalif-i örfiye defterine nezaret etmek üzere Celiz oğlu elhac Mehmet'in yerine Kefelizâde Es-seyyid Hüseyin'in tayinine ilişkin müraseledir.

Sayfa No / Belge No : 20/4

Belgenin Konusu : Kılâ'-ı hâkâniye müteallik Sivas valisi devletlü Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 11 Şa'bân 1234 / 5 Haziran 1819

Özet : Kılâ'-ı hâkânide ihtiyaç duyulan mühimmatın Sivas kazalarından tedarik edilerek Samsun iskelesine naklinin sağlanmasına dair emr-i ali sureti ile buyrulduğunun gereğinin yapılması için Sivas sancağı kazalarına gönderilen mürasele kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 21/1

Belgenin Konusu : Hisariye medresesi vakfı müderrislerine müteallik ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 15 Şa'bân 1234 / 9 Haziran 1819

Özet : Hisariye vakfı medresesi tevliyetinin ve müderrisliğinin evlad-ı vakıftan olmadıkları nümayan olmakla ellerinde berat bulunan Ali bin Abdullah ve Es-seyyid Abdurrahman bin Ömer'e tevcihi için irade-i seniye arzıdır.

Sayfa No / Belge No : 21/2

Belgenin Konusu : Beyler çelebi validesi Fatıma Hatun evkafının mütevellisi Es-seyyid Mehmet Emin'e müteallik emr-i ali kaydı

Belgenin Tarihi : 2 Receb 1234 / 27 Nisan 1819

Özet : Şerife Fatıma hatun vakfı tasarrufunun vakfiyesi olmadığı için kendisine tevcihini temin eden Seyyid Mehmet Tahir'in beratı kaydının Anadolu muhasebesi küçük evkaf kaydı ile hazine-i amire kayıtlarının incelenmesi neticesinde seyid Mehmet Tahir'in berat kaydının silinerek müdahale ve taarruzunun engellenmesi ve tevliyetin kadimi üzere evlad-ı vakıftan Mehmet Emin'e verilmesini mübeyyen mürasele kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 22/1

Belgenin Konusu : Eyalet-i Van valisi devletlü Mahmut Paşa hazretleri taraf-ı devletlerinden gelen zahire buyrultusu

Belgenin Tarihi : 17 Şa'bân 1234 / 11 Haziran 1819

Özet : İçel sancağından Van valiliğine gönderilen Mahmut Paşa'nın seyahati sebebiyle bir gecelik konaklama ile yem ve yiyecek ihtiyaçlarının Tokat kadılığı ve voyvodalığı tarafından karşılanmasına ilişkin buyruldu kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 22/2

Belgenin Konusu : Beyler Çelebi mütevellisi Mehmet Emin'e mütealîk murasele kaydı

Belgenin Tarihi : 20 Şa'bân 1234 / 14 Haziran 1819

Özet : Fatıma Hatun vakfı ile Beyler Çelebi vakfının kadimi üzere gelirleri ile vakıf şartında belirtilen vazifelerin yerine getirilmesi hususunun Mehmet Emin Efendi'ye tevcihine dair müraseledir.

Sayfa No / Belge No : 22/3

Belgenin Konusu : İmdad-ı hazariyenin ilamı kaydı

Belgenin Tarihi : 3 Ramazân 1234 / 26 Haziran 1819

Özet : İmdad-ı hazariyenin ikinci taksiti olan 1101 guruşluk malın teslim edildiğine dair ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 23/1

Belgenin Konusu : Sivas valisi devletlü Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından imdad-ı hazariyenin taksit-i sani için gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Şa'bân 1234 / 21 Haziran 1819

Özet : Sivas valisi devletlü Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından imdadı hazariyenin ikinci taksitinin tamamen ve kamilen eda ve teslimine dair Sivas valisinden Tokad kadı, voyvoda ve diğer muhâtoplara gönderilen buyrultu kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 23/2

Belgenin Konusu : Ser turnacıyan Elhac Mustafa Ağa'nın serdar mektubu kaydı

Belgenin Tarihi : Gurre-i Ramazân 1234 / Haziran-Temmuz 1819

Özet : Ser turnacıyan Elhac Mustafa Ağa'nın Tokat ve Turhal serdarlığına atanması, ahalinin ve serdarın vazifesini ifada dikkat etmesi gereken hususları havi mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 23/3

Belgenin Konusu : Van valisi tarafından gelen zahire buyruktusuna verilen ilam

Belgenin Tarihi : 5 Ramazân 1234 / 28 Haziran 1819

Özet : Van valisinin Tokat'tan geçerken oluşacak masarafların tedariki için gönderilen buyruktuya cevaben ahalinin fakir hali gerekçe gösterilerek affedilmesini ve sadece 1500 guruş iaşe bedeli olarak kabul edilmesini rica eden ilam kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 24/1

Belgenin Konusu : Mikail veled-i zari nam zimmiye müteallik emr-i hali kaydı

Belgenin Tarihi : Evahir-i Rebiü'l Evvel 1234 / Aralık-Ocak 1818-1819

Özet : Tekalife tabi mal ve yerleri olmadığı halde ahali tarafından zimmi tebaaya yönelik hissenize düşen ödeyin baskıları karşısında istidaları neticesi tekalife tabi malları yok ise her hangi bir baskı ve zulümle karşılaşmamaları için gönderilen emirnamedir.

Sayfa No / Belge No : 24/2

Belgenin Konusu : Tokat kurbunda Ermeniyan milletinden Ana manastırında sakin murahhas papası ve ruhban ve sair reaya fukarasına müteallik emr- ali kaydı

Belgenin Tarihi : 11 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 8 Mart 1819

Özet : Tokatta bulunan Ermeni manastırınan bazı ehl-i örf tarafından zulm ve teaddi olunmasından bahisle Ermeni patriğinin başvurusu üzerine ehl-i örfün engellenmesi ve daha önce patriğe verilen berat mucibince amel olunmasına dair Tokat naibine gelen emir kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 24/3

Belgenin Konusu : Süvari tanzimi

Belgenin Tarihi : 30 Ramazân 1234 / 23 Temmuz 1819

Özet : Van üzerine memur Şark canibi ser askeri devletlü Hafız Ali Paşa hazretleri maiyyeti için Sivas valisi devletlü Seyyid Lütfullah Paşa hazretleri tarafından Sivas ve Amasya sancaklarından 1000 nefer süvari ve 100 nefer de başbuğ istenmiştir. Buradan Tokat kazasına isabet eden 233 süvaridir.

Sayfa No / Belge No : 24/4

Belgenin Konusu : Van üzerine memur olunacak asker için gelen emr- i ali sureti kaydı

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Şa'bân 1234 / Mayıs-Haziran 1819

Özet : Erzurum valisi Hafız Ali paşanın Van'a gönderilmesi münasebetiyle ihtiyaç duyduğu bin süvarinin Sivas ve Amasya kazalarından tertib olunarak başlarına atanacak muktedir bir başbuğ ile Hafız Ali Paşa maiyetine ulaştırılması için gereğinin derhal yapılmasına dair ferman suretidir.

Sayfa No / Belge No : 25/1

Belgenin Konusu : Suret-i emr-i ali mucibince Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : Gurre-i Şa'bân 1234 / Mayıs-Haziran 1819

Özet : Van valisi esbak Derviş Paşanın isyanını bastırmak üzere Van'a gönderilen Erzurum valisi tarafından talep edilen 1000 süvarinin ferman gereği Sivas ve Amasya sancaklarından temini için Sivas valisi tarafından gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 25/2

Belgenin Konusu : Elhac Süleyman Ağa'ya müteallik mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 11 Muharrem 1235 / 30 Ekim 1819

Özet : Süleyman Ağa'nın yedinde hubuc zeameti zabt tezkiresi olmasına rağmen tasarrufun kendisinde olduğunu iddia eden Ömer bin Ahmet'in davası muteber görülmemekle birlikte sened-i şeri getirmediği zabtın Süleyman Ağa tarafında edası için mürasele kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 26/1
 Belgenin Konusu : Gümrükçülere müteallik emr-i ali kaydı
 Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Cemâzi-yel-âhir 1234 / Mart-Nisan 1819
 Özet : Prusya, Danimarka, Nemçe (Avusturya), Sicilya tüccarının baş muhasabeye kaydı ve bunların getirdiği ürünlerden % 3 vergi alınması

Sayfa No / Belge No : 26/2
 Belgenin Konusu : Boyahaneye müteallik emr-i ali kaydı
 Belgenin Tarihi : 20 Rebiü'l -âhir 1234 / 26 Şubat 1819
 Özet : Boyahannede kalb boya istimal eden esnafın dükkanlarının kapanmaması için hilekarlara ve dükkan esnafına ihanet kaydında bulunanlara yönelik emirdir.

Sayfa No / Belge No : 27/1
 Belgenin Konusu : Menzil emri
 Belgenin Tarihi : 28 Receb 1234 / 23 Mayıs 1819
 Özet : Tokat'tan Erzurum, Kars ve Van'a varınca yol üzerindeki vaki kazaların menzircilerinin yolcu, mültezim ve tüccarlara menzil bârgiri vermeyip bargirleri memur olan ulaklara takdim etmeleri ve diledikleri miktar akçe almalarından dolayı kaza menzircilerinin yeterli bargir bulundurmaları ve bargir ücreti olarak saat başına 18 para kira almaları gerektiğine dair.

Sayfa No / Belge No : 27/2
 Belgenin Konusu : Buyuruldu
 Belgenin Tarihi : Tarih yok
 Özet : Sivas valisi Devletlü Lütfullah Paşa tarafından define için gelen buyuruldu kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 28/1
 Belgenin Konusu : Hala Erzurum valisi şark canibi ser askeri Elhac Hafız Ali Paşa tarafına gidecek zahire emri sureti kaydı
 Belgenin Tarihi : 14 Receb 1234 / 9 Mayıs 1819

Özet : Van'a gönderilen Erzurum valisi Hafız Ali Paşa'nın maiyetinde yer alacak askerlerin tayinatları için ihtiyaç duyulan zahirenin Sivas eyaleti ve kazalarından bedeli mukabilinde tamamen ve hızlıca paşaya ulaştırılması ve durumun darsaadete bildirilmesi ile emrin ifasında itaatsizlik gösterenlerin cezalandırılmasını havi ferman kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 28/2

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa tarafından bir kıta buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 7 Ramazân 1234 / 30 Haziran 1819

Özet : Sivas valisi Lütfullah Paşa tarafından Hafız Ali Paşa maiyetine temin edilecek zahirenin bedeli karşılığında Sivas eyaleti muzafatından temini ve valinin bizzat ihtimamını havi fermana binaen uhdesinde bulunan kadı, naib, zabıt ve diğer görevlilere gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 28/3

Belgenin Konusu : Tokat kazasına düşen şair bedeli

Belgenin Tarihi : 3 Ramazân 1234 / 26 Haziran 1819

Özet : Erzurum valisi ve şark canibi ser askeri devletlü Hafız Ali Paşa hazretleri maiyyetinde tahaşşüd edecek askerler için Tokat kazasına düşen 1335 Hınta 8010 şair bedelidir.

Sayfa No / Belge No : 29/1

Belgenin Konusu : Buyuruldu

Belgenin Tarihi : 15 Ramazân 1234 / 8 Temmuz 1819

Özet : Van'a gönderilen Hafız Ali Paşa emrine verilecek 1000 nefer süvariden Tokat'ın hissesine düşen 233 neferin tenzili talebine cevaben Sivas valisi tarafından mümkün olmadığını bildirir buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 29/2

Belgenin Konusu : Van üzerine gidecek asker için isticâl emri kaydı

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Ramazân 1234 / Haziran-Temmuz 1819

Özet : Van üzerine gidecek Erzurum valisi Hafız Ali Paşa emrine verilecek bin nefer süvarinin, Hafız Ali Paşanın harekete geçmek üzere olduğu bilgisine istinaden Sivas ve Amasya sancaklarından tertib olunacak neferlerin başbuğlarına da gerekli tenbihat yapılmak suretiyle sevk edilmesine ilişkin buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 29/3

Belgenin Konusu : Buyuruldu

Belgenin Tarihi : 27 Ramazân 1234 / 20 Temmuz 1819

Özet : Van üzerine gidecek Erzurum valisi Hafız Ali Paşa emrine verilecek bin nefer süvarinin, Hafız Ali Paşanın harekete geçmek üzere olduğu bilgisine istinaden Sivas ve Amasya sancaklarından tertib olunacak neferlerin başbuğlarına da gerekli tenbihat yapılmak suretiyle sevk edilmesine ilişkin buyrultuya istinaden Sivas valisi tarafından gereğinin yapılması için sancaklara gönderilen talimattır.

Sayfa No / Belge No : 29/4

Belgenin Konusu : Eskiğin karyesinde ağaçtan düşerek ölen Mehmet için Sivas valisine olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 9 Şevvâl 1234 / 1 Ağustos 1819

Özet : Taraklık ağacından yaprak keserken düşerek ölen oğullarının vefatında kusur olmadığına ve olayın kadılıkça görülmesine dair ilam kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 30/1

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa tarafından tüccar taifesinden Elhac Reis nam kimesnenin husemalarıçün ihzar babında arzuhal ve buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Şevvâl 1234 / 28 Temmuz 1819

Özet : Tüccar taifesinden Elhac Reisin arzuhaline binaen hasımlarından eşkali bilinen, kıyafetlerinden Tokat ve civarı köylerden olduğu anlaşılan ferdin araştırılması için anılan köylerin ihtiyarlarının mahkemeye celbi için emirdir.

Sayfa No / Belge No : 30/2

Belgenin Konusu : Hussus-u mezkur için Vali-i Müşarun İleyh efendimiz hazretlerinin taraf-ı devletlerine edilen ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 15 Şevvâl 1234 / 7 Ağustos 1819

Özet : Tüccar Elhac Reisin hırsızlık iddiasına binaen hırsızın araştırılması için belde ahalsinin huzura getirilmesi buyrultusuna ahalinin köylerinin tüccarın yerine uzak olması, ayrıca işlek bir yer üstünde olması gibi sebeplerle buyrultudan af olunmalarını havi ricalarıdır.

Sayfa No / Belge No : 30/3

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa tarafından Esdiğin karyesi sakinlerinden dal oğlu Seyyid Ebubekir için gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 15 Ramazân 1234 / 8 Temmuz 1819

Özet : Seyyid Ebubekir'in yanında oduncu olarak çalışan Mehmet'in odun keserken ağaçtan düşüp ölmesi neticesinde varisleri tarafında kan bedeli ve diyet talebine karşı valilikten gönderilen meselenin tahkiki ile varsa hakkının verilmesi için buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 30/4

Belgenin Konusu : İlam

Belgenin Tarihi : Şevvâl 1234 / Temmuz-Ağustos 1819

Özet : Seyyid Ebubekir'in yanında oduncu olarak çalışan Mehmet'in odun keserken ağaçtan düşüp ölmesi neticesinde varisleri tarafında kan bedeli ve diyet talebine karşı meselenin tahkiki neticesinde şer'an bir nesne verilmemesi kararına ilişkin ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 31/1

Belgenin Konusu : Hasan Ağa'ya müteallik murasele kaydı

Belgenin Tarihi : 23 Ramazân 1234 / 16 Temmuz 1819

Özet : Fenk karyesi tımar ve mutasarrıflığının Üveys'in vefatından dolayı Hasan Ağa'ya verilmesi için muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 31/2

Belgenin Konusu : Sabıkan nakib'ül eşraf Salih Efendi'ye müteallik murasele kaydı

Belgenin Tarihi : 23 Şevvâl 1234 / 15 Ağustos 1819

Özet : Hisariye ve Emir hisar medreseleri müderrisi Salih Efendi'nin vakfa ait köy ve mezraaların öşür giderlerinin tartılması, anbarlamasına görevlendirilmesi hakkında murasele kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 31/3

Belgenin Konusu : Attar Mustafa Ağa'ya müteallik murasele kaydı

Belgenin Tarihi : 7 Muharrem 1235 / 26 Ekim 1819

Özet : Bazaristan civarında kiracı olduğu atar dükkanında barutçu esnafı şeyhinin izni olarak barut üretmeye dair

Sayfa No / Belge No : 31/4

Belgenin Konusu : Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından gelen ayan ve işaa buyurultusu kaydı

Belgenin Tarihi : 17 Ramazân 1234 / 10 Temmuz 1819

Özet : Lütfullah Paşa'nın görevinin ibkasına ilişkin ferman gereğince adet üzere meselenin ahaliye bildirilmesi, hayır dualarının alınması ve zayıf ve fakirlerin ihtiyaçlarının görülmesi için buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 31/5

Belgenin Konusu : Buyuruldu

Belgenin Tarihi : 17 Ramazân 1234 / 10 Temmuz 1819

Özet : Ceyb-i hümayun geliri olarak nühastan elde edilecek meblağın tüccarlardan tahsil olunarak bir an evvel Ceyb-i Hümayuna teslimine dair buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 31/6

Belgenin Konusu : Sivas valisi Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından aded-i ağnamın tahiliyçün gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Ramazân 1234 / 28 Haziran 1819

Özet : Mültezimin kaide-i kadimden fazla iltizam toplayarak ahalinin rencide edilmesinin önlenmesi ve kadimi üzere ağnamın teslimi için gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 32/1

Belgenin Konusu : Elmalı efendi zade Es-seyyid Salih Efendi'nin istilam emri kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Receb 1234 / 22 Mayıs 1819

Özet : Hisariye ve Emir hisar medreseleri vakfına aid tevliyet hususunun kayıtları ile seyyid Salih'in evlad- vakıftan olup olmadığı ile kadimde müderrislerin mutasarrıflıklarına ilişkin hususların araştırılarak der-saadete bilgi verilmesine dair istilam emridir.

Sayfa No / Belge No : 32/2

Belgenin Konusu : Mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 4 Zilkade 1234 / 25 Ağustos 1819

Özet : Salyane miktarının hukuka uygun olarak hesaplanarak tebaadan hile ile fazla toplanmaması için gönderilen müraseledir.

Sayfa No / Belge No : 32/3

Belgenin Konusu : Van canibine gidecek asakir-i mürettebenin Sivas valisine müteallik ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 7 Zilkade 1234 / 28 Ağustos 1819

Özet : Van'a gidecek olan orduya başbuğ olan Seyyid Ağa'nın harbin neticesi Sivas'a döndüğü ve muzafferiyet sebebiyle ahalinin dua ve dileklerini bilgisini havi ilam kaydır.

Sayfa No / Belge No : 33/1

Belgenin Konusu : Van canibine gidecek asakir-i mürettebenin Sivas valisine müteallik ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Zilkade 1234 / 26 Ağustos 1819

Özet : Van üzerine gidecek Tokat ve nahiyeleri askerlerinin padişahça verilecek başka görevlere hazır olduklarını mübeyyen Sivas valisine sunulan ilam kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 33/2

Belgenin Konusu : Van mesalihi için sivas valisinden alınan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 2 Zilkade 1234 / 23 Ağustos 1819

Özet : Derviş paşanın refi sebebiyle ahalice duyulan memnuniyetin duaya devam edildiği halinin dersaadet bildirildiğine ilişkin ilam kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 33/3

Belgenin Konusu : Hoca Ahmet mahallesi imamına müteallik murasele kaydı

Belgenin Tarihi : 9 Zilkade 1234 / 30 Ağustos 1819

Özet : Hoca Ahmet mahallesinde oturan Rabia hatunun eşkıya ile ülfeti sebebiyle mahallesinden çıkarılarak başka mahalleye gönderilmesine ilişkin murasele kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 33/4

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa hazretleri tarafından asakir için gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Şevvâl 1234 / 19 Ağustos 1819

Özet : Van'a gönderilecek askerlerden tokat hissesine düşenlerin zamanında gelmemesine binaen 2-3 gün zarfında toparlanarak 5-10 gün zarfında ulaştırılması ayrıca gecikmenin sebebi ile varsa emre muhalefetin Sivas valisine bildirilmesini havi buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 33/5

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa hazretleri tarafından asakir isticaliyçün gelen buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 7 Zilkade 1234 / 28 Ağustos 1819

Özet : Van'a gönderilecek askerlerden Tokat hissesine düşenlerin zamanında gelmemesine binaen askerlerin derhal toparlanarak ulaştırılması için buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 34/1

Belgenin Konusu : Erzurum tarafından gelen hazine buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 3 Rebiü'l -âhir 1234 / 30 Ocak 1819

Özet : Erzurum'dan dersaadete gönderilen gizli hazinenin salimen ulaştırılabilmesini teminen güzergah üzerindeki naiblere gönderilen kazaya ulaştığının bildirilmesi ve salimen bir sonraki kazaya ulaşmasının sağlanmasına ilişkin buyrultu kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 34/2

Belgenin Konusu : Mevlevihane şeyhi fukarasına müteallik emr-i ali kaydı

Belgenin Tarihi : 15 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 11 Nisan 1819

Özet : Tokat mevleviyanesi ile voyvodalar arasında vaki olan mukataatın kim tarafından kullanılacağına dair ihtilafın çözülmesi babında kayıtlar müracaat edilerek yapılan araştırma neticesinde mukataanın Tokat voyvodaları dahilinde olması gerektiği ve mevlevihanenin müdahalesinin önlenmesi gerektiğine karar verilmiştir. Ancak şeyhin padişah nezdindeki itibarına binaen her sene maktu olarak verilen 400 guruşun 1500 guruşa çıkarılarak her sene dervişlerin taamiye bedeli olarak mevlevihaneye voyvodalar tarafından verilmesine ve bir daha mesele olmaması için yazılı olarak tanzim edilmesine dair ferman kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 34/3

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa hazretleri tarafından menzilhaneye müteallik buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 11 Rebiü'l Evvel 1234 / 7 Şubat 1819

Özet : İran'a gönderilen tatarların ve diğer memurların Van maslahatı yerine geldi diye geciktirenlerin kim olduklarının araştırılarak tehirin engellenmesi ve gerekli kolaylıkların sağlanması için gönderilen ferman kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 35/1
 Belgenin Konusu : Nühas ilamı kaydı
 Belgenin Tarihi : 15 Zilkade 1234 / 5 Eylül 1819
 Özet : Samsun iskelesine nakl olunacakl nühas için her sene 450 araba veren Canik ve Kavak kazasının bu sene 150 araba vermelerine binaen tekrar 450 araba vermesi için Trabzon valisine rica edilmesi için ilam kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 35/2
 Belgenin Konusu : Derviş Ahmet ve Molla Ali'ye müteallik mürasele kaydı
 Belgenin Tarihi : 15 Zilkade 1234 / 5 Eylül 1819
 Özet : Hınta hasılatının dindar bir kişi atanarak hakkaniyet ve kadimi üzere taksiminin yapılması için müraseledir.

Sayfa No / Belge No : 35/3
 Belgenin Konusu : Dergah-ı muallam yeniçerilerinin bila varis fevt olanların metrukâtı ocak beyt'ül mal tarafına gönderilmek için gelen emr-i ali kaydı
 Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Şevvâl 1234 / Temmuz-Ağustos 1819
 Özet : Varisi olmadan vefat edenlerin terekesinin ocağ-ı amireye ait olması ve varisi olmadığı halde zimmetinde bulunduranların tespit olunarak men edilmesi için gönderilen ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 35/4
 Belgenin Konusu : Hazariyenin taksit-i ula ve taksit-i sani için asitane-i aliyeye olan ilam kaydı
 Belgenin Tarihi : 23 Zilkade 1234 / 13 Eylül 1819
 Özet : Öteden beri ödene gelen mal-ı hazariye haricinde Tokat ve kazalarının ahalinin fakir haline rahmeten başka tekalifattan muaf tutulması ricasını darsaadet ileten ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 35/5
 Belgenin Konusu : Hatice'ye müteallik ilam kaydıdır
 Belgenin Tarihi : 23 Zilkade 1234 / 13 Eylül 1819

Özet : Hatice hatunun kocasının tatlik şartına istinaden boşanma talebinin kocasının da ikrarıyla sabit olmasına binaen boşandığına ilişkin ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 36/1

Belgenin Konusu : Tozanlu ayanları için Asitane-i aliye olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 17 Zilkade 1234 / 7 Eylül 1819

Özet : Tozanlu ahalsinin Sivas valisi tarafından ayan tayin edilen kişilerin zülm ve teaddilerinin durdurularak belde ahali ihtiyarlarından seçilecek heyetle vazifelerin gördürülmesine ilişkin ricalarının darsaadete iletilmesi için yapılan ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 36/2

Belgenin Konusu : Niksar kazasına ilhak olan kurayay-ı mezkureler için asitaneye olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 17 Zilkade 1234 / 7 Eylül 1819

Özet : Niksar'a bağlanan Komanat nahiyesine tabi 15 karyenin bu nahiye hissesine düşen vergi miktarlarını arttıracak olması hasebiyle ahaliyi zorda bırakacağından tekrar Komanat'a bağlanması için sundukları arzuhalin darsaadete havalesine ilişkin ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 36/3

Belgenin Konusu : Tokat voyvodalığı mukataasına müteallik emir kaydı

Belgenin Tarihi : 13 Şa'bân 1234 / 7 Haziran 1819

Özet : Beyhan Sultan uhdesinde olan Tokat voyvodalığı mukataasına vali ve mütesellimler tarafından müdahale olunarak ahaliye zulm edildiğinden hareketle mukataanın kadimine uygun olarak yine voyvodalar tarafından idare olunarak başkasının müdahalesinin men'i ve ahaliye zülmün durdurulması için tekrar çıkarılan fermana ilişkin emir kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 37/1

Belgenin Konusu : Tozanlu nahiyesine tabi Kozlu karyesine müteallik emir kaydı

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Ramazân 1234 / Haziran-Temmuz 1819

Özet : Kozlu karyesi tımarlı sipahilerinin fazlaca öşür talep ettiklerine binaen ahalinin arzuhaline istinaden zülm ve teaddinin durdurulması için emr kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 37/2

Belgenin Konusu : Hazine buyrultusu kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Zilkade 1234 / 26 Ağustos 1819

Özet : Darbhane-i amireye gönderilen hazinenin yerine ulaşınca kadar hangi kazaya uğrarlarsa yanlarına gerekli asker ve binek hayvan temin edilerek gelecek kazaya ulaşmasının sağlanması için ilam kaydı.

Sayfa No / Belge No : 37/3

Belgenin Konusu : Enfiye'ye müteallik ferman kaydı

Belgenin Tarihi : 8 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 4 Nisan 1819

Özet : Enfiye imalatının sadece mukataat erbabınca yapılarak başkasının imal ve satışının yasaklanarak ele geçirilen mamul enfiyenin dersaadete nakli ve kaçak enfiye üretilenlerin yargılama usulüne ilişkin ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 38/1

Belgenin Konusu : Diyarbakır'a gidecek asakir için gelen emir sureti kaydı

Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Zilkade 1234 / Eylül 1819

Özet : Van için toplanan bin neferin bu sefer Diyarbakır'de vaki olan hadisat sebebiyle Diyarbakır'a sevk edilmesine ilişkin ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 38/2

Belgenin Konusu : Buyuruldu

Belgenin Tarihi : 25 Zilkade 1234 / 15 Eylül 1819

Özet : Şakilerle giriştiği muharebede kaleye sığınan Diyarbakır Valisi Behram Paşaya imdad için Van için tertib olunan askerlerin bir an önce Diyarbakır'a sevki için alınan fermanın gereğini ifa babında çıkarılan buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 38/3

Belgenin Konusu : Diyarbakır'a gidecek asakir için ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 29 Zilkade 1234 / 29 Eylül 1819

Özet : Diyarbakır'a gönderilecek askerin tertibine Tokat müftüsü ile voyvodasının görevlendirilmesine dair ilam kaydır.

Sayfa No / Belge No : 38/4

Belgenin Konusu : Salih Ağa'nın serdarlık mektubu

Belgenin Tarihi : Gurre-i Zi-l-hicce 1234 / Eylül-Ekim 1819

Özet : Ser turnacıyan Salih Ağa'nın 3 ay süre ile serdar atanması ile görevinin ifasında dikkaet edeceği hususlar ile asker, ahali ve kendisine hitaben yazılan mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 39/1

Belgenin Konusu : Sivas valisi Lütfullah Paşa tarafından asakirin isticai buyrultusu kaydı

Belgenin Tarihi : (Gün yazılmamış) Zilkade 1234 / Ağustos-Eylül 1819

Özet : Diyarbakır'a gönderilecek süvariden Tokat hissesine düşenlerin bir an önce gönderilmesi için buyrultu kaydır.

Sayfa No / Belge No : 39/2

Belgenin Konusu : Devletlü Es-seyyid Lütfullah Paşa tarafından gelen mektub kaydı

Belgenin Tarihi : Gurre-i Zilkade 1234 / Ağustos-Eylül 1819

Özet : Van mesalihi için geciken Tokat askeri için müftü ve voyvodanın zemmedilmesi ile Diyarbakır'a gönderilecek askerin gecikmeden sevki için yazılan mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 39/3

Belgenin Konusu : Zecriye için gelen emr-i ali sureti kaydı

Belgenin Tarihi : 8 Ramazân 1234 / 1 Temmuz 1819

Özet : Hazine-i amirenin düzenli gelirlerinden olan zecriye için Tokat hissesine düşen 3000 guruşun eda ve teslimi için kadı ve voyvodaya gönderilen emirdir.

Sayfa No / Belge No : 39/4
 Belgenin Konusu : Buyuruldu
 Belgenin Tarihi : 27 Ramazân 1234 / 20 Temmuz 1819
 Özet : Zecriye için gelen ferman mucibince Tokat'a gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 39/5
 Belgenin Konusu : Zecriye hûlası kaydı
 Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış
 Özet : 1234 senesi zecriye bedelinin tamamen teslim alındığına dair mübaşir tarafından verilen hûlası kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 40/1
 Belgenin Konusu : Amediye fermanı kaydı
 Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Şevvâl 1234 / Temmuz-Ağustos 1819
 Özet : Devlet-i aliyye gümrüklerinden giriş yapan ve dışarı gönderilen mallara ilişkin gümrük vergilerinin malın değerinin altında kalması nedeniyle güncellenmesine ilişkin ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 40/2
 Belgenin Konusu : Hazine buyrultusu kaydı
 Belgenin Tarihi : 7 Rebiü'l -âhir 1234 / 3 Şubat 1819
 Özet : Dersaate gönderilen hazinenin sevki sırasında uğradığı kazalarda ihtiyaçlarının giderilerek güvenliklerinin sağlanmasına dair buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 40/3
 Belgenin Konusu : Diyarbakır canibine gidecek asakirin isticaliyçün gelen suret-i emr-i ali
 Belgenin Tarihi : Evail-i Zi-l-hicce 1234 / Eylül-Ekim 1819
 Özet : Diyarbakır'a henüz gönderilmeyen Sivas askerinin derhal gönderilmesi için te'kiden gönderilen ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 41/1

Belgenin Konusu : Diyarbakır'a gidecek asakir için gelen isti'cali havi buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 17 Rebiü'l -âhir 1234 / 13 Şubat 1819

Özet : Diyarbakır'a henüz gönderilmeyen Sivas askerinin derhal gönderilmesi için te'kiden gönderilen ferman muktezasınca çıkarılan buyrultu kaydır.

Sayfa No / Belge No : 41/2

Belgenin Konusu : Çorum valisi Devletlü Ali Paşa tarafından gelen zahire buyrultusu kaydı

Belgenin Tarihi : 11 Zi-l-hicce 1234 / 1 Ekim 1819

Özet : Çorum'dan Van maslahati için yola çıkan askerlerin zahire ve binek gibi ihtiyaçlarının Tokat'tan karşılanması için gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 41/3

Belgenin Konusu : Receb oğlu Osman Ağa'ya müteallik mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Rebiü'l -âhir 1234 / 23 Şubat 1819

Özet : Mumhanede imal edilen ruganlara ilişkin mürasele kaydır.

Sayfa No / Belge No : 42/1

Belgenin Konusu : Hacı oğlu Mustafa'nın Tokat'a iskanı fermanı kaydı

Belgenin Tarihi : Evail-i Şevvâl 1234 / Temmuz-Ağustos 1819

Özet : Hacı oğlu Mustafa'nın sağlık sorunları nedeniyle cezasının affolunarak sürgün yerinin Tokat olarak değiştirilmesini havi fermandır.

Sayfa No / Belge No : 42/2

Belgenin Konusu : Hisariye ve Emir hisari vakfının mütevellileri Es-seyyid Ali ve Es-seyyid Abdurrahman'a müteallik emir kaydı

Belgenin Tarihi : 25 Zilkade 1234 / 15 Eylül 1819

Özet : Hisariye medresesi vakfi müderrislerinin mütevellilik hususunda müdahalelerinden mütevellid anlaşmazlığın çözülmesi için Anadolu

muhasbesi kayıtlarının incelenmesi neticesinde müderrislerin tevliyeti olmadığı için müdahalelerinin durdurulması, tevliyetin evlad-ı vakıftan Seyyid Ali ve Seyyid Abdurrahman'a tevcihi ile müderrislik vazifesinin taraflarınca görülmesi için fermandır.

Sayfa No / Belge No : 42/3

Belgenin Konusu : Ferman

Belgenin Tarihi : 9 Şevvâl 1234 / 1 Ağustos 1819

Özet : Erzurum valisi maiyetinde toplanacak askerin erzak ihtiyacının karşılanması için önceden olduğu gibi yine bedeli Erzurum valisince karşılanmak üzere Sivas'tan temin edilmesi ve bedelinin öncekilere onar guruş eklemek suretiyle toplam 115.000 guruş olarak tespitine dair fermandır.

Sayfa No / Belge No : 43/1

Belgenin Konusu : Asker masrafi için vergi talebi

Belgenin Tarihi : 27 Rebiü'l Evvel 1234 / 24 Ocak 1819

Özet : Erzurum valisi maiyetindeki askerlerin masraflarının Sivas eyaletince karşılanması emrine binaen Sivas valisi tarafından Tokat hissesine düşen miktarın cem ve tahsili için gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 43/2

Belgenin Konusu : Asker masrafi için vergi talebi

Belgenin Tarihi : 23 Zilkade 1234 / 13 Eylül 1819

Özet : Van mesalihine memur olan Erzurum valisi ve şark canibi ser askeri Ali Paşa hazretleri maiyetinde bulunacak askerin tayinatları için Tokat'tan istenen zehayir bedeli 15352,5 hizmet ve taamiye ve masarifat-ı saire 4906 guruştur.

Sayfa No / Belge No : 44/1

Belgenin Konusu : Nühas kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Zi-l-hicce 1234 / 17 Ekim 1819

Özet : Erzurumdan Çorum kazasına varıncaya kadar tatar Halil Ağa'nın yerine Yusuf Ağa tayin edilmiş olup güvenliği sağlamasına yönelik kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 44/2
 Belgenin Konusu : Nühas kaydı
 Belgenin Tarihi : 22 Zi-l-hicce 1234 / 12 Ekim 1819
 Özet : Asitaneye olan Nühas ilamı kaydı

Sayfa No / Belge No : 44/3
 Belgenin Konusu : İtlak kaydı
 Belgenin Tarihi : Evasıt-ı Zi-l-hicce 1234 / Eylül-Ekim 1819
 Özet : Vaz-ı Mustafa Efendi beyin itlak emr-i şerifi kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 45/1
 Belgenin Konusu : Lahm-ı ganem emir sureti kaydı
 Belgenin Tarihi : (Gün yazılmamış) Zilkade 1234 / Ağustos-Eylül 1819
 Özet : Saraylarda ihtiyaç duyulan koyun etinin tedarikinde Rumeli'nin yetersiz kalması sebebiyle Anadolu'dan temini sadedinde Sivas eyaleti dahilinde olan kazalardan 2500 koyunun satın alınarak dersaadete gönderilmesine ilişkin ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 46/1
 Belgenin Konusu : Ağnam vergisi
 Belgenin Tarihi : 27 Rebiü'l -âhir 1234 / 23 Şubat 1819
 Özet : Dersaadete gönderilecek ağnam için Tokat hissesinin tediyesi için Sivas valisi tarafından yazılan buyrultu kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 46/2
 Belgenin Konusu : Ağnam vergisi, mübaşiranın hizmeti taamiye ve konak kiralari
 Belgenin Tarihi : 15 Zi-l-hicce 1235 / 23 Eylül 1820

Özet : 1235 senesi Sivas sancağı kazalarından matlub buyurulan 2500 re's ağnamın bedellerinden ve mübaşiranın hizmeti mübaşiriyesi, taamiye ve konak kiralari olarak Tokat'a isabet eden 4150 gurus hizmet bedeli ve masraflar 2946,5 gurusdur.

Sayfa No / Belge No : 46/3

Belgenin Konusu : Buyuruldu

Belgenin Tarihi : 27 Zi-l-hicce 1234 / 17 Ekim 1819

Özet : Van tarafina gidecek Erzurum valisinin masraflari için şarkpare hissesine düşen meblağın edası için Sivas valiliğinden alınan buyrultu kaydır.

Sayfa No / Belge No : 46/4

Belgenin Konusu : Asker için vergi talebi

Belgenin Tarihi : 23 Zilkade 1234 / 13 Eylül 1819

Özet : Van mesalihine memur olan Erzurum valisi ve şark canibi ser askeri Ali Paşa hazretleri maiyetinde bulunacak askerin tayinatları için Tokat'tan istenen zehayir bedeli 1919 gurus hizmet ve taamiye ve masarifat-ı saire 613 gurusdur.

Sayfa No / Belge No : 47/1

Belgenin Konusu : Şarkipareye müteallik bedel-i ağnam buyuruldusu kaydı

Belgenin Tarihi : 23 Rebiü'l -âhir 1234 / 19 Şubat 1819

Özet : İstanbul'a gönderilecek 2500 baş koyundan şarkipare hissesine düşen miktarın mübaşirine teslimi için gönderilen buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 47/2

Belgenin Konusu : Şarkipareye müteallik bedel-i ağnam buyuruldusu kaydı

Belgenin Tarihi : 15 Rebiü'l Evvel 1234 / 12 Ocak 1819

Özet : 1235 senesi Sivas sancağı kazalarından matlub buyurulan 2500 re's ağnamın bedellerinden ve mübaşiranın hizmeti mübaşiriyesi, taamiye ve konak kiralari olarak Tokat'a isabet eden ber vech-i bala 10 gurus hizmet bedeli 362gurus 4 paradır.

Sayfa No / Belge No : 47/3

Belgenin Konusu : Mektup

Belgenin Tarihi : 7 Muharrem 1235 / 26 Ekim 1819

Özet : Diyarbakır'a gönderilecek askerden Tokat hissesine düşen askerin 26 eksik olması sebebiyle noksanın tamamlanarak gönderilmesi için alınan mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 47/4

Belgenin Konusu : Bizeri İmamı Es-seyyid Osman Efendi'ye müteallik mürasele

Belgenin Tarihi : 13 Muharrem 1235 / 1 Kasım 1819

Özet : Bizeri köyünde oturan Es-seyyid Osman ve damadı Mustafa'nın ellerinde bulunan berat gereği her türlü vergiden muaf tutulması gerektiğine dair gönderilen müraseledir.

Sayfa No / Belge No : 47/5

Belgenin Konusu : Menzilhane nizamına müteallik buyruldu kaydı

Belgenin Tarihi : 9 Muharrem 1235 / 28 Ekim 1819

Özet : Hüsn-ü nizamın temini için gerekli tatarların cihazatıyla birlikte tertip olunarak Sivas'a gönderilmesi gerektiğini bildiren buyrultu kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 48/1

Belgenin Konusu : Mutıyab Elhac Ahmet'e müteallik emir kaydı

Belgenin Tarihi : Evahir-i Zi-l-hicce 1234 / Eylül- Ekim 1819

Özet : Babasından miras kalan malın haksız yere Mutıyab Ahmet tarafından zaptedilmiş olması nedeniyle hakkının iadesi talebine binaen davanın adaletle görülmesi için gönderilen emirdir.

Sayfa No / Belge No : 48/2

Belgenin Konusu : Zahire ve ağnam bedeli

Belgenin Tarihi : 15 Muharrem 1235 / 3 Kasım 1819

Özet : Zahire bedeli ve ağnam bedeli için gelen isti'cal buyuruldusu kaydı

Sayfa No / Belge No : 48/3

Belgenin Konusu : Görev tevcihi

Belgenin Tarihi : Gurre-i Muharrem 1235 / Ekim-Kasım 1819

Özet : Madenler valisi olarak atanan Ahmet Paşa'nın görev yerine intikal edinceye kadar Çenelizade Ahmet Ağa'nın mütesellim olarak atandığına ilişkin buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 48/4

Belgenin Konusu : Sürgün

Belgenin Tarihi : Evahir-i Zilkade 1234 / Ağustos-Eylül 1819

Özet : Şükür oğlu Abdulkadir ile ahali arasında görülen davada Abdulkadir'in Sinop'a sürgün edilmesi ve ahalinin tespit edilen mal ve parasının tamamen kendisinden tahsil edilerek hak sahiplerine iadesine ilişkin gelen emirdir.

Sayfa No / Belge No : 49/1

Belgenin Konusu : Devletlü Lütfullah Paşa hazretleri tarafından bir kıta buyruldu

Belgenin Tarihi : 3 Muharrem 1235 / 22 Ekim 1819

Özet : İlikli kazası ihtiyarları ile eski kethüdanın arasındaki hukuk davasının hak üzere görülmesi ve tarafsızlığın ihlal edilmemesi babında alınan fermana ilişkin buyrultu kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 49/2

Belgenin Konusu : Buyrultu kaydı

Belgenin Tarihi : 23 Muharrem 1235 / 11 Kasım 1819

Özet : Diyarbakır ve Musul taraflarına gelecek olan padişahın Sivas'tan geçişi esnasında onun rızasını celb edecek işlerin yapılmasına dikkat edilmesi için çıkarılan buyrultudur.

Sayfa No / Belge No : 49/3

Belgenin Konusu : Şehzade doğumu

Belgenin Tarihi : Evahir-i Zi-l-hicce 1234 / Eylül-Ekim 1819

Özet : Şehzade Ahmet'in doğumu vesilesiyle İstanbul'dan başlayarak bütün memleket sathında yedi gün top ve tüfenk atışlarıyla şenlikler yapılması camilerde hayır dualar edilmesi ve bu hususu aid mübaşiriye bedelinden ahalinin muaf tutulması babında gönderilen ferman kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 50/1

Belgenin Konusu : Miras (Omalalı Fatıma Hatuna Muteallik Emir Kaydı)

Belgenin Tarihi : Evahir-i Zi-l-hicce 1234 / Eylül-Ekim 1819

Özet : Halil ve Ahmet'in babalarından kalan mirasın tamamının hukuka aykırı olarak anneleri tarafında zabt olunduğuna dair dersaadete sundukları dilekçelerine istinaden meselenin hukuka uygun olarak görülerek eğer haklı iseler mirastan hisselerine düşenin annelerinden alınarak kendilerine verilmesi için Sivas valisi ve Tokat naibine gönderilen emirdir.

Sayfa No / Belge No : 50/2

Belgenin Konusu : İlikli ahalileriyle Şükür oğlu Abdülkadir'in ibralarıyçün asitane-i aliyeye olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Muharrem 1235 / 15 Kasım 1819

Özet : İlikli karyesinden Şükür oğlu Abdülkadir ile ilikli ve diğer karyeler ahalileri arasında görülen davada davacıların iddialarını geri çekerek ibra etmeleriyle beraber kendilerinden sorulduğunda Abdülkadir'in savunmasında söylediği dava konusu malları değişik maslahatlar için ferman mucibince topladığını ifade etmesine karşı ahalinin 42781 guruşluk meblağın teslim edildiğini bildiklerini ama diğer 49088 guruşluk meblağı bilmediklerini ifade etmelerini havi ilam dersaadete gönderilmektedir.

Sayfa No / Belge No : 51/1

Belgenin Konusu : Omalalı Fatıma Hatunun oğullarıyla niza'larıyçün asitane-i aliyeye olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Safer 1235 / 23 Kasım 1819

Özet : Fatıma hatun ile üvey oğullarının miras davaları üzerine gelen buyrultuya binaen daha önce Sivas valisi marifetiyle tarafların mahkemelik olduğu ve Fatıma hatunun haklı görüldüğüne dair dersaadete gönderilen ilamdır.

Sayfa No / Belge No : 51/2

Belgenin Konusu : Yahudi mahallesinde kain Ayanikola kilisesin müteallik emir kaydı

Belgenin Tarihi : 4 Muharrem 1235 / 23 Ekim 1819

Özet : Tokat kazasında bulunan Ayanikola Kilisesi'nin teftiş ederiz diye taciz edilmeleri sebebiyle patrikhanenin dersaadete müracaatına binaen bu tarz rencidelerin durdurulması için çıkarılan emirdir.

Sayfa No / Belge No : 52/1

Belgenin Konusu : Sürgün

Belgenin Tarihi : Evail-i Muharrem 1235 / Eylül-Ekim 1819

Özet : Tokat'ta sürgün olan Seyyid Mehmet'in uzun zamandır sürgünde bulunması ve iyi hali nedeniyle şeyhülislamın da işaretiyle affedilerek sürgünün kaldırılmasına ilişkin ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 52/2

Belgenin Konusu : Hacı bali oğlu Yusuf nam kimesnenin itlak emri kaydı

Belgenin Tarihi : Evahir-i Zi-l-hicce 1234 / Eylül-Ekim 1819

Özet : Tokat'ta münfa balı oğlu Yusuf'un veladet-i hümayûn sebebiyle affedilerek tahliyesine ilişkin ferman kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 52/3

Belgenin Konusu : Diyarbakır ahalilerinden firar eden üç nefer şakavet pişeler için olan ilam kaydı

Belgenin Tarihi : 19 Safer 1235 / 7 Aralık 1819

Özet : Diyarbakır isyanı esnasında firar eden üç şahsın araştırılarak görüldüğü yerde tutulmasına ilişkin ilam kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 52/4
 Belgenin Konusu : Beyler Çelebi evkafı mütevellisi Emin Ağa'ya müteallik murasele kaydı
 Belgenin Tarihi : 15 Receb 1235 / 28 Nisan 1820
 Özet : Müteveli Emin Ağa tekke şeyhi arasındaki murafaada şeyhin hissesine düşen meblağın müteveli tarafından edasına ilişkin muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 52/5
 Belgenin Konusu : Mezbur Emin Ağa'ya müteallik murasele kaydı
 Belgenin Tarihi : 15 Şa'bân 1234 / 9 Haziran 1819
 Özet : Tekke şeyhi Süleyman'ın yarı olan hissesine kanaat etmeyüb mahsulatın tamamını almasına binaen müteveli Emin Ağa'ya yarı hissesinin Süleyman'dan alınmasına ilişkin muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 52/6
 Belgenin Konusu : Menzilci Es-seyyid Ömer Ağa'ya müteallik mürasele kaydı
 Belgenin Tarihi : 23 Safer 1235 / 11 Aralık 1819
 Özet : Menzilci başının yıllık 37500 guruş olan senelik payının şairin pahalı olmasına binaen 5000 guruş artırılmasına dair mürasele kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 53/1
 Belgenin Konusu : Menzilci Es-seyyid Ömer Ağa'ya müteallik mürasele kaydı
 Belgenin Tarihi : 22 Safer 1235 / 10 Aralık 1819
 Özet : İran'a elçi olarak gidecek kafilenin beygir ücreti olarak 900 guruşun kadimi üzere Tokat ahalisince karşılanmasına ilişkin muraseledir.

Sayfa No / Belge No : 53/2
 Belgenin Konusu : Zahire Vergisi
 Belgenin Tarihi : 29 Safer 1235 / 17 Aralık 1819
 Özet : Van maslahati için Tokat hissesine düşen meblağın tamamen mübaşire teslim edildiğine dair ilam kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 53/3
 Belgenin Konusu : Mübayaa bedeli
 Belgenin Tarihi : 29 Safer 1235 / 17 Aralık 1819
 Özet : Mübayaa bedelinin teslim alındığına dair mübaşir tarafından verilen hülas kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 53/4
 Belgenin Konusu : Tozanlı Nahiyesine bağlı köylere ait ahali kaydı
 Belgenin Tarihi : 27 Safer 1235 / 17 Aralık 1819
 Özet : 1233-1234 senelerine mahsub tekalif-i örfiye ve tekalif-i şakayı ödemelerine karşın yazıda Baltacıoğlu Ali, İmam oğlu diğer Ali ve devamında ismi zikredilen kişiler bu parayı tahsil etmelerine karşın devlete ödememişlerdir.Devletin parası bu kişilerin üzerinde kalmıştır.Ayrıca Ayanlık iddiasında olan kişiler ahaliye zulm etmektedir.

Sayfa No / Belge No : 104/1
 Belgenin Konusu :
 Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/
 Özet : 1235 senesi için Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, hüddamiye, eminiye ve deftere kaydedilme ücreti zam ile 94 guruş 17 paradır.Adı geçen altı buçuk hane bir rub' da her haneye 13 guruş 13 akçe düşmüştür.Bu paranın her bir kurâdan toplanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 104/2
 Belgenin Konusu :
 Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/
 Özet : 1235 senesine mahsuben Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, hüddamiye ve deftere kaydedilme ücreti zam ile 172 guruş 5 paradır.Bu para nahiyedeki onüç buçuk haneye

paylaştırılacak ve her hane 12 guruş 90 akçe ödeyecektir. Bu paranın toplanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 104/3

Belgenin Konusu : Mürasele kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/

Özet : Medine-i Tokat'ta avarız ve bedel-i nüzûl akçelerinin cem ve tahsiline memur olan ağanın 650 guruştan 557 guruşunu aldığını 1235 senesine mahsuben meblağ-ı mezkurun geride kalan 93guruşunda toplandığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 105/1

Belgenin Konusu :

Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/

Özet : 1235 senesi için Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, hüddamiye ve deftere kaydedilme ücreti zam ile 728 guruş 14 paradır.Adı geçen 50 hane üç rub' da her haneye 14 guruş 44 akçe düşmüştür.Bu paranın toplanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 105/2

Belgenin Konusu :

Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/

Özet : 1235 senesine mahsuben Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, hüddamiye ve deftere kaydedilme ücreti zam ile 426 guruş 10 paradır.Adı geçen elliüç buçuk hane bir rub' da her haneye 14 guruş 111 akçe düşmüştür.Bu paranın toplanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 106/1

Belgenin Konusu :

Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/

Özet : 1235 senesine mahsuben Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, hüddamiye ve deftere kaydedilme ücreti zam ile her mahallatın şenlik ve tahamüllerine göre mevcut olan elliüç buçuk hanesine 2539 guruş 27 para düşmüştür.Ve her hane 47 guruş 19 para ödeyecektir. Bu paranın toplanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 106/2

Belgenin Konusu :

Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/

Özet : 1235 senesi için Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, hüddamiye ve deftere kaydedilme ücreti 1293 guruşdur.Adı geçen 80 hane 3 rub' da her haneye 16 guruş bir buçuk akçe isabet etmiştir.Bu paranın toplanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 107/1

Belgenin Konusu :

Belgenin Tarihi : 5 Muharrem 1235/

Özet : 1235 senesine mahsuben Avarız ve bedel-i nuzûl akçelerinin ve memur ağanın hizmeti dört günlük vazife masrafı, giderleri, eminiye, hüddamiye ve harc-ı defter ücreti toplam 5809 guruştur.Mecidözü kasabasının senelik 650 guruşdan 557 guruş1235 senesine mahsub olmak üzere havale ve ihraç olunduktan sonra 5250 guruş Tokat ve nevahilerine paylaştırılmıştır.

Sayfa No / Belge No : 108/1

Belgenin Konusu : Atama

Belgenin Tarihi : 10 Şevval 1231/

Özet : Sivas sancağında Fenk isimli köyde çocuksuz olarak ölen ve 700 akçelik tımara sahip olan Tokat kalesi mustahfizlarından olan kişinin yerine Hüseyin'in atanması

Sayfa No / Belge No : 108/2

Belgenin Konusu : Berat kaydı

Belgenin Tarihi : 16 Şevval 1233/
 Özet : Şeyh Seyyid Hasan Elmalı'nın berat kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 108/3
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 8 Şevval 1231/
 Özet : Boşalan Musli ağa Mevlevihanesi şeyhliğine yapılan atama

Sayfa No / Belge No : 108/4
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 25 Şaban 1234
 Özet : Tokat'ta Alaca Mescid'in imamiyet görevini icra eden Ebubekir İbn-i Mehmed yirmi seneden beridir Rum ili tarafına gitmiş ve haber alınamamaktadır.Bu nedenle bu göreve Mehmed Arif'in atanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 109/1
 Belgenin Konusu : Göreve atama
 Belgenin Tarihi : Tarih yok
 Özet : Keçecizâde Abdülhalim Efendi'nin Tokat naibi olarak atama kararıdır.

Sayfa No / Belge No : 109/2
 Belgenin Konusu : Siyâdet mektubu kaydı
 Belgenin Tarihi : Tarih yok
 Özet : Yağcızâde Hüseyin Efendi'nin sâdât-ı kiram kaymakamlığına atanması ve seyyidlerin her türlü vergiden muaf tutulmasına ilişkin mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 109/3
 Belgenin Konusu : Mektup kaydı
 Belgenin Tarihi : Tarih yok
 Özet : Şükür oğlu Abdulkadir'in davasının görüşülmesi için Tokat mahkemesine tekrar mübaşir gönderilmesine ilişkin mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 109/4

Belgenin Konusu : Mektup kaydı

Belgenin Tarihi : Tarih yok

Özet : Berberbaşı Ahmet Efendi'nin mübaşir olarak Şükür oğlu Abdulkadir'i alarak Tokat mahkemesine götürmesi için kendisine gönderilen mektuptur.

Sayfa No / Belge No : 109/5

Belgenin Konusu : Göreve atama

Belgenin Tarihi : 21 Şa'bân 1234 / 15 Haziran 1819

Özet : Penbeciyan esnafından Seyyid Veyis'in kendi rızasıyla işi bırakmasından dolayı yerine Penbeciyan Şeyhi Es-seyyid Mehmet'in atanmasına ilişkin kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 112/1

Belgenin Konusu : Vezir Ahmed Paşa Evkaf Defteri kaydı

Belgenin Tarihi : Gurre-i Muharrem 1235 / Ekim-Kasım 1819

Özet : Vezir Ahmed Paşa vakfının köylerin ziraat olunan yerlerinden hasıl olan Öşr-ü mahsulâtın vakfı yapanın koyduğu şart dahilinde maaş sahiplerine dağıtılmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 112/2

Belgenin Konusu : Hamza Bey Evkafının Defteri kaydı

Belgenin Tarihi : 27 Muharrem 1235 / 15 Kasım 1819

Özet : Hamza Bey Evkafının köylerin ziraat olunan yerlerinden hasıl olan yarım mahsulün zaviyenin tamiri için tahsis edilmesine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 113/1

Belgenin Konusu : Ağnam vergisi ve menzil ücreti

Belgenin Tarihi : 5 Zilhicce 1234 / 25 Eylül 1819

Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 2.taksidi ile eylül menzili için 6 aylık menzil ücreti 186395 guruş olup nahiyenin payına düşen 15882 guruşun köyler arasında durumlarına göre paylaştırılarak toplanması

Sayfa No / Belge No : 113/2

Belgenin Konusu : Ağnam vergisi ve menzil ücreti

Belgenin Tarihi : 5 Zilhicce 1234 / 25 Eylül 1819

Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 2.taksidi ile eylül menzili için 6 aylık menzil ücreti 186395 guruş olup nahiyenin payına düşen 7767,5 guruşun köyler arasında durumlarına göre paylaştırılarak toplanması

Sayfa No / Belge No : 113/3

Belgenin Konusu : Berat Kaydı

Belgenin Tarihi : 5 Şevval 1234 / 28 Temmuz 1819

Özet : Tokat'ta Mir Ebulfeth vakfının nazırı olan Mehmed çocuksuz ölmüştür.Bunun yerine Kavaklı Ali Efendi'nin atanmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 113/4

Belgenin Konusu : Öşür vergisi

Belgenin Tarihi : Gurre-i Muharrem 1235 / Ekim-Kasım 1819

Özet : İvaz Paşa Evkafının köy ve mezarlarındaki 1233 senesinde ziraat ziraat olunan 1234 senesinde ortaya çıkan hububat öşrünün verilmesi

Sayfa No / Belge No : 114/1

Belgenin Konusu : Ağnam vergisi ve menzil ücreti

Belgenin Tarihi : 5 Zilhicce 1234 / 25 Eylül 1819

Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 2.taksidi 186395 guruş olup nahiyenin payına düşen 15882 guruşun köyler arasında durumlarına göre paylaştırılarak toplanması

Sayfa No / Belge No : 115/1
 Belgenin Konusu : Ağnam vergisi ve menzil ücreti
 Belgenin Tarihi : 6 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 2 Nisan 1819
 Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 1.taksidi ile mart menzili için 6 aylık menzil ücreti 176.338 guruş olup nahiyenin payına düşen 14.962 guruşun köyler arasında durumlarına göre paylaştırılarak toplanması

Sayfa No / Belge No : 115/2
 Belgenin Konusu : Ağnam vergisi ve menzil ücreti
 Belgenin Tarihi : 6 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 2 Nisan 1819
 Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 1.taksidi ile mart menzili için 6 aylık menzil ücreti 176.338 guruş olup nahiyenin payına düşen 7480,5 guruşun köyler arasında durumlarına göre paylaştırılarak toplanması

Sayfa No / Belge No : 115/3
 Belgenin Konusu : Salyane
 Belgenin Tarihi : 5 Zilhicce 1234 / 25 Eylül 1819
 Özet : 1234 senesi imdad-ı hazeriyenin 2.taksidi ile eylül menzili ücreti, süvari bedeli, kethüdâ'iyeye, hüddâmiyye ve masârifat-ı beldenin defter müfredatına dair..

Sayfa No / Belge No : 116/1
 Belgenin Konusu : Ağnam vergisi ve menzil ücreti
 Belgenin Tarihi : 6 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 2 Nisan 1819
 Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 1.taksidi ile mart menzili için 6 aylık menzil ücreti 176.338 guruş olup ehl-i hiref ve hanat ahalilerinin payına düşen miktarın toplanmasına dair

Sayfa No / Belge No : 119/1
 Belgenin Konusu : Görev Tevcihi
 Belgenin Tarihi : 25 Şa'bân 1234 / 19 Haziran 1819

Özet : Es-Seyyid Abdurrahman Efendi'nin Tokat kazası müftüsü olarak atanması kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 119/2

Belgenin Konusu : Salyane

Belgenin Tarihi : 6 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 2 Nisan 1819

Özet : 1234 senesi için ağnam bedeli ve imdad-ı hazeriyenin 1.taksidi ile eylül menzili için 6 aylık menzil ücreti ve 1233 senesi Kıla'-i hakaniye masrafı ve zehayir mübayaası için istenen meblağ kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 120/1

Belgenin Konusu : Mektup kaydı

Belgenin Tarihi : Tarih yok

Özet : Yağcızâde Es-Seyyid Hüseyin Efendi'nin nikabet mektubu kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 121/1

Belgenin Konusu : Görev Tevcihi

Belgenin Tarihi : 8 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 5 Mart 1819

Özet : Es-Seyyid Abdurrahman Efendi'nin Tokat kazası müftüsü olarak atanması kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 121/2

Belgenin Konusu : Berat kaydı

Belgenin Tarihi : 29 Cemâzi-yel-âhir 1234 / 25 Nisan 1819

Özet : El-Hac Abdurrahman beyin Nısf-ı Tevliyet Beratı kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 122/1

Belgenin Konusu : Âhi Paşa ve Âhi Evrân Evkafının Defteri kaydı

Belgenin Tarihi : 21 Recep 1234 / 16 Mayıs 1819

Özet : Âhi Paşa ve Âhi Evrân Evkafının köy ve mezarlarındaki 1232 senesinde ziraat ziraat olunan 1233 senesinde ortaya çıkan hububatın öşrünün zaviye ve camî-i şerif tamiri için iltizama verilmesi

Sayfa No / Belge No : 123/1
 Belgenin Konusu : Âhi Evrân Evkafının Defteri kaydı
 Belgenin Tarihi : 21 Recep 1234 / 16 Mayıs 1819

Özet : Âhi Evrân Evkafının köy ve mezarlarındaki 1233 senesinde ziraat ziraat olunan 1234 senesinde ortaya çıkan hububatın öşrünün iltizama verilmesi

Sayfa No / Belge No : 123/2
 Belgenin Konusu : Ahi Paşa Evkafının Defteri kaydı
 Belgenin Tarihi : 21 Recep 1234 / 16 Mayıs 1819

Özet : Ahi Paşa Evkafının köy ve mezarlarındaki 1233 senesinde ziraat ziraat olunan 1234 senesinde ortaya çıkan hububatın öşrünün iltizama verilmesi

Sayfa No / Belge No : 124/1
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 13 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 10 Mart 1819

Özet : Yağıbasan Medresesinde kuyucu olan Seyyid Hasan'ın ölmesi üzerine büyük oğlu Musa'nın onun yerine geçmesine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 124/2
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 13 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 10 Mart 1819

Özet : Tokat'ta Kadı Hasan zevcesi Fatma Hatun Türbesinde 1 akçe vazife ile türbehan olan Seyyid Hasan'ın yerine oğlu Es-seyyid Musa'nın tevcih olunmasıdır.

Sayfa No / Belge No : 124/3
 Belgenin Konusu : Berat kaydı

Belgenin Tarihi : Yazılmamış
 Özet : Tozanlı Nahiyesine tabi Ohtorum karyesinde bulunan cami-i şerifin imamlığının ve hitaplığının Hafız Hüseyin'e verilmesine dair berat kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 125/1
 Belgenin Konusu : Es-Seyyid Üveys oğlu El-hac Ömer mahtumi Es-Seyyid Abdurrahman'ın berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 2 Cemâzi-yel-evvel 1234 / 27 Şubat 1819
 Özet : Vakfın teliyetine mutasarrıf olan imam Es-Seyyid oğlu El-hac Ömer halife'nin berat kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 125/2
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 28 Rebiü'l -âhir 1234 / 24 Şubat 1819
 Özet : Çorum kazası sakinlerinden Derviş Hızırın Hamza Merkadi Türbesinin şeyhliğine mutasarrıf olmasına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 125/3
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 13 Rebiü'l Evvel 1234 / 10 Ocak 1819
 Özet : Hûlefa zaviyesinde müezzin olan Ömer halife kendi rızasıyla bu işten el çekip yerine Mehmed halifenin 2 akçe ile geçmesine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 126/1
 Belgenin Konusu : Görev değişimi
 Belgenin Tarihi : Tarih yok
 Özet : Tokat kazası kadılığının Ali Sabit Efendiden Keçecizâde Abdülhalim Efendi'ye geçtiğine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 126/2

Belgenin Konusu : Görev tevcihi
 Belgenin Tarihi : Gurre-i Cemâzi-yel-evvel 1234 / Şubat-Mart 1819
 Özet : Keçecizâde Abdülhalim Efendi'nin Tokat kazasına atama kaydı.

Sayfa No / Belge No : 126/3
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 8 Rebiü'l -âhir 1234 / 4 Şubat 1819
 Özet : Tokat'a her sene bey için gelen etlik diye tabir olunan sığırların katibi el-hac Mehmed Said bin Ataullah'ın ölmesi nedeniyle akrabası Es-Seyyid Abdurrezzak bin Abdulvehhab'ı sığırların katibi olarak görevlendirmesine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 126/4
 Belgenin Konusu : Berat kaydı
 Belgenin Tarihi : 25 Rebiü'l -âhir 1234 / 21 Şubat 1819
 Özet : Tokat'ta Kâbilî-zâde Mehmed Paşa ve İbrahim Paşa vakfında hafızlık cihetinde mutasarrıf olan Üveys oğlu El-hac Ömer mahtumi Es-Seyyid Abdurrahman'ın huffazlık beratı kaydıdır.

Sayfa No / Belge No : 128/1
 Belgenin Konusu : Nühas Nakli
 Belgenin Tarihi : 21 Recep 1234 / 16 Mayıs 1819
 Özet : Tatar İl yazılı Aşiretinden Osman ve ortakları Samsun iskelesine nakledilecek bakırı 21 res develere yükleyerek nakliye ücretlerinide sarraf mersum Marduros'a mal ettiklerine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 128/2
 Belgenin Konusu : Nühas Nakli
 Belgenin Tarihi : 21 Recep 1234 / 16 Mayıs 1819
 Özet : Kalfalı öküz oğlu Abdullah Sariban'ın (deve bekçisi) ortakları ile Samsun iskelesine nakledilecek bakırı 22 res develere yükleyerek nakliye ücretlerinide sarraf mersum Marduros'a mal ettiklerine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 128/3

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 9 Zilhicce 1234 / 29 Eylül 1819

Özet : Yozgat kurbundan Kızıl Koca kazası Arablu karyesinden Musa oğlu Halil Servan ve ortakları Samsun iskelesine nakledilecek bakırı 31 res develere yükleyerek nakliye ücretlerindeki sarraf mersum Marduros'a mal ettiklerine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 128/4

Belgenin Konusu : Hinta ve Şa'ir Mübayaası

Belgenin Tarihi : 7 Safer 1234 / 6 Aralık 1818

Özet : Tokat kazasının keyl İslamboli buğdayı 6637 ve keyl İslamboli arpa Mübayaası 1500 olup El-Hac Mehmed Ağa tarafından teslim alındığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 128/5

Belgenin Konusu : Mübayaa bedeli

Belgenin Tarihi : 29 Recep 1234 / 24 Mayıs 1819

Özet : Mübayaa bedelinin El-Hac Mehmed Ağa tarafından teslim alındığına dair mübaşir tarafından verilen hülas kayıdır.

Sayfa No / Belge No : 129/1

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 20 Ramazân 1234 / 13 Temmuz 1819

Özet : Ezine pazarı kazası ahalilerinden İmam Hüseyin Efendi ve ortakları Samsun iskelesine nakl olacak nühas arabalarına yükleyip noksanz kaldırdığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/2

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 14 Şevval 1234 / 6 Ağustos 1819

Özet : Kavak kazası ahalisinden Köse Bünyad oğlu Es-Seyyid Halil Efendi Samsun iskelesine nakl olacak nühası arabalarına yükleyip noksansız kaldırdığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/3

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 29 Şevval 1234 / 21 Ağustos 1819

Özet : Kavak kazasından Seyyid Monla Ali ve ortakları Samsun iskelesine nakl olacak nühası arabalarına yükleyip noksansız kaldırdığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/4

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 29 Rebiü'l Evvel 1234 / 26 Ocak 1819

Özet : Pehlivanlı Aşiretinden Torun Mehmed Servan ve ortakları Samsun iskelesine nakl olacak nühası arabalarına yükleyip noksansız kaldırdığına dair kayıttır

Sayfa No / Belge No : 129/5

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 2 Zilhicce 1234 / 2 Eylül 1819

Özet : Kavak kazasından Teymürcü oğlu Mehmed ve ortakları Samsun iskelesine nakl olacak nühası arabalarına yükleyip noksansız kaldırdığına dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/6

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 29 Rebiü'l -âhir 1234 / 25 Şubat 1819

Özet : Sorgun kazasından Hatipoğlu Mustafa Servan'ın Samsun iskelesine nakledilecek bakırı 18 res develere yükleyerek nakliye ücretlerini kendilerine mal ettiklerini bildiren kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/7

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 7 Zilhicce 1234 / 27 Eylül 1819

Özet : Yozgat kurbundan Kızıl koca kazası Tekye karyeli Koca Şeyh ve ortakları Samsun iskelesine nakledilecek bakırı 34 res develere yükleyerek nakliye ücretlerindeki kendilerine mal ettiklerini bildiren kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/8

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 7 Zilhicce 1234 / 27 Eylül 1819

Özet : Bozok kurbundan Kızıl Koca kazasından İsmail oğlu Mehmed ve Kara Ahmed oğlu Osman ve Abdurrahman'ın ortakları Samsun iskelesine nakledilecek bakırı yükleyerek nakliye ücretlerini de sarraf mersum Marduros'a mal ettiklerine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/9

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 16 Zilhicce 1234 / 6 Ekim 1819

Özet : Alacadan Kara Köle oğlu İbrahim ortakları Samsun iskelesine nakledilecek bakırı 22.5 develerine yükleyerek nakliye ücretlerini de sarraf mersum Marduros'a mal ettiklerine dair kayıttır.

Sayfa No / Belge No : 129/10

Belgenin Konusu : Nühas Nakli

Belgenin Tarihi : 19 Zilhicce 1234 / 9 Ekim 1819

Özet : Kılevli Aşırtından Yusuf oğlu Memiş'in ortakları Samsun iskelesine nakledilecek bakırı yükleyerek nakliye ücretlerini de sarraf mersum Marduros'a mal ettiklerine dair kayıttır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ersin ŞEYHOĞLU

Doğum Yılı ve Yeri : 1990/ TOKAT

Eğitim Durumu : Lisans

Lisans Öğrenimi Bölümü : Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih A.B.D

Yabancı Dili : İngilizce

İletişim : -----

E-Posta Adresi : ersinseyhoglu@hotmail.com